

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1935.

Första kammaren.

Nr 20.

Onsdagen den 27 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde lördagen den 30 innevarande månad företaga val av ledamöter och suppleanter i det särskilda utskott, kamrarna beslutit tillsätta.

Detta förslag antogs.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 46 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, med bifall till såväl herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. motioner (I: 5 och II: 17) som herr K. G. Westmans m. fl. och herr Österströms m. fl. omfördälda motioner (I: 65 och II: 202), samtliga motioner, såvitt däri avses ökning av kadern vid Gotlands artillerikår, samt med avslag å herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. nyssnämnda motioner, i vad dessa avse ökning av kadern vid Gotlands infanterikår, godkänna den vid statsutskottets utlåtande nr 37 fogade, såsom bilaga B betecknade förslagsstaten för Gotlands artillerikår, att gälla under budgetåret 1935/1936, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å såväl herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. motioner (I: 5 och II: 17), i vad de avse ökning av kadrarna vid Gotlands infanterikår och vid Gotlands artillerikår, som herr K. G. Westmans m. fl. och herr Österströms m. fl. motioner (I: 65 och II: 202), i vad dessa motioner avse ökning av kadern vid Gotlands artillerikår, förklara, att den av riksdagen för budgetåret 1934/1935 godkända staten för Gotlands artillerikår skall i oförändrat skick gälla under budgetåret 1935/1936.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 41.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 321, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 93 ja och 86 nej

Första kammarens protokoll 1935. Nr 20.

samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 164 ja och 127 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bankoutskottet i dess memorial nr 18 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad bankoutskottet i sitt utlåtande nr 5 hemställt, eller att riksdagen, i anledning av motionerna I: 163 och II: 329, må medgiva, att f. d. sekreteraren hos riksdagens statsutskott, statskommissarien Anders Gunnar Thorstenson må från och med den dag, då han tillträder pension såsom statskommissarie, under sin återstående livstid uppbära — utöver denna pension — en pension från det under huvudtiteln riksdagen och dess verk m. m. uppförda förslagsanslaget till pensioner åt f. d. befattningshavare m. fl. till sådant belopp, att sammanlagda pensionsförmånen kommer att uppgå till 8,004 kronor för år, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, avslagit såväl utskottets hemställan som motionerna I: 163 och II: 329.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 42.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 322, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 44 ja och 128 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 110 ja och 170 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 222, angående inrättande av en lånefond för lantarbetarbostäder.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 220, angående åtgärder till skyddande av de allmänna intressena vid utnyttjandet av Bolidens gruvaktiebolag tillhöriga gruvfyndigheter.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 57—63 och jordbruksutskottets utlåtande nr 48.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 8, angående regleringen för budgetåret 1935/1936 av utgifterna under riksstatsens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Riksarkivet: Fortsatt utgivande genom riksarkivet av sådana handlingar, som äro av vikt för fäderneslandets historia, för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 3,400 kronor.

Anslag till utgivande av handlingar rörande fäderneslandets historia.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *K. G. Westman* m. fl. (I: 235) och den andra inom andra kammaren, av herrar *S. Linnér* och *T. V. Lundell* (II: 416), vari hemställdts, att riksdagen måtte till riksarkivet, i och för fortsatt utgivande av sådana handlingar, som vore av vikt för fäderneslandets historia, för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 8,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herr Westmans m. fl. och herrar Linnérs och Lundells berörda motioner (I: 235 och II: 416), i vad desamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till Riksarkivet: Fortsatt utgivande genom riksarkivet av sådana handlingar, som äro av vikt för fäderneslandets historia, för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 3,400 kronor.

Herr Westman: Herr talman, mina herrar! Såsom kammarens ärade ledamöter hörde av statsutskottets hemställan, tillstyrker utskottet, att riksarkivet för utgivande av handlingar rörande Sveriges historia skall erhålla ett så obetydligt anslag som 3,400 kronor. Jämte några andra av kammarens ledamöter har jag tillåtit mig att väcka en motion, som innebär, att detta anslag skulle höjas till 8,000 kronor.

Var och en kan lätt förstå, att man med ett anslag av 3,400 kronor icke kan bedriva någon mera omfattande utgivningsverksamhet. I själva verket förhåller det sig också på det sättet, att riksarkivet, som sedan ett par år tillbaka erhållit detta låga anslag, har fått erfara smärtan av att se sin utgivarverksamhet ligga — såsom riksarkivet självt uttrycker sig — uti förfall. Jag skall inte trötta kammaren med att redogöra för den fördröjning av vissa serier, som måst äga rum, och för det nedläggande av andra, som man har fått finna sig i. Jag skall endast påpeka två serier, som sedan lång tid tillbaka varit trasiga och som få förbli så, om inte någonting göres för att snabbt avhjälpa saken.

Den ena serien är Sveriges traktater. I denna förefinnes en lucka, som omfattar åren 1649—1722. Det sista steget för att fylla den luckan togs 1915, då professor Hallendorff utgav en del av våra traktater. Var och en förstår, att det väcker uppmärksamhet inte bara i historiskt intresserade kretsar i vårt land, utan även i vida kretsar i utlandet, att denna serie sedan 20 år tillbaka får befinna sig i ett sådant trasigt skick.

En annan serie, som bör ligga riksdagen om hjärtat, är den, som innehåller riksdagsakterna. I fråga om den förhåller det sig så, att riksarkivet inte har några utsikter att kunna fortsätta utgivandet av riksdagsakterna för åren 1598 t. o. m. 1611, en mycket intressant period i riksdagens historia. Det är återigen en lucka, som är mycket beklaglig.

Jag skall inte skildra den stora betydelse, som utgivandet av dessa och andra riksarkivets serier har inte bara för den historiska forskningen, utan

Anslag till utgivande av handlingar rörande fäderneslandets historia.

(Forts.)

också för alla historiskt intresserade lekmän och överhuvud taget för forskning och kunskap inom alla möjliga områden av svenskt odlingsliv, t. ex. för bygdeforskningen. Det finns ett oerhört intressant material i dessa serier för dem, som studera hembygdens historia.

Jag får nu nöja mig med att endast framföra ett beklagande av att statsutskottet inte har ansett sig i år kunna tillstyrka ett högre anslag till riksarkivet. Jag måste emellertid samtidigt uttrycka min glädje över att statsutskottet åtminstone sträckt sig så långt, att utskottet understrukit önskvärdenheten av att detta anslag, så snart omständigheterna tillåta, erhåller en välbehörlig förstärkning. Det är en vädjan, som statsutskottet riktar till Kungl. Maj:t, och jag ber för min del att även jag får hemställa, att Kungl. Maj:t måtte, när nästa års budget göres upp, beakta önskvärdenheten av att detta anslag erhåller en sådan förstärkning, att riksarkivet kan fortsätta det planmässiga utgivande av urkunder berörande det egna landets historia, som enligt kutymen i alla kulturländer anses ingå i ett riksarkivs uppgifter.

Herr talman! Såsom ärendet nu ligger till, avstår jag från att göra något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 8—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16.

*Anslag till
stifts- och
landsbiblioteket i Linköping.*

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna följande personalförteckning för stifts- och landsbiblioteket i Linköping:

Personalförteckning.

Befattning.	Tjänstemän å ordinarie stat.	Lönegrad.
1 bibliotekarie		B 26
1 vaktmästare		B 5;

b) godkänna följande avlöningsstat för stifts- och landsbiblioteket i Linköping att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1935/1936:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat, förslagsvis... kronor 12,100
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal:
 - a) Grundavlöning m. m. kronor 2,950
 - b) Avlöningsförhöjningar m. m., förslagsvis .. » 450 » 3,400

Summa förslagsanslag kronor 15,500;

c) till Stifts- och landsbiblioteket i Linköping: Avlöningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 15,500 kronor.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Det förhåller sig på det sättet, att stiftsbiblioteket i Linköping har anhållit om utrustning, varigenom det skulle kunna bli centralbibliotek och fullgöra ett centralbiblioteks uppgifter. Jag kan konstatera, att alla hörda myndigheter äro eniga om det berättigade i denna hemställan, och i sak har departementschefen heller ingenting däremot,

Anslag till stifts- och landsbiblioteket i Linköping. (Forts.)

ehuru han på grund av det statsfinansiella läget inte anser, att han i år kan vara med härpå. Nu har statsutskottet skilt sig ifrån Kungl. Maj:t i fråga om centralbiblioteken och yrkat bifall till anslag för ett nytt centralbibliotek. Jag är ense med statsutskottet om lämpligheten härav. Det är ganska naturligt, att när denna framställning inte kommit från Kungl. Maj:t, har statsrådet inte kunnat sätta dessa två frågor i något samband med varandra. Vad jag i detta mitt uttalande vill framföra, är en vädjan till ecklesiastikministern att han till nästa år vid avgivandet av statsverkspropositionen, eftersom han själv är intresserad av den här saken och ser, att riksdagen är ännu mera intresserad av den, ville i första hand se till, att Linköpings stiftsbibliotek får de uppgifter, som alla äro överens om att det skall ha i fråga om centralbiblioteksverksamhet.

Jag vill också fästa uppmärksamheten därpå, att det är det billigaste centralbibliotek staten kan skaffa sig. Enligt skolöverstyrelsens förslag skulle anslaget på denna punkt vid en sådan anordning ha behövt höjas med endast 670 kronor till ökade avlöningar, vartill skulle komma 3,000 kronor för vandringsbibliotek. Både de sakliga och de finansiella skälen synas mig således i hög grad tala för att man vid vidareutbyggandet av centralbiblioteksinstitutionen tar under särskilt övervägande, om man inte borde gå just den vägen, att Linköpings stiftsbibliotek i första hand kommer i åtanke.

Jag har, herr talman, på denna punkt intet yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 17—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkterna 27—50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att
dels godkänna av departementschefen förordad personalförteckning för akademien för de fria konsterna med konsthögskolan;
dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för akademien för de fria konsterna med konsthögskolan att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1935/1936;

dels ock till akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Avlöningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 143,900 kronor.

I den av departementschefen förordade avlöningsstaten för akademien för de fria konsterna med konsthögskolan ingick en anslagspost till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal å 35,900 kronor. Av nämnda anslagspost hade beräknats skola utgå, jämte annat, arvode åt en professor i anatomi med 4,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *Johan Nilsson* i Malmö och herr *A. Petré*n väckt motion

*Anslag till
akademien för
de fria kon-
sterna m. m.*

Anslag till akademien för de fria konsterna m. m. (Forts.)
(I: 78), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att lönen för innehavaren av lärarplatsen i plastisk anatomi vid konsthögskolan måtte utgå efter 20:e lönegraden eller med en lön av 6,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herr Johan Nilssons i Malmö och herr Petréns berörda motion (I: 78), i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag,

a) godkänna under punkten införd personalförteckning för akademien för de fria konsterna med konsthögskolan;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för akademien för de fria konsterna med konsthögskolan att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1935/1936;

c) till Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Avlöningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 143,900 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Johan Nilsson* i Malmö, *Wallés*, *Theelin*, *Pauli*, *Holmgren* och *Norling*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka den i ämnet väckta motionen I: 78.

Herr Pauli: Herr talman! Vid denna punkt är, såsom kammaren ser, fogad en reservation, undertecknad av sex utskottsledamöter. Den gäller lärarbefattningen i plastisk anatomi vid statens konsthögskola och akademien för de fria konsterna.

Jag behöver inte bli mångordig. Det framgår av vad som i motionen intagits av lärarrådets yttranden vid olika tillfällen, att mycket starka skäl föreligga för det önskemål motionärerna i detta fall ha framfört, nämligen om en löneförbättring för professorn i plastisk anatomi. Denna befattning medför enligt vad lärarrådet upplyser en undervisningsbörda, som är föga mindre än en universitetsprofessors. Fordringarna i fråga om vetenskapliga meriter på denne lärare äro också i det stora hela desamma som på en universitetsprofessor. Man tycker, att under sådana förhållanden även löneförmånerna någorlunda borde närma sig nivån för en universitetsprofessor. Men så är ingalunda fallet. Man kräver visserligen en undervisning och en vetenskaplig meritering, som ligga på detta höga plan, men man ger vederbörande en lön, som belöper sig till betydligt mindre än hälften av en universitetsprofessors. Detta är en uppenbar disproportion, och förklaringen till detta förhållande ligger tydligen däri — såsom också lärarrådet har framhållit — att de föregående innehavarna av befattningen ha kunnat betrakta den väsentligen såsom en bisyssla. Professor Knut Kjellberg t. ex., som var den närmast föregående innehavaren av denna lärarbefattning, var en person i sådana ekonomiska omständigheter, att det inte betydde något vidare för honom, hur denna syssla var avlönad. Så är inte förhållandet med den nuvarande innehavaren. Men han är en man med mycket hög vetenskaplig meritering och mycket stora förtjänster såsom lärare. Det finns således inte den minsta invändning ur saklig synpunkt att göra mot det här framställda önskemålet.

Man befinner sig emellertid alltid i en svag ställning, när man som motionär eller som reservant står emot sådana mäktiga institutioner som Kungl. Maj:t och, jag höll på att säga kungliga statsutskottet. Det är under sådana förhållanden inte mycket lönt att här taga upp en strid i kammaren, men jag vill begagna tillfället, då jag ser, att statsrådet och chefen för ekklesiastikdepartementet är närvarande, att hemställa till honom, huruvida det inte skulle vara möjligt att taga under övervägande till ett följande år att verk-

Anslag till akademien för de fria konsterna m. m. (Forts.)

ställa en dylik, sakligt välmotiverad förbättring av vederbörande befattningshavares löneförmåner.

Då jag emellertid inte vill ge mig utan vidare, herr talman, kommer jag att framställa ett yrkande, ehuru jag sedan inte tänker upptaga någon hårdare voteringskamp om detsamma. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr Bergqvist: Herr talman! Det är möjligt och kanske troligt, att den ifrågavarande befattningshavaren är för lågt avlönad i förhållande till sina uppgifter, men sedan 1931 har i varje fall ingen framställning gjorts från de fria konsternas akademi om förhöjning av hans arvode. Herr Pauli hänvisade till lärarrådets yttrande, men det avgavs år 1931, och sedan dess har som sagt ingen framställning gjorts till Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t har således inte haft anledning att pröva frågan om en löneförbättring.

En fråga av denna beskaffenhet bör i allt fall upptagas från Kungl. Maj:ts sida. Det är utan tvivel rätt riskabelt att riksdagen på fri hand företar löne-regleringar, ty det kan leda till konsekvenser, som man inte har beräknat, och därför har utskottet inte heller ansett sig kunna tillstyrka den motion, som i denna fråga har väckts.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Petré: Herr talman! Jag förstår den av avdelningens ordförande här framförda synpunkten, att det är vanskligt för riksdagen att företaga löne-regleringar, som ännu inte blivit definitivt prövade av Kungl. Maj:t. Men då den senaste framställningen från lärarrådet vid konsthögskolan, som i debatten nämnts, ingick till Kungl. Maj:t 1931, däri begärdes en löneroglering bl. a. för professorn i plastisk anatomi, ansåg jag, att jag genom en motion borde fästa statsmakternas uppmärksamhet på det orimliga uti, att denne lärares löneförmåner alltjämt äro så ringa, som de blevo vid 1925 års löneroglering, i förhoppning om att det skulle kunna föranleda, att frågan på allvar toges upp till omprövning av Kungl. Maj:t.

Jag vill därför, då ärendet, sedan frågan i dag blivit avgjord här, kommer att ligga hos Kungl. Maj:t, fästa statsrådets och chefen för ecklesiastikdepartementet uppmärksamhet på att denne lärare i själva verket icke fick någon löneförbättring vid 1925 års löneroglering till skillnad från vad fallet var med alla hans lärarkolleger vid konsthögskolan. Professorn i plastisk anatomi hade nämligen före 1925 års löneroglering ett arvode på 2,500 kronor med en tillfällig löneförbättring på 625 kronor, vartill kom ett dyrtidstillägg, som utgick efter vida förmånligare grunder än det han erhöll, då lönen genom 1925 års löneroglering bestämdes till 4,000 kronor. År 1923 uppgick hans lön med då gällande dyrtidstillägg för oreglerade verk till cirka 4,700 kronor, under det att lönen numera efter lönerogleringen med det ringa dyrtidstillägg, som nu utgår på de 4,000 kronorna, icke uppgår till fullt 4,400 kronor.

Det är väl också, såsom den förste ärade talaren framhöll, orimligt, att en lärare med sådana vetenskapliga meriter och med fyra timmars föreläsningar i veckan liksom en vanlig professor icke skall ha större avlöning än 4,400 kronor. Härigenom får han inte heller den arbetsro, som han behöver, eftersom han för sin existens i mycket stor utsträckning har måst förtjäna extra genom att resa Sverige runt och hålla populära föreläsningar.

Jag hoppas, att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nu vill ägna denna fråga sin allvarliga prövning.

Anslag till akademien för de fria konsterna m. m. (Forts.)

Herr **förste vice talmannen**: Herr talman! Jag skulle tro, att man gör sig skyldig till rätt väsentliga överdrifter i den framställning, som här lämnats. Jag tvingas till att säga detta, därför att det var jag, som framlade den här åberopade löneregleringen. Den kom emellertid inte fram så där på en höft, utan det satt en löneregleringskommitté, som förberedde förslaget, och i denna kommitté hade konstakademiens preses, professor Clason, särskilt tillkallats för att tillvarata dessa löntagares speciella intressen.

Jag måste också säga, att talet om de vetenskapliga meriterna och allt vad därmed sammanhänger måste man taga med en nypa salt. Det är klart, att man kräver vissa prestationer och att för dessa prestationer också kräves en viss förmåga att åstadkomma dem. Men det är också klart, att om exempelvis ett justitieråd skulle falla på den idén att vilja bli expeditiionschef i ett departement, då kan naturligtvis inte expeditiionschefssysslan ekonomiskt omdanas på den grund, att ett justitieråd eventuellt vill sitta på den.

Jag kan inte heller säga, att det är riktigt, som herr Petré just nu sade, att denne man är den ende, som inte fick någon löneförhöjning. Till tjänsten utgick förut ett arvode på 2,500 kronor, vartill kom en tillfällig löneförbättring på 625 kronor. Den kommitté, som sysslade med dessa ärenden, föreslog ett arvode av 3,600 kronor. Det är alldeles riktigt, att lärarrådet ville höja, men lärarrådet ville överhuvud taget höja alla de avlöningar, som det var fråga om. Professuren i svensk arkitekturhistoria, som står upptagen här, ville t. ex. lärarrådet höja till lönegrad B 28. Som man ser i huvudtiteln, är den upptagen i B 26.

Saken låg för övrigt till på det viset, att när jag prövade dessa olika befattningar, ansåg jag, att den här var väl lågt avlönad, vilket gjorde, att jag i propositionen till riksdagen föreslog en höjning till 4,500 kronor. Och vad sade då riksdagen? Jo, riksdagen sade, att arvodet skäligen borde bestämmas till 4,000 kronor.

Detta arvode har således gått igenom en mängd — och inte alldeles okuniga — instanser. Man kan väl därför mycket lätt föreställa sig, att man har provat arvodet för denna tjänst under jämförelse med arvoden eller lönerna vid andra tjänster, och man har därvid till sist här i riksdagen kommit underfund med, att arvodet skäligen borde bestämmas till 4,000 kronor. Då en man förut hade 2,500 kronor och 625 kronor i tillfällig löneförbättring och sedan fick 4,000 kronor, får man inte säga, att denne befattningshavare var den ende, som inte fick sin avlöning höjd vid denna lönereglering. Det förhåller sig inte på det viset. Det är överdrifter, med vilka man inte vinner någonting. Men å andra sidan vill jag personligen förklara, att då jag år 1925 ansåg, att befattningshavarens avlöning borde utgå med 4,500 kronor, så finner jag naturligtvis, att det arvode, som han för närvarande åtnjuter, är för lågt. Detta är som sagt min personliga uppfattning. Men vill man ändra detta på något vis, går det inte att komma till riksdagen och begära, att riksdagen utan vidare skall höja detta arvode, utan man måste gå den vägen, som statsutskottet här har föreslagit, nämligen att i skrivelse till Kungl. Maj:t förfråga sig, huruvida det inte vore rimligt, att arvodet särskilt för sig höjdes för nu ifrågakarande tjänst. Annars brukar det ju vara på det sättet, att man gärna tager ett arvode och jämför det med andra och sedan söker leta sig fram till ett svar på den frågan, huruvida det verkligen finns någon speciell anledning att höja ett enda arvode och inte företaga en lönereglering överhuvud taget.

Jag tror, att den av statsutskottet anvisade vägen är den riktiga, och jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu

Anslag till akademien för de fria konsterna m. m. (Forts.)
 ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställen med den ändring, som föranleddes av bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 52—59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 60.

Lades till handlingarna.

Punkterna 61—76.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 77.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts under punkten 124 av åttonde huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition framlagda förslag samt med avslag å en av herr *A. Hansson* i Rubbestad m. fl. väckt motion (II: 400), i vad densamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag,

*Ang. nya
ordinarie äm-
neslärar-
tjänster vid
de allmänna
läroverken.*

a) besluta inrättande vid de allmänna läroverken av 294 ordinarie ämneslärarbefattningar, därav från och med den 1 juli 1935 7 lektorstjänster, 134 adjunktstjänster och 7 ämneslärarinnetjänster, från och med den 1 juli 1936 9 lektorstjänster, 123 adjunktstjänster och en ämneslärarinnetjänst samt från och med den 1 juli 1937 3 lektorstjänster, 9 adjunktstjänster och en ämneslärarinnetjänst;

b) under förutsättning av bifall härtill, medgiva att sådan arvodesförhöjning, som avsåges i kungörelsen den 29 juni 1928 (nr 274) angående avlöningsförmåner för vissa extra ordinarie lärare vid högre lärarinneseminariet, allmänt läroverk eller statens folkskoleseminarium, sådan densamma lydde enligt kungörelsen den 15 maj 1931 (nr 112), finge utgå — efter i övrigt oförändrade grunder — under vartdera av budgetåren 1935/1936 och 1936/1937 till sådan extra ordinarie lärare, som före budgetåret 1935/1936 kommit i åtnjutande av dylik arvodesförhöjning;

c) medgiva, att skolöverstyrelsen finge — utan hinder av den av 1927 års riksdag bestämda planen för läroverksorganisationen — fatta beslut om uppdelning av klass, ring eller krets i parallellavdelningar;

d) förklara, att de beslutade men ännu ej upprättade lyceilinjerna vid högre allmänna läroverken i Lund och Uppsala samt vid högre latinläroverket i Göteborg icke skulle anordnas vid sagda läroverk.

I herr Hanssons i Rubbestad m. fl. berörda motion hade hemställts, att riksdagen, med ändring av Kungl. Maj:ts förslag under åttonde huvudtiteln, punkt 124, måtte besluta inrättandet av högst 150 ordinarie ämneslärarbefattningar under budgetåren 1935/1938.

Vid förevarande punkt hade reservation anförts av herrar *Nilsson* i Fredriksfält, *von Heland*, *Svensson* i Grönvik och *Andersson* i Ovanmyra, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt herr Hanssons i Rubbestad m. fl. motion (II: 400),

Ang. nya ordinarie ämnesläraretjänster vid de allmänna läroverken. (Forts.)

a) besluta inrättande vid de allmänna läroverken från och med den 1 juli 1935 av 7 lektorstjänster, 134 adjunktstjänster och 7 ämneslärarinnetjänster;

b) under förutsättning av bifall härtill, medgiva, att sådan arvodesförhöjning, som avsåges i kungörelsen den 29 juni 1928 (nr 274) angående avlöningsförmåner för vissa extra ordinarie lärare vid högre lärarinneseminariet, allmänt läroverk eller statens folkskoleseminarium, sådan densamma lydde enligt kungörelsen den 15 maj 1931 (nr 112), finge utgå — efter i övrigt oförändrade grunder — under vartdera av budgetåren 1935/1936 och 1936/1937 till sådan extra ordinarie lärare, som före budgetåret 1935/1936 kommit i åtnjutande av dylik arvodesförhöjning;

c) medgiva, att skolöverstyrelsen finge — utan hinder av den av 1927 års riksdag bestämda planen för läroverksorganisationen — fatta beslut om uppdelning av klass, ring eller krets i parallellavdelningar;

d) förklara, att de beslutade men ännu ej upprättade lyceilinjerna vid högre allmänna läroverken i Lund och Uppsala samt vid högre latinläroverket i Göteborg icke skulle anordnas vid sagda läroverk.

Herr von Heland: Herr talman! Vi äro 4 medlemmar av bondeförbundet, som avgivit reservation på denna punkt; men därför skall ingen tro, att detta är en partifråga, och det kanske bäst framgår, om man läser statskontorets yttrande, som återfinnes på sid. 56 i statsutskottets utlåtande.

Nu är det visserligen sant, att det för en lekman inte är angenämt att bland all sakkunskap i första kammaren diskutera åttonde huvudtiteln, men jag vill ändock med några få ord motivera reservationen. Vi reservanter ställa oss, som synes, inte avvisande mot att man skulle ge extralärarna en säkrare ställning. Men vi anse, att statsmakterna av flera orsaker borde gå fram med försiktighet. Vi önska sålunda, att riksdagen inte binder sig för inrättande av samtliga föreslagna ordinarie lärarbefattningar utan nu stannar vid de av Kungl. Maj:t för nästa budgetår föreslagna. Orsakerna till vår inställning äro som sagt flera. Frågan om befolkningsminskningen har ju nu blivit aktuell hos oss, och detta gör, att man för närvarande svårigen kan bestämma, huru behovet av lärarkrafter med nuvarande storlek av klasserna kan bliva. Detta är även en kostnadsfråga av rätt så stora mått, ty när man till slut gått in för att tillsätta alla dessa ordinarie befattningar, kommer detta att medföra en merutgift på omkring 170,000 kronor årligen. Det har visserligen talats om »extralärareländet», och det är ju sant, att antalet extralärare nu är både absolut och relativt taget större än vid skolreformens genomförande. »Men detta har», såsom statskontoret just påpekat, »icke inträffat på grund av en reduktion av antalet ordinarie lärare, utan är en följd av den inträdda ökningen i arbetstillfällena, och för en person, som utbildad sig för lärarkallet, måste det dock anses som en fördel att erhålla befattning som extralärare framför att — såsom inom åtskilliga andra verksamhetsområden i stor utsträckning varit händelsen — helt eller delvis sakna sysselsättning.»

Dessutom är det ju så, att vid åtskilliga andra förvaltningsgrenar proportionen mellan antalet ordinarie och icke-ordinarie befattningshavare är betydligt ogynnsammare och befordringsgången väsentligen långsammare, än vad fallet är vid läroverken. Det synes mig därför fullt klart, att om vi nu gå in för att giva extralärarna en förmånligare ställning genom att göra ett stort antal av dem till ordinarie, kunna vi vara säkra på att med det snaraste få en liknande framställning från andra befattningshavare, som äro extra och som — åtminstone enligt statskontoret — ha det sämre ställt, än man har det inom extralärarkåren.

Ang. nya ordinarie ämnesläraretjänster vid de allmänna läroverken. (Forts.)

Allt detta gör, herr talman, att vi reservanter ha ansett, att det är oklokt, att riksdagen skyndar så fort på denna punkt. Vi anse sålunda, att det vore klokt, om vi inte binda oss, utan vid årets riksdag stanna vid vad departementschefen har föreslagit för kommande budgetår.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen.

Herr Bergqvist: Herr talman! Man har länge haft en stark känsla av, att antalet extralärare vid våra läroverk är oproportionerligt stort. Den kommitté, som har suttit för att utreda frågan, har också funnit anledning föreslå inrättandet av ett relativt stort antal ordinarie tjänster. På grund av denna utredning har Kungl. Maj:t nu föreslagit, att riksdagen skulle inrätta 294 ordinarie tjänster, därav 148 skulle uppföras på nästa budgetårs stat och de övriga på de två följande budgetårens stater.

Nu sade den föregående ärade talaren, att man i denna fråga bör gå fram med försiktighet, och det ger jag honom naturligtvis rätt i, ty det är ju klokt. Emellertid har den verkställda beräkningen gjorts mycket försiktigt. För närvarande finnas i läroverken 501 extralärare, och de föreslagna ordinarie tjänsterna äro till antalet 294. Det är alltså en ganska stor marginal, som lämnats för det mera rörliga lärarelementet.

Herr von Heland har även framhållit, att man borde taga hänsyn till nativitetens sjunkande, eller sålunda till den stora befolkningsfrågan, som skulle komma att inverka på frekvensen vid våra läroverk, så att antalet lärjungar minskades. Vad folkskolan beträffar, skulle nog en sådan farhåga vara berättigad, men beträffande läroverken förhåller det sig nog inte på samma sätt. Om en familj har färre antal barn, har den råd att ge barnen en bättre uppfostran, än om den har många. Därför torde det tvärtom bliva så, att ju färre barn det blir i familjerna, desto fler barn komma att skickas till läroverken. Man torde därför inte behöva befara, att lärjungeantalet där kommer att sjunka.

Att denna fråga kommer att medföra stora kostnader, är ju klart. Skall man emellertid upprätthålla den högre undervisningen, kan man inte komma undan kostnader utan får vara beredd att möta dem. Jag tror inte, att kostnaderna på något sätt komma att reduceras, i fall reservanternas yrkande skulle bifallas. Man kan vara alldeles säker på, att om vi nu i år taga allenast den kontingent, som skulle komma på det första budgetåret, kommer riksdagen nästa år att stå inför nödvändigheten att taga den andra delen, och kostnaderna bliva absolut desamma.

Mot slutet av sitt anförande uttalade sig herr von Heland på sådant sätt, att man fick den uppfattningen, att han möjligen inte ansåg, att det var nödvändigt att överhuvud taget förbättra extralärarnas ställning genom inrättande av så många ordinarie tjänster, i det han hänvisade till statskontorets yttrande, att extralärarna ha det relativt gynnsamt, då de få anställning vid läroverk. Emellertid är det inte så alldeles visst, att de alla omedelbart kunna få en sådan anställning. Jag känner filosofie magistrar med de allra yppersta examensbetyg, vilka ändock inte kunnat få någon anställning. Det är således inte säkert, att allesamma komma i åtnjutande av denna förmån, och få de den, är den ju ändå inte så lukrativ. Det är tydligt, att det behöver göras ett kraftigt ingrepp till förbättring av förhållandena. För övrigt är det ju så, att antalet gamla adjunkter, som skola ha en särskild löneförbättring, allt mer och mer stiger, vilket vittnar om att beföringsmöjligheterna för extralärarna inom läroverken inte alls äro gynnsamma.

Jag är alldeles säker på att bondeförbundet likaväl som övriga partier inom

Ang. nya ordinarie ämnesläraretjänster vid de allmänna läroverken. (Forts.) riksdagen är intresserat av att den högre undervisningen skall tillgodoses, och jag har inte heller ansett den motion, som på denna punkt föreligger, och det anförande, som hållits av herr von Heland, utgöra något som helst uttryck för en mindre gynnsam inställning mot läroverken, men jag anser dock, att man går väl långt i försiktighet, om man inte vågar gå med på Kungl. Maj:ts förslag. Det kan ju möjligen invändas att, då i alla fall den där andra kontingenten extralärare inte skall uppföras på stat förrän nästa budgetår, man ju kan dröja med att besluta något därom i år. Javäl, det kan man göra, men det har en psykologisk betydelse, att hela denna fråga nu tages på en gång. Det ger den stora extralärarkåren en förhoppningsfullare ställning, och det har ju också sin betydelse för undervisningen och arbetslusten i skolorna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Thelin: Herr talman! Jag skall först be att få ge uttryck åt den känsla av tacksamhet, som finnes inom våra läroverk gentemot herr statsrådet och chefen för eklelesiastikdepartementet för det initiativ, som han har tagit genom att för riksdagen framlägga förslag om väsentliga förbättringar i extralärarnas möjligheter. Vidare skall jag be att få instämma i de synpunkter, som avdelningens ordförande, biskop Bergqvist, nyss här har framfört. Jag skall därför inte gå in på dessa och upprepa de skäl för förslaget, som han framfört. Det är i stället en annan liten sak, som jag ber att få understryka.

De sakkunniga, som haft detta ärende under förberedande behandling, hava som önskemål bland annat uttalat, att de förutsätta att vid tillsättandet av de av de sakkunniga föreslagna nya ordinarie tjänsterna det syfte, som inrättandet av nämnda tjänster avser, inom gränserna för gällande befodringsgrunder tillgodoses och att transportsökade sålunda föredragas framför obefordrade sökande endast därest starka sakskalet så bjuda. Detta önskemål ber jag att särskilt få stryka under. Jag befarar nämligen att bland de transportsökande finna ett stort antal ämneslärarinnor med adjunktskompetens. Dessas antal utgör cirka 70 stycken vid läroverken. De ha adjunkts lön, varför en befordran till adjunkt för dessa icke medför någon löneökning. Den ställning de ha som ämneslärarinnor jämställer dem emellertid med de seminariebildade lärarinnor, som ha lägre och icke för läroverken avpassad utbildning, men som på grund av kända förhållanden erhållit formell kompetens för ämneslärartjänster även vid läroverken. Jag tycker mig ha funnit, att de kvinnliga sökandena till ledigförklarade adjunktstjänster på senare tid visat en betydande ökning, och jag har i ett par fall observerat, att adjunktskompetenta ämneslärarinnor blivit utnämnda till adjunkter. Jag nämner detta utan att därmed vilja klandra någon. Det förhållandet visar emellertid, att man kan befara, att de nya adjunktstjänsterna kanske i stor utsträckning komma att sökas av adjunktskompetenta ämneslärarinnor, och om dessa på grund av goda meriter bliva utnämnda till adjunkter, komma antagligen de efter dem lediga ämneslärartjänsterna att återbesättas med kvinnliga innehavare i vanlig ordning. Följden av detta blir, att läroverkslärarkåren kommer att bestå av ett större antal kvinnor än som kan anses lämpligt. För min personliga del finner jag det betänkligt med ett alltför stort feminint inslag i läroanstalter av ifrågavarande slag, och jag skulle därför beklaga, om ett större antal adjunktstjänster komma att besättas med redan nu ordinarie ämneslärarinnor. Och då de efter dessa lediga ämneslärartjänsterna, som nyss sagts, antagligen komma att ledigförklaras på nytt, så skulle lärarinnornas antal komma att ytterligare ökas, vilket skulle innebära ett orättvist, synes det mig, favoriserande av lärarinnorna. Om syftet med de nya tjänsterna inte skall förfuskas,

Ang. nya ordinarie ämnesläraretjänster vid de allmänna läroverken. (Forts.)
måste Kungl. Maj:t sörja för att de nyinrättade tjänsterna verkligen komma extralärarna till godo. I sådana fall där ordinarie adjunktskompetenta ämneslärarinnor måste föredragas framför obefordrade sökande, synes en önskvärd åtgärd vara, att den därigenom ledigblivna ämneslärarbefattningen ombildas till adjunktur. Ett sådant förfarande skulle icke medföra någon kostnadsökning.

Vad jag med dessa ord velat framhålla är, att de nya ordinarie tjänster, som nu skola inrättas, måtte komma extralärarna till godo.

I övrigt instämmer jag med statsutskottet och yrkar bifall till dess hemställan.

Herr Pauli: Herr talman! Det förefaller mig som om denna debatt inte skulle behöva bli alltför långt utdragen, eftersom några större meningsskiljaktigheter inte ha framträtt inom statsutskottet och enär det, som herr von Heland påpekat, måste betraktas mera såsom en tillfällighet att den reservantgrupp, som här framträder, har råkat komma att bestå just av bondeförbundare. Det är ju också svårt att tänka sig, att det skulle kunna vara något slags partianlägenhet för bondeförbundet att opponera sig på denna punkt, i synnerhet som den enda skillnaden mellan utskottets och reservanternas yrkanden är, att medan utskottet vill, att riksdagens beslut skall omfatta alla de till inrättande såsom ordinarie lärarbefattningar föreslagna extralärartjänsterna redan i år, begära reservanterna ett års betänketid beträffande den del av dessa befattningar, som skall inrättas efter budgetåret 1935/1936. Det förefaller mig som om den motivering, som framförts för detta yrkande på ett års betänketid, är synnerligen svag.

Vad är det för några nya erfarenheter som man tror skulle kunna strömma till under detta år och eventuellt ändra de synpunkter, som Kungl. Maj:t och myndigheterna ha anfört som motiv för sitt förslag? Jo, det säges, att antalet barn, som under de följande åren kommer att fylla läroverkens klasser, undan för undan blir mindre än de föregående årens. Men herr Bergqvist har ju nyss framhållit det allmänt bekanta faktum, att nativitetssiffrorna inte få bedömas på samma sätt när det gäller tillströmningen till läroverk som beträffande tillströmningen till folkskolor. När det gäller våra allmänna barnskolor här i landet, folk- och småskolor, så har nativitetssiffran ett direkt proportionellt inflytande: ju färre barn det födes, ju färre barn komma i skolan utav dem, som äro i livet fram till skolåldern. Så är det ingalunda när det gäller tillströmningen till läroverken. Där kan man inte räkna med en sådan direkt proportion, utan där inträffar tvärtom ofta det rent omvända förhållandet, att familjer, som ha ett mera begränsat barnantal, på grund härav anse sig kunna hålla flera barn i ett läroverk eller annan högre läroanstalt än de annars skulle kunna. Den till synes paradoxala konsekvensen av ett sjunkande barnantal har kunnat konstateras, att antalet barn i läroverken stiger i stället för sjunker, medan det motsatta förhållandet äger rum i folkskolorna. Varken herr von Heland eller någon annan av reservanterna lär väl för resten kunna vänta några större omsvängningar i det nu nämnda avseendet just under det närmast följande året.

Herr von Heland måste ursäktas mig, att jag även i övrigt med någon misstänksamhet betraktar hans resonemang. Jag fann nämligen däri, alldeles som herr Bergqvist, en viss dubbelhet i synpunkterna. Å ena sidan anfördes det direkta skäl, som jag nyss berört och vilket jag inte funnit vidare talande för ett uppskov på ett år, men å andra sidan har det anförts skäl, som till stor del äro lånade från statskontorets utlåtande och vilka verka som en generell polemik emot hela förslaget, alltså icke blott mot dess omedelbara förverk-

Ang. nya ordinarie ämnesläraretjänster vid de allmänna läroverken. (Forts.) ligande. Om man säger, att det inte är så farligt med extralärarnas ställning vid våra läroverk, att det finns andra institutioner, där de extra ordinarie tjänstemännen äro talrikare och där de få vänta längre på ordinarie anställning och att man därför inte behöver vara så ömhjärtad i fråga om extralärarna, men att man kan ha anledning vara litet grand rädd, eftersom man kan befara, att de extra ordinarie på andra håll kunna begära att också få en bättre ställning, så tror jag, att dessa allmänna argument varken duga såsom skäl för det begärda uppskovet eller ha någon större slagkraft i och för sig. Det är dock faktiskt så, att i fråga om läroverken ha de svenska statsmakterna år 1927 åtagit sig att minska proportionen mellan det faktiska behovet av lärare och detta behovs tillgodoseende med extra ordinarie krafter. Men detta år 1927 givna löfte om ett minskande av vad som med ett populärt ord har kallats extralärareländet, har inte infriats, och det är inte för tidigt att det nu infrias. Det nuvarande förhållandet är inte så farligt, säger man, men statistiken utvisar dock, att dessa lärare i genomsnitt få vänta upp till 40 års ålder, innan de erhålla ordinarie anställning, och att de då ha bakom sig ett tjugotal terminer. Det kan ju rakt inte anses tillfredsställande. Vad beträffar jämförelsen mellan extra ordinarie lärare och extra ordinarie tjänstemän inom verken, är denna jämförelse i viss mån haltande, eftersom det många gånger är så att den extra ordinarie i verken börjar med sysslor av annan och mindre påkostande art och i samma mån som han stiger i graderna också får mera krävande sysslor. Jag vill inte säga, att detta alltid är fallet, men ofta är det så. I läroverken är det icke på det sättet, utan den unge extraordinarie läraren, som träder in, får precis samma åliggande, samma ansvar som den gamle i tjänsten grånade adjunkten eller lektorn, och det händer ofta, att en sådan extra ordinarie lärare redan första året får tjänstgöra upp i studentexamen och taga på sig hela den arbetsbördan och det ansvar som därmed följer. Skillnaden är helt enkelt, att denne extralärare visserligen får samma arbete som den äldre, ordinarie läraren, men han får inte samma betalning och inte samma trygghet i anställningen.

Nu ha statsmakterna sedan några år tillbaka velat gottgöra uppskovet med denna fråga genom att lämna de extralärare, som tjänstgjort under ett längre antal år, en provisorisk löneförbättring, och jag ber kammaren observera, att denna provisoriska löneförbättring har ett mycket nära sammanhang med den föreliggande frågan. I samma ögonblick som vi på ett tillfredsställande sätt lösa extralärarfrågan — och den lösning, som eklestistikministern här har framlagt, är en tillfredsställande lösning — i samma stund kunna vi också avkoppla hela detta provisorium med avlösningsförbättringar. Men om vi uppskjuta och förhålla lösningen, uppskjuta vi också avkopplandet av den provisoriska löneförbättringen. Vi vinna alltså även klarhet och reda genom att bifalla utskottets förslag.

Jag finner följaktligen, herr talman, att de verkligt vägande skälen härvidlag tala för ett bifall till utskottets och därmed även Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber att för min del få yrka bifall till detsamma.

Herr von Heland: Herr talman! Det må tillåtas mig att replikera utskottets ärade talesmän, herrar Bergqvist och Pauli, vilka båda ansågo, att befolkningsminskningen nog skulle kunna ha sin inverkan på lärjungetillströmningen vid folkskolorna men med säkerhet inte vid läroverken. Jag är inte så säker på att denna deras slutsats är riktig vid alla tillfällen eller att det i förvarande fall skulle vara så, som herrarna säga, att ju färre barn en familj har, desto hellre skickar man sina barn till läroverk. Gå vi emot bättre tider, kan ju också utvecklingen bli sådan, att det ställer sig bättre för familjen att låta

Ang. nya ordinarie ämnesläroretjänster vid de allmänna läroverken. (Forts.) barnen i läroverksåldern få anställning ute i fria arbetsmarknaden. Man kan inte vara säker på att inte utvecklingen kommer att gå så, att om det blir bättre tider, det också blir bättre tillgång på platser för barn i ifrågavarande åldrar. Men även om nu herrarna skulle ha rätt i sin uppfattning och att alltså det icke skulle bli någon väsentlig skillnad beträffande tillströmningen av barn till läroverken vid en befolkningsminskning, vill jag fråga, om herrarna anse, att det är det lyckligaste, att vi i framtiden få ett större s. k. manschettproletariat än det vi för närvarande hava.

Utskottets ärade talesman, herr Bergqvist, främhöll bland annat, att han exempelvis kände en filosofie magister, som inte kunde få anställning som extralärare en gång. Låt oss då tänka oss att en befolkningsminskning i fortsättningen sätter in här i landet och att man mer och mer skickar barn till läroverken, hur kommer det då att bli, herr Bergqvist? Kommer det inte då att bli svårare för alla dessa lärda ungdomar att få platser än vad det nu är?

Herr Thelin framförde i sitt anförande flera önskemål angående tillämpningen vid tillsättandet av de ifrågavarande ordinarie befattningarna. Ja, är man så tveksam på lärarhåll om hur dessa befattningar skola komma att tillsättas, är väl detta ett ytterligare skäl, herr Thelin, att man tar detta förslag i omgångar, så att lärarna få se, hur ecklesiastikministern kommer att tillämpa det vid tillsättandet av de ordinarie befattningarna. Då kan ju herr Thelin få tillfälle att nästa år komma fram med sina synpunkter, om frågan då återigen kommer upp. Jag tycker därför, att herr Thelin och lärarkåren i allmänhet borde förena sig med mig om att vi böra taga denna ändring i flera omgångar.

Herr Pauli förundrade sig litet över att jag kom med en generell kritik av att det överhuvud taget skulle tillsättas så många ordinarie befattningar. Jag ber om överseende för att jag är så ryslig att jag till och med hyser sådana tankar. Jag förstår ju, att första kammaren, som är känd för sin av naturliga orsaker visade stora vänlighet just emot lärarkåren, inte kan dela denna min uppfattning. Jag har också en gång varit ordinarie befattningshavare, och det kan gå därhän, herr Pauli, om befolkningsminskningen blir stor, och om man fortfarande anser att klasserna skola vara lika stora som de nu äro, att även med hänsyn till den stora behovsmarginal, som man nu säger finns för de ordinarie befattningarna, vi kunna tvingas att inrätta ett nytt övergångsstatssystem, liknande det, som jag råkat ut för. Jag får förstås erkänna, att jag såsom övergångsstatare blev mycket glad över den institutionen, när den kom till, och att jag fick mycket brått att komma över på övergångsstat; men jag undrar, om det ur statens synpunkt är fördelaktigt att gå sådana vägar, att man kan riskera att få tillskapa den ena övergångsstatbeställningen efter den andra.

Ja, herr talman, jag har undrat över varför man har så bråttom i detta fall, men herr Bergqvist klargjorde det för mig, och det anser jag vara det enda skäl man har för att inte vilja gå med på reservationen. Herr Bergqvist sade nämligen, att det var av stor psykologisk betydelse att man genom ett sådant välvilligt riksdagsbeslut skulle visa extralärarna statens bevågenhet och att det skulle pigga upp dem i deras arbetslust. Herr statsrådet har ju också av herr Thelin fått ett tack för denna bevågenhet gentemot lärarkårerna, och om jag förstår saken rätt, så är kärnan i hela förslaget den, att man vill visa välvilja på en gång åt lärarkåren.

Herr talman! Jag har inte kunnat finna något annat skäl, varför man inte skulle kunna stanna vid den reservation, som vi fyra ledamöter hava framlagt, och jag vidhåller sålunda mitt yrkande.

Ang. nya ordinarie ämnesläroretjänster vid de allmänna läroverken. (Forts.)

Herr förste vice talmannen: Jag åsyftar inte att förlänga den sakliga debatten — den tycker jag vi kunna betrakta som avslutad — utan jag har egentligen begärt ordet för att inlägga en enkel och stillfärdig men bestämd gensaga emot de, som jag tyckte, något väl maskulina funderingar, som herr Thelin hade. Jag hoppas, att Kungl. Maj:t i fortsättningen alldeles som hittills kommer att utnämna den mest meriterade, oberoende av om det är man eller kvinna.

Herr Pauli: Herr talman! Jag lägger ansvaret för mitt förnyade uppträdande helt och hållet på herr von Helands axlar. Jag måste säga, att hans nya resonemang är om möjligt ännu betänkligare än det förra. Han frågade i patetisk ton, om det är en lycklig väg att vi för framtiden skapa ett större manschettproletariat. Kunna vi verkligen anse oss bidra till att skapa ett större manschettproletariat, om vi ge de lärare, som ju ändå finnas vid läroverken, en bättre betalning och en rättvisare ställning än de för närvarande ha? Därigenom öka vi inte lärjungeantalet vid läroverken med en enda pojke eller flicka, herr von Heland! Däremot skulle möjligtvis de extralärare, som med nöd och näppe nu kunna existera på sin avlöning men som likväl ha manschetter på skjortan, kunna göra skäl för den benämning, som herr von Heland framkastade. Därför vill jag säga, att om herr von Heland vill anmäla sig som medkämpe i kampen mot manschettproletariatet, så bör han ögonblickligen avstå från sin reservation, ty det är precis vad statsutskottets betänkande går ut på att bekämpa.

Vad beträffar herr von Helands gynnsamma erfarenheter av ställningen såsom »övergångsstatare», skulle man ju kunna tänka sig, att han ville vara så välvillig mot läroverkslärarna, att han unnade dem samma angenäma erfarenhet, som han själv gjort. Men sedan vi hört av herr von Heland, att han inte vill vara med på statsutskottets utlåtande, därför att han inte önskar visa någon välvilja mot läroverkslärarna, så förstå vi, att han inte heller vill bereda dem möjlighet att bli medlemmar av den hedervärda övergångsstatarckåren.

Jag ber för övrigt, att von Heland inte uppfattar denna min replik så allvarligt, att han därpå ger en förnyad replik, som jag i min tur skulle nödgas replikera. Och jag hoppas, herr talman, att vi snart skola kunna komma fram till ett antagande av statsutskottets utlåtande i här förevarande punkt.

Herr Bergman: Till vad den siste ärade talaren yttrade vill jag i all korthet tillägga några ord i anledning av herr von Helands anförande. Herr von Heland tycktes vilja opponera sig mot den tanke, som förut var utvecklad av statsutskottets talesmän här, att nativitetens sjunkande har föga betydelse för tillströmningen just till läroverken. Detta förhållande har ju här av dem framhållits med angivande av skäl, som torde vara ganska oemotsägliga. Men antag för ett ögonblick, att det icke förhölle sig så. Då ber jag i alla fall att få erinra om att det enligt skolöverstyrelsens beräkningar för nästa läsår skulle behövas 501 extra lärare, under förutsättning att inga nya ordinarie befattningar skulle inrättas. Kungl. Maj:ts föreliggande förslag innebär emellertid, när det blir fullständigt genomfört — det gäller således inte bara vad som föreslås för nästkommande budgetår — endast 296 nya ordinarie platser. Här föreligger alltså en marginal, så stor som på omkring 200 platser, och man kan inte tänka sig, att minskningen av elevantalet skulle bli till den grad våldsamt, att man med en marginal på 200 lärarplatser kunde riskera att behöva sätta en mängd läroverkslärare på övergångsstat.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. nya ordinarie ämneslärartjänster vid de allmänna läroverken. (Forts.)

Herr Sandegård: Herr Bergmans anförande ger mig anledning att foga ett par reflexioner till debatten. I ett sakkunnigbetänkande avgivet 15 aug. 1923 med förslag till löneroglering för befattningshavare vid rikets allmänna läroverk m. fl. har man på allvar diskuterat frågan om föreliggande behov av lärarkrafter och frågan om *en moderat utökning av lärarnas tjänstgörings-skyldighet* med en à två timmar i veckan för att därigenom inbespara en smula statsmedel genom ett något minskat antal lärartjänster. De sakkunniga yttra bl. a.: »Gäller det emellertid att allenast se saken från synpunkten av statsverkets ekonomiska intressen eller med hänsyn till möjligheten att genom det för den högre lönen ökade arbetet för de ordinarie befattningshavarna vinna besparingar å de till extra tjänstemän anslagna medel, skulle givetvis jämväl för lärarnas vidkommande genom en anordning med ökad tjänstgöring behovet av extra lärare minskas och dymedelst en nedsättning kunna vidtagas i de för sistnämnda befattningshavare utgående anslag. De sakkunniga hava i fråga om de allmänna läroverken vidtagit en approximativ beräkning i detta hänseende och därvid funnit, att *genom en ökning av de ordinarie ämneslärarnas tjänstgöring med 1 timme per vecka*» — en läroverkslektor har 20—22 timmar och adjunkter och med dem jämställda i regel 24, högst 28 — »*skulle en inbesparing kunna ske av omkring 40 extra lärare* och med utgångspunkt från nuvarande lönebelopp en anslagsminskning vinnas av i runt tal 128,000 kronor *vid en ökning av 2 veckotimmar vunnas en besparing av omkring 80 extra lärare* och en anslagsminskning av 256,000 kronor.»

Jag antar och hoppas, att man kan diskutera denna sak utan att bli beskyldd för att vara någon fiende till lärarkåren. För min del ser jag på denna fråga företrädesvis ur andra synpunkter än de rent statsfinansiella. Jag tror nämligen, att om man någonsin skall komma fram till vad man både inom och utom yrkespedagogiska kretsar eftersträvar för våra högre skolor och som det talades om ganska mycket 1927: lugnare arbetstakt, mindre jäkt, koncentration och samling i det inre arbetet — då måste man också fråga sig, om det syftet någonsin kan nås utan en förnuftigt avvägd begränsning av lärarantalet vid våra skolor. I 1878 års läroverksstadga föreskrevs, vill jag minnas, att på skolans nederstadium borde en lärare svara för hela klassen. Numera räcker det på det lägsta läroverksstadiet knappast med ett halvt dussin lärare per klass. Jag skulle vilja fråga, om det är någon, som på närmare håll haft att göra erfarenheter av våra högre skolors arbete de sista åren, låt oss säga efter 1927, som märkt, att arbetstakten blivit lugnare, ämnesträngseln absolut mindre och kunskapsstoffet i det hela begränsat? Men antalet lärartjänster växer och kan motiveras på olika sätt. Det kan ske t. o. m. genom hänvisning till behovet av s. k. fysisk fostran och praktiskt arbete, som får ökat antal dagar och timmar för friluftsliv, manlig och kvinnlig slöjd, gymnastik och hushållsgöromål o. s. v. Man förutsätter därvid det otroliga, att vad lärjungarna härigenom vinna i andlig och fysisk spänstighet skall räcka till att kompensera dem för den ytterligare ansträngning, som är nödvändig för att klara kurser och ämnen, som inte många tänka på att minska. Vad man tar bort i något fall på ett håll, lägger man i stället till på ett annat. Och alla vägar leda till Rom — ökat antal tjänster. I 1933 års läroverksstadga har man infört *kortare lektionstimmar*, 40 minuters — jag tror det är fråga om ungefär 12 sådana kortare timmar i veckan — *men samtidigt ökar man antalet lektioner*. Det anmärkes också i den nya upplagan av läroverksstadgan under § 19, som handlar om skolans undervisningstid, att lektionens längd successivt har minskats sedan 1878, medan antalet lektioner i stället ökats. Men

Ang. nya ordinarie ämneslärares tjänster vid de allmänna läroverken. (Forts.) denna ökning av lektionernas antal medför givetvis i det långa loppet ökat behov av nya lärartjänster, eftersom lärartjänstgöringen är fixerad i ett timtal, som tycks vara tabu, hur långt man än minskar timmens minutantal. Och såvitt jag förstår, kan Kungl. Maj:t i administrativ väg fortsätta med den minskningen både till 35 och 30 minuter, och riksdagen har bara att därur så småningom draga vissa ekonomiska och statsfinansiella konsekvenser.

Åt samma håll pekar tanken på mindre klasser, till- och bortvalsrätten av ämnen etc.

I nuvarande läge, herr talman, då man inte har något annat att falla tillbaka på än ett bifall till utskottets förslag eller reservationen, ber jag för min del att få välja det mindre onda framför det större och hemställer alltså om bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *von Heland* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 77, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. klassiska utbildningslinjer vid vissa allmänna läroverk.

Punkten 78.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen medgiva, att vid ettvarrt av högst fyra högre allmänna läroverk, vilka därtill av Kungl. Maj:t utsåges, finge, i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 4 januari 1935 under punkt 125 anförts samt i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela, från och med budgetåret 1935/1936 försöksvis anordnas en s. k. klassisk utbildningslinje.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, medgiva, att vid ettvarrt av högst två högre allmänna läroverk, vilka därtill av Kungl. Maj:t utsåges, finge, i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 4 januari 1935 under punkt 125 anförts samt i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna

Ang. klassiska utbildningslinjer vid vissa allmänna läroverk. (Forts.)
gott meddela, från och med budgetåret 1935/1936 försöksvis anordnas en s. k. klassisk utbildningslinje.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herr *Oscar Olsson* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anordnande försöksvis från och med budgetåret 1935/1936 vid vissa högre allmänna läroverk av s. k. klassisk utbildningslinje.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Den här frågan har i allmänhet betraktats som en ganska obetydlig fråga. Det gäller ett experiment, enligt sakkunnigförslaget vid fyra läroverk, enligt Kungl. Maj:ts förslag vid tre läroverk och enligt utskottets förslag vid två läroverk, och experiment bör man ju alltid vara glad åt. Det har t. o. m. sagts i diskussionen i statsutskottet, att det är i grund och botten småaktigt att vilja hindra departementschefen att experimentera på så blygsamma linjer, som dem som här äro föreslagna, och att det inte är någonting att bråka om.

Ja, herr talman, jag skall försöka att inte heller bråka så mycket om dem. Vad det i princip gäller, det är ett experiment med återinförande av klassiskt humanistiska linjer vid de svenska läroverken i överensstämmelse med 1878 års skolstadga. Precis det! Experimenten avse sålunda att undersöka, om det inte kan vara lämpligt att för de klassiskt humanistiska linjerna här i landet gå tillbaka till det system, som 1878 års läroverksstadga innehöll. Ja, den stadgan diskuterades i den svenska riksdagen i slutet av föregående århundrade; och år 1904 trodde man, att diskussionen härom var slut här i Sverige. 1904 förklarades det, att detta system med sexårig latinlinje icke var riktigt och att vi måste gå ifrån det till ett annat system, där latinet kommer upp på gymnasiet och avlägsnas ur mellanskolan.

Innan jag går närmare in på detta, är det en sak, som jag gärna skulle vilja ha avlägsnad ur diskussionen, därför att på den punkten är det, såvitt jag vet, icke någon, som väckt opposition. Det är frågan om »latinets höga bildningsvärde». Jag har personligen ingenting emot de offentliga kärleksförklaringar, som man i denna diskussion gärna får höra och höra till överflöd rörande hur förfärligt bildande latinet är, särskilt på skolstadiet. Det är så utomordentligt befordrande för skolpojknarnas intelligens och sedan så utomordentligt nödvändigt för teologer, historiker och språkmän, när de komma till universitetet, och på sistone har det också blivit så förfärligt viktigt och bra och nyttigt i ett demokratiskt samhälle, att man tänker på de folk, som en gång byggt upp sin kultur — den klassiska — kring dessa språk. Jag ber att få säga, att allt det där kan jag lugnt medge alltsammans. Det är inte på den punkten, jag opponerar mig, och vi behöva inte undervisa varandra på den punkten, tycker jag. Jag säger detta på grund av den erfarenhet, jag har rörande kärleksfullt folks benägenhet att just på detta område så att säga lufta sina känslor. Jag skall emellertid medge allt det där, vare sig jag menar det eller ej! Jag medger det utan vidare. Men jag menar, att även om man medger allt det där, har detta inte med den här skolfrågan att göra.

Vad är det nämligen för en skolfråga, som här föreligger? Jo, det är fråga om den princip, som ecklesiastikministern själv för två år sedan fastslog i den strid om läroverken, som vi då hade. Det är helt enkelt fråga om huruvida läroverken skola begränsa sig till att meddela de grundläggande kunskaper, som äro nödvändiga för fortsatta vetenskapliga studier, eller som läroverksstadgan uttrycker det och som den citeras av ecklesiastikministern, huruvida det är meningen, att läroverken skola »grundlägga de vetenskapliga in-

Ang. klassiska utbildningslinjer vid vissa allmänna läroverk. (Forts.) sikter, som vidare utbildas vid universiteten». Det är således bara fråga om detta: Skola läroverken göra något annat än meddela de grundläggande insikter, som behövas för de vetenskapliga studierna vidare? 1932 var ecklesiastikministern väldigt angelägen att peka på vilken olycka det var i våra läroverk på grund av det matematikherravälde, som regerade reallinjen, de biologiska vetenskaper, som kommo till meddelande o. s. v. Jag är principiellt fullt ense med honom, men hela sakkunskapen stod emot honom både i universitet och skolor och menade att han gick för långt i tillämpningen, och med min vanliga försiktighet följde jag ju sakkunskapen i det fallet. Men jag deklarerade uttryckligen, att jag stod helt och hållet på ecklesiastikministerns sida i fråga om principen. Han hade alldeles rätt, tyckte jag, i att man skall inte driva universitetsstudier vid läroverken. Det är riktigt, att man vid läroverken skall nöja sig med att meddela de *grundläggande kunskaper*, som behövas för att kunna fortsätta vetenskapliga studier. Ecklesiastikministern fick sin vilja igenom i stort sett, fast kammaren i ett fall tvång honom till en liten reträtt, som jag sedan skall komma tillbaka till, därför att han gjorde den reträtten på det utomordentligt skickliga och eleganta sätt, som jag skulle önska att han ville göra även i fråga om latinet.

Vad är det då för en fråga, vi här i dag skola diskutera? Beträffande frågans obetydlighet vill jag ändå hänvisa till att så tidigt som 1898 förklarade statsutskottet, att den stora bristen i 1878 års läroverksstadga var att latinet gick ned i nederskolan, och vad man måste sträva efter var att nederskolan och mellanskolan bleve en allmän medborgarskola samt att differentieringen för olika levnadsbanor finge uppskjutas till gymnasiet. Man utgick således där ifrån att det var en olycka, att pojkar vid trettonårsåldern och deras föräldrar skulle tvingas att bestämma sig för en viss speciallinje, vilket längre fram kunde vara en olycka för eleverna. Läroverkskommittén underströk dessa synpunkter, vilka riksdagen också knäsatte 1904 vid genomförandet av den stora läroverksreformen, då riksdagen slog fast, att realskolan borde vara den allmänt medborgerliga skolan, där kurserna voro något så när desamma för alla eleverna, och att differentieringen borde börja först på gymnasiet.

1911 var det ett andrakammarutskott, som ytterligare underströk, att naturligtvis borde det vara på det sättet. 1927 års skoldiskussion gick precis i samma riktning. Här har under en mansålder riksdagen gång på gång fastslagit, att realskolan inte bör vara en differentierad skola, utan differentieringen bör lämnas åt gymnasiet — och det får jag säga, att där har jag ingenting emot en ännu större differentiering än den som är genomförd.

Således, principfrågan gäller: är den tid, som nu i gymnasierna anslås till latinet, tillräcklig för att meddela de grundläggande kunskaper i latin, som behövas enligt den erkända principen om läroverkens uppgift i det fallet? Vad säger sakkunskapen där? Sakkunskapen svarar, att den uppgiften kan fyllas, låt vara nätt och jämnt, av det fyraåriga latingymnasiet, under det det treåriga latingymnasiet i det fallet är för svagt. I den punkten skulle jag tro, att sakkunskapen är enig. Se vi på departementschefens yttrande i den punkten, så säger han, att det utan tvivel förhåller sig så, att de kunskaper i nämnda ämnen, som en nybliven student numera kan förutsättas äga, knappast äro till fyllest för bedrivande av de akademiska studier, för vilka sådana kunskaper äro nödvändiga. Detta stämmer ju ganska bra med det referat av sakkunskapen, som jag gett. Ecklesiastikministern går med på att de kanske ändå kunna sägas vara det, låt vara knappast, och han tillägger: alldeles särskilt torde detta gälla grekiskan.

På andra avdelningen i statsutskottet hade vi ju sakkunskapen representerad av generaldirektören i skolöverstyrelsen, och han stod i denna fråga

Ang. klassiska utbildningslinjer vid vissa allmänna läroverk. (Forts.)

helt på eklestikministerns sida. Han ansåg således, att man borde göra vad eklestikministern föreslagit, och han gick i elden mycket ivrigt för den kungl. propositionen. Men på min fråga, om han inte erkände, att sakkunskapen stod just på den ståndpunkt, som jag här refererat, att i ett fyra-årigt latingymnasium får man i fråga om de grundläggande kunskaperna vad läroverken avse att ge, svarade han öppet och ärligt, att det var alldeles riktigt: det är alldeles riktigt, det kommer jag inte ifrån. Följaktligen, vad som här begäres, det är att riksdagen skall frånga även den ståndpunkt, som eklestikministern så sent som 1932 med kraft och energi här uppträdde för. Nu är det visserligen sant, att sedan 1932 har det gått två hela år, och med de utvecklingsmöjligheter, som eklestikministern visat sig ha, kan det ju hitta på att hända, att han har en annan principiell ståndpunkt i dag än 1932, men under förutsättning att principen för läroverkens uppgift är densamma kan jag inte se någonting annat än att den kungl. propositionen går emot den ståndpunkten.

När det gäller ett försök vid bara två läroverk, vilket statsutskottet har begränsat det till, så kan man ju säga, att det kunde kanske vara rätt så intressant att se, hur det försöket skulle gå. Jag skulle vilja säga, att man kunde ta det med så mycket mer jämnmod, som det är tämligen säkert enligt erfarenheterna från försöket med lycéerna här i landet, att detta försök efter några år skulle visa sig ungefär lika svagt som lyceiförsöket.

Ja men då är det ju ännu mindre anledning att resa motstånd mot ett sådant experiment? Ja, det beror ju på. Det är mycket troligt för att inte säga alldeles visst, att kammaren i det fallet nu kommer att följa statsutskottet, men jag tycker inte, även om det är fråga om ett rätt så ofarligt experiment, att riksdagen skall gå med på att återuppväcka gengångare, som begravts för mer än en mansålder sedan, låt vara till ett rätt så skenbart liv. Jag tycker inte det är riktigt som det skall vara, att riksdagen går fram på sådana linjer, de må kallas oskyldiga eller inte oskyldiga, även om man har en så sympatisk eklestikminister, som vi ha för närvarande, och som gärna vill göra försöken.

Nu kan man naturligtvis med fog framställa den frågan till mig: Nå, även ifall det nu är på det sättet, att de fyraåriga latingymnasierna ge den tillräckligt bärande grunden men ge den så att säga i knappaste laget, skulle man då inte kunna vara med på ett försök ändå för att stärka latinets ställning? Jo för allt i världen, det har jag ingenting emot. I det fallet skall jag gärna understödja eklestikministern, bara det kan ske utan att väcka upp några pedagogiska eller skolorganisatoriska spöken ifrån ett föregående århundrade. Det kan visst gå för sig, och de sakkunniga ha i det fallet också visat vägen. De sakkunniga ha pekat just på den väg, som eklestikministern tog beträffande matematiken på realskolan. De ha således pekat på tilläggskurser för de lärjungar, som anse sig behöva dem. Förtjänsten med detta förslag av de sakkunniga skulle vara den, att det bleve ett verkligt försök runt om i Sverige rörande sympatierna för latinstudierna. Det är ett experiment av helt annan bärande kraft än det eklestikministern föreslår, vilket skulle begränsas till två läroverk här i landet. Ty det är väl ingen, som vill inbilla sig, att föräldrarna runt om i landet lättare kunde visa sina sympatier för ett förslag, som genomfördes på det sättet, än i fall det vid varje latingymnasium bleve möjlighet för de föräldrar och pojkar, som äro intresserade för stärkande av latinets ställning, att där få demonstrera för denna sin ståndpunkt.

Nu kommer därtill, att det förslag, som de sakkunniga gjort, är sympatiskt från så många synpunkter — egentligen ifrån alla pedagogiska syn-

Ang. klassiska utbildningslinjer vid vissa allmänna läroverk. (Forts.)
punkter. Det innebär, att det skulle vara möjligt att för en årskurs välja t. ex. en viss latinsk text, prosa eller poesi, tolkning av inskrifter, kursivläsning av historiska urkunder eller andra texter på latin från senare tidskeden, översikt av den antika konsten eller arkeologien o. s. v. Det är ju alldeles förtjusande, föreställer jag mig, för en klassiskt intresserad lärare eller lärjunge att kunna få stärka de klassiska studierna på det sättet.

Vad säger ecklesiastikministern därom? Han säger: ja, men i alla fall är det där inte så bra, för det är inte främst fråga om antikens historia och sådana ting, och den klassiska kulturen får man ändå bättre i sig genom de direkta språkstudierna. Ja, men det föreslås ju här också, att de som vilja ha direkta språkstudier skulle kunna få det. Jag tror att de sakkunniga begripit den saken och att det skulle kunna ordnas beträffande latinsk text, prosa eller poesi. Jag tror verkligen det skulle kunna gå för sig.

Så är det emellertid ytterligare en sak, som herr Sandegård var inne på i ett något olyckligt sammanhang, när han ville upphjälpa det inre arbetet i skolan genom att ha så många extralärare som möjligt. Då det gäller de pedagogiska principer, som skola tillämpas beträffande själva arbetssättet, anse de sakkunniga det vara mest ändamålsenligt och med kursernas karaktär mest överensstämmande, att studierna i desamma ej förenas med vanligt läxförhör. Kurserna torde snarare böra så anordnas, att lärjungarnas självverksamhet utvecklas, och att lärare och lärjungar tillsammans arbeta under utnyttjande av de kunskapskällor, som stå till buds, allt naturligtvis under lärarnas planmässiga ledning.

Jag var ju förfärligt intresserad av »skolans inre arbete», som det hette, år 1927. Men det kan inte hjälpas att jag närmast äcklas av uttrycket när det kommer igen i skoldebatten år 1935. Ty vad har allt detta beträffande skolans inre arbete blivit, som det deklamerades så mycket om år 1927 här i kammaren? Det har blivit deklamationer, och ingenting annat! Den nuvarande ecklesiastikministern var med och hjälpte mig deklamera, fastän han deklamerade då i andra kammaren. Det var naturligtvis hans mening likaväl som min, att det skulle bli något mer än deklamationer. Nu ha de sakkunniga i fråga om dessa ämnen dragit upp rent praktiska linjer för dessa förnuftiga skolmetoder, praktiska linjer av sådan art, att om de komma till tillämpning, så skulle så småningom hela undervisningen på gymnasiet säkerligen gå i denna riktning. Det skulle bli allvar av reformerna beträffande skolans inre arbete, som det så mycket talades om.

Det förslag som framlagts av de sakkunniga är således synnerligen förtjänstfullt på denna punkt. Skulle man då inte kunna ta båda delarna, både de sakkunnigas förslag om tilläggskurser och de sakkunnigas förslag om en klassisk-humanistisk linje på sex år? Man kan naturligtvis vad som helst. Men vilket är det naturliga och förnuftiga, när det gäller att göra experiment och försök? Är det naturligt och förnuftigt att korsa över de ståndpunkter, som riksdagen konsekvent intagit årtionde efter årtionde nu i en mansålder i hela sin skolpolitik? Är det förnuftigt att göra experiment, som korsa över dessa ståndpunkter, när man har en utväg att göra experiment på ett annat sätt, som ifrån många synpunkter är fördelaktigare?

Det är dessa skäl, herr talman, som gör att jag ensam i statsutskottet har nödgats vidhålla den ståndpunkt, som ifrån början hade fler anhängare, och som gör att jag på denna punkt måste yrka avslag på den kungl. propositionen — dock inte beträffande grekiskan, ty där föreligger ingen skiljaktighet mellan mig och utskottet.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt av mig avgivna reservationen.

Ang. klassiska utbildningslinjer vid vissa allmänna läroverk. (Forts.)

Herr Bergqvist: Herr talman! Jag kan inte lova att gå in på en så vidlyftig utläggning av denna fråga som den föregående ärade talaren gjorde, utan jag ber att få begränsa mig högst avsevärt.

Först och främst vill jag med tillfredsställelse konstatera, att herr Oscar Olsson tillmäter latin ett stort bildande värde; i det avseendet äro vi fullt överens. Men herr Oscar Olsson menar, att det latin, som en ung man eller en ung kvinna behöver lära sig, kan inhämtas i ett fyraårigt latینگymnasium; det räcker gott. Ser man emellertid efter vad han sagt i sin reservation, förefaller det, som om han själv i alla fall skulle tvivla på den satsen, ty han menar, att man gärna kan acceptera de sakkunnigas alternativ om att införa tilläggskurser i latin i de två högsta ringarna. Redan detta är ju ett medgivande, att den först uttalade satsen, att man lär tillräckligt med latin i det fyraåriga latینگymnasiet, inte är så alldeles säker, utan att kunskaperna nog i många fall kunna behöva utökas.

Det tycks ju också vara så, att herr Oscar Olsson är rädd för att, om Kungl. Maj:ts förslag om klassiska linjer skulle bifallas, de latinintresserade i landet inte skulle få tillräckliga tillfällen att inhämta kunskaper i detta bildande språk. Javäl, men här är det ju inte fråga om någon slutgiltig organisation av klassiska linjer, utan det är fråga om ett experiment, och ett sådant bör lämpligen göras, innan man organiserar saken mera allmänt.

Herr Oscar Olsson tycks vara förskräckt inför utsikterna, att småpojkar på återigen skulle få börja läsa latin på skolans lägre stadier som i forna tider, och han förklarar, att man inte skall gräva upp döda, som man begravt för årtionden sedan, och inte framkalla spöken från förra århundradet. Herr Oscar Olsson tycks inte tro på uppståndelse! Det kan dock måhända vara nyttigt att kalla fram till liv de gamla gestalterna från forna tider, som nog också kunna ha en uppgift i den nya tiden.

Jag tror inte, att det skulle skada, om ett försök på detta område finge göras, och det gäller ju endast, enligt utskottets förslag, att vid två läroverk anställa försök, som utan tvivel komma att bli av mycket stort intresse för bildningssträvandet i dess helhet och som säkerligen också skulle av universiteten hälsas med tillfredsställelse. Ty det förhåller sig nog så, att man vid universiteten anser, att de studenter, som komma från gymnasiernas latinlinjer, äro för svaga i detta ämne.

Nu har visserligen herr Oscar Olsson kreerat den satsen, att man inte skall bedriva universitetsstudier vid elementarläroverk. Men jag undrar, om inte herr Oscar Olsson samtidigt omedvetet kreerar den satsen, att man mycket väl kan bedriva elementarstudier vid universiteten. Och jag tror, att den satsen är minst lika ohållbar som den första.

Jag skall icke ingå på någon vidare diskussion. Detta gäller ju en rent pedagogisk fråga, i vilken en lekman naturligtvis inte kan sitta inne med någon mera betydande sakkunskap. Då jag har haft hand om förberedelsen av denna punkt liksom de övriga i denna huvudtitel, har jag emellertid ansett mig skyldig att med några ord bemöta reservantens framställning, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Punkterna 79—100.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
språkundervisning genom
infödda
lärare.*

Punkten 101.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till Undervisning genom infödda lärare i tyska, engelska och franska språken vid de allmänna läroverken med flera läroanstalter för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 20,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr *Olof Olsson*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Den nu föredragna punkten sammanhänger egentligen med den följande punkten, och man kan strängt taget inte diskutera den ena utan att också diskutera den andra. I närvarande stund betyder detta emellertid inte så mycket, emedan jag inte har något yrkande att göra. Jag vill allenast framhålla ett par synpunkter, som jag tycker äro av den beskaffenhet, att man gärna kan framhålla dem.

Det framgår av den motion, som är väckt i den följande punkten, att man önskar resestipendier för våra språklärare vid de allmänna läroverken och därmed jämställda läroanstalter — stipendier som skulle utgå med en summa av 25,000 kronor. När jag ser på de båda punkterna 101 och 102 och ser på den motion, som gäller den senare punkten, tycker jag att motionen är synnerligen välmotiverad. Det är nämligen så, att språkundervisningen vid våra skolor numera kräver någonting mera än förr. Det räcker inte för läraren att bara kunna läsa språket och grammatisera det och skriva det, han måste också kunna tala det. Motionärerna påpeka exempelvis, hurusom förbindelserna mellan de olika länderna blivit rikare och tätare. Vi ha utbyte av skolelever, vi ha ferieresor o. s. v., och på grund härav kommer den oförmåga att tala det främmande språket, som i viss grad utmärker våra lärare, att stå i en synnerligen ofördelaktig dager.

I den punkt, som jag nu närmast fäst mig vid, se vi hurusom man söker hjälpa sig fram på det viset, att man har språkassistenter — en i vardera av de tre främmande levande språk, som vi läsa i skolorna — som fara omkring och låta de olika skolorna få höra, hur dessa språk ordentligt talas. Det är naturligtvis ett sätt att hjälpa sig fram, men jag tycker inte, att det är det bästa. Ja, jag skulle vilja säga, att det i viss mån är ett surrogat på samma gång som det är i hög grad oekonomiskt. När en språkassistent besökt ett läroverk och talat sitt språk och rest sin väg igen, så är allting svenskt igen — i det stora hela åtminstone. Besöket lämnar inte mycket kvar efter sig. Å andra sidan är det ju jämförelsevis dyrt på det sättet, att det inte endast är lön eller arvode eller vad man nu vill kalla det, som utgår till de olika språkassistenterna, utan också rese- och dagtraktamentsersättning. Siffran 20,000 kronor, som står upptagen under punkt 101, är en siffra, som sönderfaller i två nästan lika stora delar; 10,500 kronor gå till de tre assistenternas lön, och den återstående delen går till rese- och traktamentsersättningar, vilka säkerligen, såvitt jag förstår, äro beräknade i underkant.

Jag resonerar därför på det sättet, att om vi i stället för att ha reseassistenter för den kostnad, som enligt punkt 101 åtgår, offrade dessa pengar på resestipendier åt lärare i de olika språken, så skulle vi få ett helt annat utbyte. Ty det skulle ju bli så, att det så småningom samlades vid de olika läroverken den ene läraren efter den andre med sådana kunskaper i de olika språken, att

Anslag till språkundervisning genom infödda lärare. (Forts.)

han kunde tala dem, och dessa lärare stanna ju kvar vid våra läroverk; kunskaperna liksom fästas vid läroverket. Nu kommer en assistent, ger litet av vad han kan och far sin väg, och sedan är det, som jag sade, svenskt igen över hela linjen. Därigenom, att vi låta lärare studera det talade språket i utlandet, ha vi kunskaperna kvar vid skolorna; de kunna alltid meddelas till lärjungarna och förränta sig så att säga. Vi vinna därigenom oerhört i utbyte i jämförelse med det andra sättet.

Detta är min uppfattning om saken. Jag vill således uttala en önskan, att man lägger om det hela, så att man i stället för språkassistenterna får skolkfolk, som uppövas i utlandet och sedan vända hem med vad de ha lärt sig. På det viset skulle vi få en bättre och mera modern språkundervisning, förefaller det mig, än vad vi för närvarande ha.

I dag är det ingenting att göra åt saken. Jag har bara velat väcka tanken. Jag tänker för min del så, att kraven på kunskaper i det talade språket komma att växa. Våra ekonomiska resurser komma i framtiden som hitintills att bli begränsade. Det är under sådana omständigheter klokt, tycker jag, att man söker få så mycket tillbaka som möjligt, och i detta avseende förefaller det mig, som om studieresorna vore bättre än språkassistenterna.

Jag har intet yrkande, herr talman.

Herr Pauli: Herr talman! Det kanske kan synas onödigt, att jag, då herr förste vice talmannen icke ställde något yrkande, besvärar kammaren med ett bemötande av vad han anfört. Jag har emellertid beslutat mig för att våga göra detta, emedan herr förste vice talmannen i denna fråga framvisat en högst anmärkningsvärd envetenhet. Det kan vara skäl att något belysa hans synpunkter, eftersom han tycks ha synnerligen svårt att släppa dem.

Vad han här har utvecklat är, det ber jag att få påpeka för kammaren, baserat på en fullkomligt felaktig utgångspunkt, nämligen den, att användandet av språkassistenten vid våra läroverk och utdelandet av resestipendier åt våra språklärare skulle tjäna exakt samma ändamål. Detta ändamål skulle, enligt vad herr förste vice talmannen förmenade, vara att ge lärarna vid läroverken förmåga att i tal behärska det främmande språket. Jag är lika stor vän som någon annan av tanken att genom resestipendier förstärka lärarnas kunskaper i det talade språket, och jag hoppas, att den tid snart skall varda kommande, då herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet skall se sig i stånd att åter införa denna post på åttonde huvudtiteln. Men jag måste bestämt opponera mig mot den svartmålning av tillståndet inom våra läroverks nuvarande språkundervisning, som herr förste vice talmannen gav. Den stämmer inte med de verkliga förhållandena.

Han ville göra gällande, att det vid undervisningen i tyska, engelska och franska skulle vara regel, att man, som han sade. »talade svenskt» och lät all undervisning på det främmande språket vara fjärran från lektionerna. Jag kan naturligtvis inte göra mig till talesman för alla svenska språklärare i detta fall, men jag tror att jag har en rätt vidsträckt erfarenhet av hur det går till vid olika läroverk i detta avseende, och jag kan intyga, att hans framställning är verklighetsfrämmande. Det är tvärtom numera så, att man i mycket stor utsträckning begagnar det främmande språket vid lektionerna. Och det fenomen, som herr förste vice talmannen tyckte anse höra till arten rara — för att inte säga rarissima — avis: en språklärare som kan tala det främmande språket, är ingalunda så sällsynt, som han ville göra gällande. Vi skola dock bl. a. komma ihåg, att vid våra universitet ha vi universitetslektorer i främmande språk, som under terminerna ha tillfälle att genom före-

Anslag till språkundervisning genom infödda lärare. (Forts.)

läsningar, samtalsövningar och andra övningar bibringa de studerande vid universiteten denna kunskap.

Vidare är det ju ingalunda så, att språkassistenterna genom sina besök vid läroverken endast åsyfta att ge lärarna en uppräckning i fråga om att tala språket. Språkassistenterna ha, som herr förste vice talmannen säkerligen vet lika väl som någon annan, en uppgift som är betydligt mer omfattande. Det är visserligen sant, att deras besök äro av övergående natur, men jag kan av erfarenhet intyga, att de ha en mycket god inverkan, när det gäller stimulerande av intresset för det ifrågakvarande språket och i fråga om väckande av initiativ och mod från elevernas sida att ge sig in på det främmande språket i fria samtal.

Vad jag alltså velat understryka är, att man inte, som herr förste vice talmannen gjort, utan vidare kan sätta likhetstecken mellan dessa två anslag och förklara, att vi helt enkelt kunna taga bort det ena anslaget och lägga det till det andra. Dessa två anslag tjäna var sitt ändamål, som båda äro behjärtansvärda, och man kan inte på detta sätt spela ut dem mot varandra. Det är denna senare föreställning, som jag anser oriktig och som jag måste opponera mig emot. Och jag hoppas ingalunda, som herr förste vice talmannen sade, att det här skall ha väckts några tankar i den vägen. Det skulle jag anse vara högst olyckligt och mycket oändamålsenligt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågakvarande punkten hemställt.

Punkterna 102—126.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 127.

Lades till handlingarna.

Punkten 128.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 129.

Lades till handlingarna.

Punkten 130.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 131.

Lades till handlingarna.

Punkten 132.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 133.

I en inom andra kammaren av herr *E. Hage* väckt motion (II:199) hade hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1935/1936 upptaga ett förslagsanslag till understödande av folkskolebarns ferieresor med 15,000 kronor att användas främst till ferieresor för folkskolebarn från avlägsna bygder i de fall, där resekostnaderna bleve synnerligen höga.

*Anslag till
folkskolebarns
ferie- och
studieresor.*

Anslag till folkskolebarns ferie- och studieresor. (Forts.)

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *E. Sjödahl* m. fl. (I: 236) och den andra inom andra kammaren av fru *Ruth Gustafson* m. fl. (II: 409), hemställt, att riksdagen måtte till folkskolebarns ferie- och studieresor anvisa ett förslagsanslag av 45,000 kronor att utgå enligt de villkor och bestämmelser, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt att föreskriva.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten yttrat:

»Skäl kunna onekligen anföras för ett återupptagande, åtminstone i begränsad omfattning, av det tidigare med statsmedel bedrivna understödjandet av folkskolebarns ferie- och studieresor. Emellertid håller utskottet före, att denna fråga lämpligen i första hand bör prövas av Kungl. Maj:t, på vars förslag det för ändamålet tidigare utgående anslaget först minskats och sedan indragits. Med hänsyn härtill finner sig utskottet förhindrat att tillstyrka här förevarande motioner.

Utskottet hemställer, att herr Hages ävensom herr Sjödahls m. fl. och fru Gustafsons m. fl. ovannämnda motioner (II: 199 samt I: 236 och II: 409) icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr Sjödahl: Herr talman! Utskottet har ju varit välvilligt mot den motion, som jag med flera framburit, då det tydligen hoppats på att Kungl. Maj:t rätt snart skall väcka förslag om återuppförande av detta anslag.

Jag vill blott erinra kammaren om att detta anslag fanns redan 1911. Det uppfördes sedan som ett ordinarie förslagsanslag 1925 och kvarstod som sådant, ända till den senaste krisen tämligen starkt hade nått oss. Trots att organisationsnämnden på sin tid prutade på åtskilliga anslag, ansåg den sig dock inte böra tillstyrka, att man nedsatte eller indrog anslaget till ferieresor för folkskolebarn. Nämnden uttalade därvid, att de bidrag, som utginge till möjliggörande av medellösa och svagt bemedlade barns vistelse på landet under ferierna, vore av den art, att de icke utan tvingande skäl borde indragas.

När det nu synes lätta i budgetärt avseende och Kungl. Maj:t har gjort vissa höjningar på olika anslag — även på åttonde huvudtiteln — skulle jag vilja uttala den förhoppningen, som även synes vara statsutskottets, att Kungl. Maj:t till en följande riksdag skulle kunna behjärta vårt önskemål och således i någon form — om också i begränsad omfattning — återuppföra ett anslag på denna punkt.

Jag kan inte underlåta att samtidigt påpeka, att den taxa, som kungl. järnvägsstyrelsen har fastställt, när det gäller folkskolebarnens ferie- och studieresor, inte synes vara så gynnsam som den taxa, vilken åtskilliga enskilda järnvägar tillämpa. Det synes vara beroende därpå, att järnvägsstyrelsen räknar med detta anslag och vill pressa fram detsamma i budgeten, för att därigenom kunna erhålla större inkomster. Det är mycket vällovligt, men därigenom försvagar också järnvägsstyrelsen i större utsträckning än de enskilda järnvägarna den möjlighet, som förefunnits, att skicka ut folkskolebarn på ferie- och studieresor. De enskilda järnvägarna ha i större utsträckning behjärtat behovet av dessa resor. Jag skulle vilja förmoda, att även dessa synpunkter kunna komma upp till beaktande, när det gäller att pröva detta anslag.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 134.

Utskottets hemställan bifölls.

*Anslag till
undervisning
för svenska
barn i
utlandet.*

Punkten 135.

Under punkten 178 av åttonde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Folkskolor m. m.: Bidrag till svensk undervisning för svenska barn i utlandet för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 15,800 kronor, att för ändamålet utgå: i Berlin med högst 2,700 kronor, i London med högst 6,000 kronor, i Hamburg med högst 2,700 kronor och i Paris med högst 4,400 kronor, samtliga beloppen enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt fastställa.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels en inom andra kammaren av herr *S. Bengtsson* i Norup väckt motion (II:43), vari hemställts, att riksdagen för läsåret 1935/1936 måtte bevilja till svenska skolan i Kina för lön åt en svensk lärarinna med kompetens 2,000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *A. Wallerius* m. fl. väckt motion (II:207), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att öka anslaget under åttonde huvudtiteln (punkt 178) i statsverkspropositionen till »Folkskolor m. m.: Bidrag till svensk undervisning för svenska barn i utlandet» för budgetåret 1935/1936, 15,800 kronor, med 2,700 kronor till 18,500 kronor att för ändamålet utgå förutom till förut upptagna skolor jämväl till den av svenska kyrkans mission upprättade skolan vid Kodaikanal i Sydindien.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herr Bengtssons i Norup och herr Wallerius berörda motioner (II:43 och II:207), till Folkskolor m. m.: Bidrag till svensk undervisning för svenska barn i utlandet för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 15,800 kronor att för ändamålet utgå: i Berlin med högst 2,700 kronor, i London med högst 6,000 kronor, i Hamburg med högst 2,700 kronor och i Paris med högst 4,400 kronor, samtliga beloppen enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt fastställa.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herr *Bergqvist* ansett, att utskottet bort tillstyrka de i ämnet väckta motionerna II:43 och II:207.

Herr Bergqvist: Herr talman! Jag anser mig böra yttra några få ord till förmån för de två motioner, som äro väckta på denna punkt. Den ena är avgiven av herr Bengtsson i Norup i andra kammaren och den andra av herr Wallerius m. fl. också i andra kammaren. Det gäller ett par mindre anslag för beredande av undervisning åt svenska barn i Kina och i Sydindien.

Vad nu Kina angår, har ju förut under åren 1924—1927 ett anslag givits av riksdagen för undervisning av svenska barn där. Detta anslag utgick med 8,000 kronor och tillkom på grund av en motion av herr Bengtsson. På grund av oroligheter i Kina måste skolan sedermera nedläggas och har först nu kunnat återupptagas, fastän i mindre omfattning. Därför har herr Bengtsson nu begärt, att staten skall bidraga med ett belopp av 2,000 kronor för upprätthållande av denna skola, som skall skötas av en svensk lärarinna.

Vad åter Sydindien angår, har där förut icke utgått något statsbidrag för svenska barns undervisning. Det finns emellertid där ganska mycket svenskar — missionärer och ingenjörer med familjer. Dessa svenska familjer ha svårigheter med sina barns undervisning. De måste nu skicka hem barnen

Anslag till undervisning för svenska barn i utlandet. (Forts.)

till Sverige, för att de skola kunna få någon svensk undervisning, och därför hade de tänkt sig, att åtminstone den första undervisningen till och med realskolan skulle kunna ske därute. För detta ändamål behövs emellertid något statsanslag. Svenska kyrkans mission underhåller ju en skola där, men för att kunna få den utvidgad till att motsvara sitt ändamål har man ansett sig behöva någon hjälp av staten. Det, som begäres för detta ändamål, är bara 2,700 kronor.

Det är emellertid inte troligt, att det finns någon utsikt att vinna bifall till de här motionerna, men jag har velat fästa uppmärksamheten på att dessa svenskar i Asien i likhet med våra utlandssvenskar i Europa borde komma i åtanke till understöd för sina barns undervisning, och jag hoppas, att om framställningar i detta avseende göras till Kungl. Maj:t ett annat år, Kungl. Maj:t då måtte benäget upptaga dessa framställningar och framlägga dem för riksdagen.

Jag skall i varje fall be att få yrka bifall till motionerna.

Herr Olsson, Oscar: Det experiment, som herr Bergqvist här vill leda in kammaren på, har nog litet betänkligare ekonomiska konsekvenser än det experiment beträffande latin och grekiska, som jag talade emot.

Beträffande själva sakfrågan tycks den ha ganska goda skäl för sig, och när man tittar på summorna, se de ju inte avskräckande ut. Det är ju knappt 5,000 kronor, det rör sig om. Men vad gäller det nu egentligen, om man skall se denna fråga ur den allra ringaste statsutskottssynpunkt? Jo, att riksdagen skall gå in för helt nya anslag för undervisning av svenska barn i utlandet. Vad är det för svenska barn i utlandet, som nu få folkskoleundervisning? Jo, det är barn i sådana europeiska storstäder, där det finns ganska stora svenska kolonier, och dessa städer äro Berlin, London, Hamburg och Paris. Det är bara på dessa platser, som sådan svensk folkskoleundervisning lämnas. I år ha några motionärer hemställt om anslag till den svenska folkskola, som finns i Reval. Kungl. Maj:t har inte begärt något bidrag till denna skola, och statsutskottet har inte kunnat gå med på att bevilja något anslag — inte ens herr Bergqvist — trots att ett beviljande av sådant anslag principiellt skulle stå i överensstämmelse med den ståndpunkt, som riksdagen redan intagit i fråga om undervisning av svenska barn i utlandet.

Finns det någon, som är beredd att säga, var det skall sluta, om vi utan någon som helst utredning bestämma oss för att upprätta svenska folkskolor vid missionsanstalter där borta i Kina? Tro inte herrarna, att man med precis samma berättigande kommer att begära anslag på bra många håll runt om ute i världen, där det finns en klick svenskar, som ha barn? Jag tänker nu inte bara på svenskar, som arbeta i missionens tjänst. Vi ha ju även svenska kolonier i Brasilien och på andra ställen i Sydamerika, och dessa svenskar där ute, som kunna anses vara så att säga representanter för svenskt arbete, skola väl kunna anses ha alldeles samma befogenhet att komma med en begäran om anslag för sina barns undervisning.

Jag vill inte taga upp till någon debatt de sakliga synpunkterna rörande just de platser, som herr Bergqvist talade om, men jag hoppas, att kammaren, vilket herr Bergqvist för övrigt tycktes finna helt naturligt, icke, innan saken ens på något sätt är prövad av Kungl. Maj:t, ger sitt bifall till en sådan här framställning.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt föreliggande yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu före-

Anslag till undervisning för svenska barn i utlandet. (Forts.)
 dragna punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 136—170.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
 enskilda
 anstalter för
 yrkesunder-
 visning.*

Punkten 171.

Under punkten 213 av åttonde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 400,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Th. Nilsson* m. fl. (I: 85) och den andra inom andra kammaren av herr *J. W. Mårtensson* m. fl. (II: 152), vari hemställdes, att riksdagen måtte dels öka reservationsanslaget till understöd för avlöning åt lärare vid enskilda anstalter för yrkesundervisning med 120,000 kronor till 500,000 kronor, dels öka reservationsanslaget till understöd för undervisningsmateriel åt enskilda anstalter för yrkesundervisning med 30,000 kronor till 50,000 kronor, samt att anslaget för understöd åt enskilda anstalter för undervisning således måtte ökas från 400,000 kronor till 550,000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *D. Norman* (I: 144) och den andra inom andra kammaren av fru *Vira Eklund* (II: 414), vari hemställdes, att det under punkt 213 i åttonde huvudtiteln upptagna anslaget till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning måtte höjas med 25,000 kronor att utgå enligt vissa i motionerna angivna grunder.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herr *Th. Nilssons* m. fl. och herr *Mårtenssons* m. fl. berörda motioner (I: 85 och II: 152), i vad dessa motioner skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 400,000 kronor;

b) att herr *Normans* och fru *Eklunds* motioner (I: 144 och II: 414) icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Norman: Herr talman! Den motion, som utskottet under punkt b) i sin hemställan yrkat avslag på, syftar till att underlätta möjligheten för arbetslösa småskollärarinnor att komplettera sin utbildning för att kunna vinna anställning inom skolorganisationen närliggande arbetsområden, där deras egentliga utbildning och erfarenhet kan utnyttjas och fylla ett behov.

Så, som förhållandena utvecklats sig, är läget högst allvarligt för ett stort antal av dessa unga kvinnor, som iklätt sig stora kostnader för sin utbildning men sakna varje möjlighet att erhålla anställning inom skolans arbetsområde. Cirka 1,000 utexaminerade småskollärarinnor äro för närvarande arbetslösa, och för det stora flertalet torde det vara fullständigt omöjligt att få plats som lärarinnor. Hur hopplös situationen för dem är i detta hänseende visar skol-

Anslag till enskilda anstalter för yrkesundervisning. (Forts.)

överstyrelsens beräkningar rörande möjligheterna till indragning av småskolläraryrkesanstalter till följd av den sjunkande nativiteten och den pågående rationaliseringen av skolorganisationen. År 1934 ansåg sålunda överstyrelsen, att 840 dylika tjänster skulle kunna indragas redan före den 1 juli 1936.

Redan rent humanitära skäl tala starkt för att detta avsnitt av det stora arbetslöshetsproblemet vinner beaktande. Då härtill kommer, att kostnaderna för denna utbildning, som för närvarande ej kan utnyttjas inom det avsedda arbetsområdet, inte endast drabbar de enskilda individerna utan även det allmänna, föreligger enligt min mening ett ytterligare skäl för statsmakterna att ägna detta problem all uppmärksamhet. I den mån denna inom skolans område överflödiga arbetskraft kan användas inom närliggande arbetsfält med utnyttjande av den föregående utbildningen och erfarenheten, minskas eller bortfaller den förlust för det allmänna, som ligger däri, att av stat eller lands- ting bekostad utbildning ej kommer till avsedd nytta.

I frågan intresserade lärarorganisationer nedlägga för närvarande ett beaktansvärt arbete för att underlätta övergången till annat område för dessa arbetslösa lärarinnor. Man syftar till att genom kompletterande specialutbildning öppna möjligheter för dem att vinna anställning vid barnhem, skolhem, barnkrubbor, arbetsstugor, daghem och liknande anstalter. Då man ej annat än i undantagsfall torde kunna räkna med att vederbörande själva mäktat ikläda sig kostnaderna för denna ytterligare utbildning, fordras statens medverkan i form av anslag.

Statsmakterna hava också beaktat detta. I motionen åberopas den utbildningskurs för småskolläraryrkesanstalter vid Maria husmodersskola, som under namn av »det praktiska året» innevarande läsår anordnats i här omnämnt syfte. Denna kurs har kunnat hållas avgiftsfri för eleverna därigenom att Kungl. Maj:st från det under femte huvudtiteln för innevarande budgetår uppförda extra reservationsanslaget till särskilda åtgärder i anledning av ungdomsarbetslösheten beviljat denna statsunderstödda enskilda anstalt för yrkesutbildning ett extra understöd för detta ändamål.

För att bereda möjlighet för liknande anslag även under nästa budgetår be- göres i motionen, att reservationsanslaget till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning måtte höjas med 35,000 kronor. Statsutskottet motive- rar sitt avslagsyrkande därmed, att det åskade anslaget knappast avser ett skoländamål i egentlig mening. De ifrågasatta åtgärderna synas snarare, sä- ger utskottet, vara av den art, att de för desamma erforderliga medlen böra, såsom jämväl under innevarande budgetår skett, bestridas av till motverkande av arbetslösheten tillgängliga medel.

Jag kan ej dela utskottets uppfattning i detta hänseende. Kammaren har nyss på utskottets förslag beslutat, att kostnaden för de provisoriska utvidg- ningar av den ordinarie skolorganisationen, som kunna vara behövliga i syfte att bereda arbetslös ungdom utbildning, skall överflyttas från femte till åtton- de huvudtiteln, evad det gäller folkhögskolor och kommunala anstalter för yr- kesundervisning. Jag förstår inte, hur utskottet kan finna, att dessa kostna- der äro skoländamål i egentlig mening, om utbildningen äger rum vid dessa anstalter, men få en helt annan karaktär, när den sker vid de enskilda stats- understödda anstalterna med samma syfte.

Går jag till de sakkunniga beträffande ungdomsarbetslösheten, så räknade de upp, när de i följd föreslog åtgärder till utbildning för arbetslös ungdom in- om den ordinarie skolorganisationens ram: folkhög- och lantmannaskolor samt kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. Principiellt ansågo de, att enär anslagen till samtliga dessa undervisningsanstalter syftade till

Anslag till enskilda anstalter för yrkesundervisning. (Forts.)
en undervisningsåtgärd, så borde de framdeles utgå ur anslag till skolverksamhet.

Socialministern förklarade sig vara principiellt av samma uppfattning och yttrade, att framdeles borde ökade möjligheter beredas inom undervisningsväsendet i all den utsträckning, som med hänsyn till faktiska förhållanden kunde anses erforderlig.

Det är denna principiella uppfattning om anslaget natur, som i årets statsverksproposition kommit till uttryck, evad det gäller anslagen till folkhög- och lantmannaskolor samt kommunala anstalter för yrkesundervisning. Jag kan för min del ej finna någon som helst principiell skillnad, om utbildningen i särskilda fall skulle ske vid en enskild statsunderstödd anstalt.

Det väsentliga synes mig vara ändamålet: att bereda arbetslös ungdom ökade utbildningsmöjligheter. Socialministern framhöll i följd såsom särdeles betydelsefullt, att ifrågakvarande åtgärder finge en bestämd inriktning på yrkesutbildningen. De uppslag, som min motion åsyftat förverkliga, uppfylla i alldeles särskild grad detta önskemål. Jag måste därför på det högsta beklaga, att statsutskottet ej ingått på någon realprövning av motionen i detta sammanhang. I utskottets yttrande tror jag mig dock kunna utläsa en allmän välvilja för de önskemål, jag i motionen gjort mig till tolk för. För själva saken är det ju likgiltigt, om anslag utgår på femte eller åttonde huvudtiteln.

Skulle kammaren anse det förra lämpligare, så är jag villig att återkomma till detta ärende i anslutning till den kommande arbetslöshetspropositionen. Jag har därför, herr talman, för närvarande inget yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 172—176.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
folkbiblioteks-
väsendet.*

Punkten 177.

Under punkten 219 av åttonde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Understöd åt folkbiblioteksväsendet för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 1,022,000 kronor, att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 4 januari 1935 angivits, utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t skulle äga meddela.

Enligt Kungl. Maj:ts förevarande förslag skulle de till folkbiblioteksväsendet utgående understödsbeloppen från och med den 1 januari 1936 höjas enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *D. Norman* m. fl. (I: 82) och den andra inom andra kammaren av herr *H. Gustafson* i Dädesjö m. fl. (II: 181), vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1935/1936 bevilja till: Folk-, studiecirkel-, skol-, sjukhus- och sjömansbibliotek 1,079,050 kronor och att förordningen härom skulle träda i kraft den 1 juli 1935;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *E. Sjödahl* m. fl. (I: 138) och den andra inom andra kammaren av herrar *H. Gustafson* i Dädesjö och *E. Aqvist* (II: 264), vari hemställdes, att

Anslag till folkbiblioteksväsendet. (Forts.)

riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1935/1936 till centralbibliotek bevilja 65,000 kronor och till resekostnads- och traktamentsersättningar vid biblioteksinspektionen från lands- och centralbibliotek 4,500 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till herr Sjödahls m. fl. och herrar Gustafsons i Dädesjö och Äqvists berörda motioner (I: 138 och II: 264) men med avslag å herr Normans m. fl. och herr Gustafsons i Dädesjö motioner (I: 82 och II: 181), sistnämnda motioner i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till Understöd åt folkbiblioteksväsendet för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 1,027,300 kronor, att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 4 januari 1935 under punkt 219 ävensom av utskottet i det föregående angivits, utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t skulle äga meddela.

Reservation hade avgivits av herrar *Olof Olsson, Oscar Olsson, Waller, Nilsson* i Fredriksfält, *von Heland, Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Prästbol, *Norsell, Norling, Andersson* i Ovanmyra och *Weijne*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, slutande med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr Normans m. fl. och herr Gustafsons i Dädesjö motioner (I: 82 och II: 181) samt med bifall till herr Sjödahls m. fl. och herrar Gustafsons i Dädesjö och Äqvists motioner (I: 138, och II: 264), till Understöd åt folkbiblioteksväsendet för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 1,042,300 kronor, att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 4 januari 1935 under punkt 219 ävensom av utskottet i det föregående angivits, utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t skulle äga meddela.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Kammaren behagade finna, att här föreligger en manstark reservation — 5 representanter i första kammaren och 6 i andra kammaren —, och andra kammaren har redan med mycket stor majoritet anslutit sig till reservationen. Jag hoppas, att detta också skall bli fallet i denna kammare.

Kammaren finner motiven i Kungl. Maj:ts proposition, statsutskottets utlåtande och i reservationen. Kungl. Maj:t säger nu på grund av det välvilliga förslag, som skolöverstyrelsen har framlagt beträffande folkbiblioteken, att det ligger i sakens natur, att begränsningar av denna art icke borde tillämpas annat än under en relativt kortvarig tidsperiod. Dessa begränsningar från de av riksdagen fastställda anslagsnormerna för folkbiblioteken äro icke små. Begränsningarna uppgå till 40 procent av det anslag, som enligt författningen skulle utgå till dessa bibliotek.

Nu har skolöverstyrelsen föreslagit, att man skall återgå till de normala förhållandena i etapper — tydligen i två etapper. 20 procent skulle återtagas vid denna riksdag, och resterande 20 procent vid en kommande riksdag. Kungl. Maj:t har anslutit sig till detta skolöverstyrelsens förslag rörande huvudpunkten i så måtto, att även Kungl. Maj:t vill återgå i etapper, men Kungl. Maj:t vill ha flera etapper. När det emellertid gällde universitetsbibliotekens anslagsbeskärning, som ändå bara var 10 procent och icke 40 procent, gick man inte i etapper, och det var ju roligt det. Nu vill emellertid Kungl. Maj:t tydligen ha rätt att gå i minst 4 etapper, eftersom Kungl. Maj:t endast vill minska reduceringen

Anslag till folkbiblioteksväsendet. (Forts.)

med 10 procent i år. I grund och botten blir det dock bara 5 procents reduktion, eftersom Kungl. Maj:t föreslår, att man skall börja den där etappvägen mitt i budgetåret i stället för vid början av budgetåret, så att gud skall veta, att det är fråga om etapper, om det skall gå lika långsamt som nu. Det blir således i sak 5 procents reduktionsminskning i stället för de 10 procent, som Kungl. Maj:t talar om. Det kan ju ingen hjälpa. Jag ville, att man skulle hjälpa Kungl. Maj:t därhän, att Kungl. Maj:t skulle få vad han har sagt, nämligen 10 procent, men man tyckte i statsutskottet, att det var svårt att gå upp och begära de ytterligare 50,000 kronor, som i det fallet hade krävts, och med den beskedlighet, som är rätt utmärkande för mig, måste jag slutligen ge mig på den punkten.

Emellertid var det en annan punkt, där statsutskottet till slut fann, att det inte gick an ändå att låta det vara precis som Kungl. Maj:t hade föreslagit, ty utom dessa beskränningar på 40 procent av anslagsbeloppet har Kungl. Maj:t gjort andra beskränningar. Det är särskilt på två håll, som dessa varit rätt så förhatliga för biblioteken. Först och främst har Kungl. Maj:t fått riksdagen att gå med på en sådan begränsning, att inget bibliotek skulle kunna få högre anslag, än det hade före 1932, även om biblioteket gör större uppoffringar. På det sättet har ungefär hälften av de livskraftiga biblioteken fått en beskränning på bortåt 100,000 kronor av sitt anslagsbelopp. Ja, det är en stor summa, men utskottet kunde inte göra annat än gå med på Kungl. Maj:ts förslag, fastän utskottet tyckte, att det var litet otäckt med en sådan extra beskränning. Men när det gällde de minsta biblioteken, veznade ändå utskottets hjärta. Kungl. Maj:t har dock varit rättvis så till vida, att när han beskar de utvecklingskraftigaste biblioteken, tyckte han, att han inte samtidigt fick lämna de svagaste biblioteken i precis sin gamla ställning och efter 1932 har man också praktiskt taget inte kunnat få några anslag till nya bibliotek. Alla nya bibliotek, som ha upprättats efter 1932, ha praktiskt taget fått vara utan anslag. Kungl. Maj:t har haft 3,000 kronor till förfogande för att kunna ge en liten peng på 15 eller 20 kronor till några av dessa bibliotek. Hur många äro dessa bibliotek? Det är för närvarande över 800 studiecirkelbibliotek här i landet — huvudsakligast på landsbygden — som inte kunna komma i åtnjutande av något som helst anslag. Det har blivit nya studieförbund, som praktiskt taget inte ha fått några anslag alls till sin verksamhet. Vi ha S. L. S.-förbundet, och utom detta förbund ha vi Jordbrukarnas ungdomsförbund, som till sina nya studiecirklar å landsbygden inte fått något anslag. Så ha vi också Arbetarnas bildningsförbunds bibliotek, som upprättats särskilt för skogsarbetare och lantarbetare. Dessa de fattigaste folklagrens bibliotek kunna inte heller komma i åtnjutande av anslag. Detta tyckte statsutskottet till slut var för galet, men tyvärr kom kompromissförslaget upp så sent i statsutskottet, att en hel del ledamöter, ehuru man hade inhämtat utlåtande från skolöverstyrelsen beträffande kostnaderna, tyckte, att de inte kunde göra en vändning så där i sista stund och därför ville de inte lämna sin gamla ståndpunkt, ehuru de sympatiserade med förslaget. Följden blev därför, att ehuru, jag vågar säga det, att statsutskottet i grund och botten sympatiserade med förslaget, blev det emellertid inte statsutskottets beslut utan denna manstarka reservation av halva uppsättningen ledamöter från andra kammaren och fem reservanter från denna kammare fick försöka föra fram det här i kammaren.

Jag har redan fäst uppmärksamheten på hur det i andra kammaren gått med reservationen. Den har efter en stunds diskussion bifallits med stor majoritet. Dessa andra saker, som jag pekat på, särskilt det etappvisa återgåendet till normala anslagsbelopp överhuvud, skulle jag väl hoppas, att Kungl. Maj:t behjärtar. Kungl. Maj:t kan väl bli litet karskare och modigare på denna

Anslag till folkbiblioteksväsendet. (Forts.)

punkt. Kungl. Maj:t vill väl gärna vara litet modigare, det säger ju Kungl. Maj:t, och jag tvivlar inte alls på det. Då nu, såsom jag hoppas, även denna kammare skall visa, att det inte är så farligt att vara litet tillmötesgående mot de folkliga biblioteken, skulle jag också våga antaga, att Kungl. Maj:t nästa år vill öka takten litet utöver vad Kungl. Maj:t gjort i år.

Jag ber således, herr talman, med stöd av vad jag här anfört att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr Bergqvist: Herr talman! Det gäller om det anslag, varom striden står här, detsamma som om flera andra, nämligen att det naturligtvis vore ytterst behjärtansvärt, om anslaget kunde höjas i överensstämmelse med den framställning, som är gjord av vissa motionärer. Utskottet har emellertid inte kunnat tillmötesgå motionärerna med att tillstyrka allt vad de på denna punkt begärt, men utskottet har visat sin välvilja mot biblioteksrörelsen genom att åtminstone tillstyrka anslag till ett nytt centralbibliotek. Vad däremot folkbiblioteken av olika kategorier angår, så ansåg sig inte utskottet nu kunna gå längre än Kungl. Maj:t gått. Kungl. Maj:t har i alla fall framkommit med ett förslag om att så småningom börja återställa anslaget till samma storlek som det hade före 1932, men har inte kunnat föreslå förhöjning i så raskt tempo, att motionärerna därav äro tillfredsställda. Jag vill dock säga, att det bör även för motionärerna vara glädjande, att det börjat röra sig åt det rätta hållet. Man kan ju inte vinna allt på en gång, utan man får taga det så småningom, eftersom råd och lägenhet medge.

Att utskottet här måste iakttaga viss försiktighet bör förefalla klart, när jag meddelar, att såvitt jag vid ett hastigt överslag kunnat finna, de motioner, som framburits på denna huvudtitel, tillsammans innefatta begäran om anvisande av anslag på ett belopp av 3,625,000 kronor utöver Kungl. Maj:ts kulturbudget. Detta är ju en mycket kraftig påspädning, och utskottet har också ansett sig böra iakttaga stor försiktighet vid tillstyrkande av sådana motioner, för att inte Kungl. Maj:ts budget skall sönderbrytas.

Med allt behjärtande av ändamålets vikt och betydelse för vår svenska folkbildning nödgas jag dock yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Pauli: Herr talman! Herr Bergqvist ansåg sig nyss kunna med glädje konstatera, att det börjat »röra sig» åt det rätta hållet i den här frågan, och jag ber få instämma med herr Bergqvist. Jag får verkligen säga, att under de rätt många år, jag haft äran tillhöra statsutskottet och dess andra avdelning, har jag sällan sett utskottet i någon fråga röra på sig så betydligt som i den här frågan. Och anledningen till att jag för närvarande står i förteckningen på utskottsledamöterna och inte bland reservanterna i det här ärendet, torde vara den, att jag inte har varit tillräckligt rörlig för att helt följa med i galoppen. Men det är ju ingenting, som hindrar, att jag tager ut steget i dag.

Det var nämligen så på avdelningen, om jag får lov att draga undan en smula av förlåten, utan att vara alltför indiskret, att där var det mycket svårt att samla meningarna ens omkring ett så blygsamt yrkande som att få till stånd ytterligare ett centralbibliotek som skulle kosta 5,000 kronor. Det visade sig, att vi på avdelningen inte kunde få mer än tre stycken med på detta yrkande. Herr Oscar Olsson, som ju är en nitisk kämpe för folkbiblioteken, ville naturligtvis ha en väldig massa pengar redan på avdelningen, så mycket, att det inte var någon, som vågade sig så långt som han. Men sedan, då vi kommo till utskottet, visade det sig inte bara, att vi fingo hela utskottet med på anslaget till ett nytt centralbibliotek — där var alltså *ett* moment av

Anslag till folkbiblioteksväsendet. (Forts.)

glädjande rörlighet — utan på sådant håll inom avdelningen, där man förut inte ens velat gå med på något anslag till centralbiblioteket, tog man nu i slutspurten och sprang om oss andra och hann 15,000 kronor före oss. Med andra ord, man gav 5,000 kronor till centralbiblioteket, såsom vi se i reservationen, och dessutom hela 15,000 kronor till folkbiblioteken för övrigt.

Jag har för min del hela tiden haft den inställningen, att jag inte bara velat stödja centralbibliotekstanken, som jag anser vara i högsta grad betydelsefull och nyttig även för de lokala biblioteken, utan jag har också gärna velat göra något för dessa nya folkbibliotek, som herr Oscar Olsson nyss talade om. Men det är ju så, att 70,000 kronor, som jag tror var hans lägsta bud på avdelningen, är ganska mycket pengar, och den statsfinansiella försiktigheten bjuder emot att på motion anvisa hela detta belopp. Men då man nu har tillfälle att tillgodose båda ändamålen för denna blygsammare summa, och då vi se, att andra kammaren redan ansett sig kunna göra det, skulle det förvåna mig, om inte första kammaren också ansåge sig kunna taga detta steg. När det i denna fråga redan rullat framåt så pass som det har gjort inom statsutskottet, så bör det i första kammaren kunna rulla vidare det lilla stycke, som skiljer mellan utskottet och reservationen. Några större statsfinansiella betänkligheter innebär detta ju inte. Det innebär endast, att man på en enda punkt ytterligare fullföljer Kungl. Maj:ts önskan om ett återgående till den utveckling, som förut skett på detta område, detta som sagt på en punkt, där alla måste vara ense om att det är mycket behjärtansvärt, nämligen i fråga om de efter 1932 tillkomna biblioteken.

Jag vill alltså hemställa till kammaren att här frånträda den återhållsamhet i fråga om de 15,000 kronor, som skiljer utskottet från reservanterna, och att ge folkbiblioteken det välbehövlige tillskott, som reservanterna önska ge dem. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Det är inte för att nu citera herr Pauli, för att det skall rulla vidare som jag nu kommer att tillstyrka reservationen utan det är därför, att jag anser, att folkbildningsverksamheten har en synnerligen viktig uppgift att fylla under nu rådande kristid med dess stora arbetslöshet. Denna verksamhet skaffar nämligen ett mera värderikt innehåll i den fritid, som många arbetslösa eljest inte veta, hur de skola använda. Jag anser, att denna verksamhet har så stor samhällelig betydelse, att statsmakterna, Kungl. Maj:t och riksdagen, här böra utsträcka sitt ekonomiska stöd så långt som det låter sig göra, för att främja dess strävanden. Utskottets förslag är i det avseendet behäftat med en viss svaghet, och det är på den punkten jag nu vill säga några ord, nämligen beträffande de nytillkomna biblioteken.

Under senare år har ute i landet bildats många nya studiebibliotek och studie-cirkelverksamheten har utvecklats i snabb takt. Det är särskilt dessa nya bibliotek, som skulle drabbas av statsutskottets sparsamhetsnit. Inga bibliotek, som ha bildats efter 1932, skulle ju enligt utskottets förslag, komma i åtnjutande av statsbidrag, under första hälften av budgetåret 1935/1936 och endast de, som erhållit statsbidrag åren 1932—1935, skulle få sådant bidrag under senare hälften av budgetåret. En sådan bestämmelse skulle hårt gå ut över många nybildade bibliotek.

Jag har här i min hand ett uppprop från centralorganisationer för flera bildningsförbund här i landet, där vederbörande varmt och vädjande hemställa, att man ville se till, att de skola kunna erhålla något högre statsbidrag och att statsbidrag även må komma nybildade bibliotek till godo.

Nu är ytterligare att märka, att i den mån staten minskar sitt bidrag, min-

Anslag till folkbiblioteksväsendet. (Forts.)

ska vanligen också landstingen och kommunerna sina bidrag, ty statsbidraget är förutsättningen för bidrag även från annat håll. Och föreningarna som uppbär studieverksamheten ha nu svårighet att genom uttaxering å sina medlemmar skaffa nödiga medel, då under rådande kristid deras ekonomi försämrats och försvagats.

Jag anser därför, att mycket vägande skäl för bifall till reservationen i den här punkten föreligga, och det skulle inte, såsom avdelningens ordförande, biskop Bergqvist, sade, innebära att bevilja allt, utan innebära en ökning av 15,000 kronor utöver vad av utskottet hemställts; och med hänsyn till den mängd studiecirkel och studiebibliotek, som det berör, spridda över landet, är det ett rätt blygsamt belopp. Men redan detta lilla belopp skulle uppmuntra dessa föreningar åtskilligt, och de goda verkningarna därav komma mer än väl att uppväga, vad det kostar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till vad reservanternas hemställt.

Häri instämde herr *Westman*.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 177, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkten 178.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å en av herr S. Hansson m. fl. väckt motion (I: 84), i vad densamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag,

a) till Understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 199,300 kronor;

b) medgiva, att av detta anslag finge enligt av Kungl. Maj:t fastställda villkor användas

*Anslag till
populärveten-
skapliga före-
läsningar.*

Anslag till populärvetenskapliga föreläsningar. (Forts.)

högst 18,000 kronor till understöd åt centralbyråer för förmedling av populärvetenskapliga föreläsningar,

högst 10,000 kronor till understöd åt föreläsningsförbund,

högst 10,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare,

det belopp, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt, till anordnande av populärvetenskapliga föreläsningar i samband med studiecirkelverksamhet, samt

det belopp, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt, till understöd för utgivande av Tidskrift för föreläsningsverksamheten;

c) medgiva, att för tiden den 1 juli 1935—den 30 juni 1936 ej mindre det lägsta understöd, som av statsmedel finge utgå till lokal föreläsningsanstalt, skulle utgöra 100 kronor för helt budgetår räknat än även det minsta antal föreläsningar, som för åtnjutande av statsbidrag skulle för budgetår räknat anordnas av dylik anstalt, finge utgöra 5;

d) medgiva, att det finge ankomma på Kungl. Maj:t att under samma tid, på framställning av skolöverstyrelsen, bevilja de ytterligare lättnader i fråga om villkoren för understöds åtnjutande, som kunde befinnas erforderliga.

I herr *Hanssons* m. fl. berörda motion hade hemställts, att riksdagen måtte fastställa anslaget åt anstalter och föreningar, som anordnade populärvetenskapliga föreläsningar, för budgetåret 1935/1936 till 249,300 kronor att, vad den föreslagna ökningen beträffade, utgå till föreläsningsverksamhet i anslutning till studiecirkelarbete och i övrigt disponeras efter samma grunder som under innevarande budgetår.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Oscar Olsson, Walles, Pauli* och *Norling* ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr *Hanssons* m. fl. motion (I: 84),

a) till Understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 224,300 kronor;

b) medgiva, att av detta anslag finge enligt av Kungl. Maj:t fastställda villkor användas

högst 18,000 kronor till understöd åt centralbyråer för förmedling av populärvetenskapliga föreläsningar,

högst 10,000 kronor till understöd åt föreläsningsförbund,

högst 10,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare,

det belopp, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt, dock minst 25,000 kronor, till anordnande av populärvetenskapliga föreläsningar i samband med studiecirkelverksamhet, samt

det belopp, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt, till understöd för utgivande av Tidskrift för föreläsningsverksamheten;

c) medgiva, att för tiden den 1 juli 1935—den 30 juni 1936 ej mindre det lägsta understöd, som av statsmedel finge utgå till lokal föreläsningsanstalt, skulle utgöra 100 kronor för helt budgetår räknat än även det minsta antal föreläsningar, som för åtnjutande av statsbidrag skulle för budgetår räknat anordnas av dylik anstalt, finge utgöra 5;

d) medgiva, att det finge ankomma på Kungl. Maj:t att under samma tid, på framställning av skolöverstyrelsen, bevilja de ytterligare lättnader i fråga om villkoren för understöds åtnjutande, som kunde befinnas erforderliga.

Anslag till populärvetenskapliga föreläsningar. (Forts.)

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Nu kommer fortsättningen. Det är egentligen samma sak som detta angår. Det gäller samma organisationer som under föregående punkt. Skillnaden är bara den, att på denna punkt är inte utskottet lika rörligt som på den föregående punkten. Men några andra skäl mot en anslagsökning i denna punkt än de, som anfördes vid den föregående, funnos icke inom utskottet.

Detta folkbildningsanslag är det, som starkast beskurits av Kungl. Maj:t. Det har skurits ned från 400,000 till 200,000 kronor. Nu är det inte motionärernas eller reservanternas avsikt att vi på mera än en enda liten punkt skulle rätta till detta. Innan riksdagen beskar detta anslag och satte det till 200,000, så fanns det en speciell föreläsningsverksamhet i samband med studiecirkelarbetet. Det är den kvalificerade föreläsningsverksamheten. På den tiden fanns Arbetarnas bildningsförbunds byrå liksom nu, och till denna anslöt sig Godtemplarordens studieförbund. Denna Arbetarnas bildningsförbunds byrå hade 26,000 kronor i anslag för dessa kvalificerade föreläsningskurser. Detta anslag har beskurits till 13,000 kronor. Nu har det emellertid inträffat, att ytterligare tre studieförbund anslutit sig till denna föreläsningsbyrå, nämligen Svenska landsbygdens studieförbund, Jordbrukarungdomens studieförbund och Nationaltemplarordens studieförbund. Man har alltså praktiskt taget samlat hela studiecirkelrörelsen till en gemensam föreläsningsrörelse för studiecirkelarna och deras medlemmar. Samtidigt är det inga utsikter till att detta anslag på 13,000 skall ökas. Kungl. Maj:t kan ju öka det på bekostnad av det allmänna föreläsningsanslaget, men när Kungl. Maj:t förut ansett, att de 26,000 kronorna måste begränsas till hälften, är det ju inga utsikter för att Kungl. Maj:t på detta sätt skall beröva de andra föreläsningsföreningarna deras del i anslaget, även om denna gren av föreläsningsverksamheten är den egentligen effektiva och mest rationella. Vad blir resultatet? Jag har ganska svårt att tänka mig, att Arbetarnas bildningsförbund trots sin generositet och sin friskostighet mot de andra studieförbunden skall säga: »Nu äro vi fem studieförbund, som skola anordna kurser, i stället för två, och Arbetarnas bildningsförbund har visserligen teoretiskt sett rätt att använda alla 13,000 kronorna för sin del, men trots att vi behöva åtminstone det gamla anslaget, 26,000 kronor för vår egen studieverksamhet, skola vi dela upp dessa 13,000 på de fem förbunden.» Tro herrarna, att det är rationellt att göra en sådan uppdelning? Jag tror inte, att det är rationellt att uppdelna dessa 13,000 med några tusen på vart och ett av alla dessa förbund.

Vad blir då det andra alternativet? Det andra alternativet blir, att Arbetarnas bildningsförbund säger: »Vi stå fast vid att betala alla organisationskostnader och alla utgifter, för ledningen av verksamheten. Det äro vi beredda att göra. Men de nya förbunden, landsbygdens studieförbund o. s. v. få verkligen vänta till ett annat år med att anordna sådana kurser.» Tycka herrarna inte som jag, att det inte är riktigt trevligt att fatta ett beslut, som antingen skulle göra anslaget verkningslöst, om Arbetarnas bildningsförbunds centralbyrå kan förmå sig till denna generositet — vilken kanske inte är så välbetänkt, ty då blir anslaget tämligen verkningslöst — eller också skall Svenska landsbygdens studieförbund, J. U. F. etc. vara alldeles ur stånd att tillgodose sina studiecirkelns behov av och krav på kvalificerad föreläsningsverksamhet.

Men det är 25,000 kronor, säga herrarna, och detta är en stor summa! Jag har också föreslagit en besparing av statsutskottets utgifter senare, då statsutskottet vill ge 10,000 kronor för representationsändamål. Jag får säga, att anser sig riksdagen inte ha råd till detta så starkt motiverade anslag, som vi tala om nu kan jag heller icke finna, att det går an att höja ett representationsanslag. Å andra sidan, i fall riksdagen i det fallet följer med, är det endast

Anslag till populärvetenskapliga föreläsningar. (Forts.)
med hälften av reservationens summa, som det är fråga om att höja anslaget på denna punkt.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till reservationen på denna punkt.

I detta anförande instämde herr *Hansson, Sigfrid*.

Herr Bergqvist: Herr talman! Motionärerna ha begärt en förhöjning av detta anslag med 50,000 kronor. Reservanterna ha prutat av hälften och begära 25,000 kronors förhöjning, men någon beräkning, som anger, varför man stannar just vid detta belopp, finnes icke i handlingarna.

Utskottet har ansett, att när framställning om förhöjning av ett dylikt anslag göres, bör den ske först efter utredning och förslag om höjningen komma från Kungl. Maj:t. Utskottet har inte ansett sig böra på grund av enskild motion förorda någon höjning.

Jag skall inte gå in i något mera djupgående resonemang om denna sak. Jag vill inte förneka, att dessa populärvetenskapliga föreläsningar ha betydelse, särskilt om de anordnas något mera planmässigt, än kanske ibland varit fallet. Nu tycks meningen vara, att föreläsningarna mer och mer skola knytas till studiecirkelverksamheten, och detta har också utskottet funnit vara ett utvecklingsled i rätt riktning.

För närvarande ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i ärendet.

Herr Pauli: Herr talman! När man diskuterar det här anslaget, hör man rätt ofta anklagelser framställas emot det sätt, varpå den nuvarande föreläsningensverksamheten bedrives, och detta framskyntade även i herr Bergqvists anförande, då han talade om att föreläsningarna borde anordnas med större planmässighet än hittills. Jag ber då att få erinra om vad även motionen framhåller, att den kritik, som tidigare riktades mot denna föreläsningensverksamhet, har lett till ganska långt gående reformer under de senare åren. Man har sökt förverkliga de krav, som angävos av Kungl. Maj:t den 5 juni 1929. Man har höjt kompetensen för föreläsarna, inlett samarbete med andra grenar av det frivilliga folkbildningsarbetet, man har sökt åstadkomma större planmässighet i fråga om ämnesval och så vidare. Verkningarna av dessa reformer ha också framträtt, och man kan inte säga, att verksamheten av denna anledning förtjänar hållas vid detta lägre anslag, utan tvärtom förtjänar den att nu åter få en smula uppmuntran.

Jag förstår mycket väl de statsfinansiella svårigheter, som hållit Kungl. Maj:t tillbaka. Å andra sidan är det dock skäl att komma ihåg, att det är en synnerligen drastisk behandling, detta anslag fått genomgå, när det på ganska kort tid nedskurits från 400,000 till 200,000, alltså till jämnt hälften mot förut. Det som reservanterna begära, är ju en ganska blygsam sak, nämligen att man skulle lägga på 25,000 kronor för att tjäna det alldeles särskilda ändamålet att bereda anslag till sådana föreläsningar, som direkt äro samorganiserade med studiecirkelarbetet och därför ha en alldeles särskild praktisk uppgift att fylla.

Motionärerna erinra om, att departementschefen sett sig i stånd att höja anslaget till föreläsningar för nykterhetsändamål bland annat med hänvisning till att nya vetenskapliga metoder ha framkommit och att nya forskningar inom detta område ha ägt rum under senare år. Detta är ju alldeles riktigt, men precis samma skäl kan man också åberopa beträffande andra vetenskapsgrenar, som genom den populärvetenskapliga föreläsningensverksamheten bringas ut till

Anslag till populärvetenskapliga föreläsningar. (Forts.)

en vidare publik inom vårt land. Detta skäl är alltså ett sådant, som med samma goda fog kan anföras för reservanternas anslagshöjning.

Jag ber, herr talman, att få instämna i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr Wohlin: Herr talman! Jag äger visserligen ingen personlig kännedom om den verksamhet, varom här är fråga, men jag har under de senare åren från olika håll fått en inblick i vad den betyder för vårt lands ungdom. Det har för mig på ett övertygande sätt framhållits, vilket livligt bildningsintresse som för närvarande gör sig gällande inom de uppväxande unga generationerna, både inom arbetarklassen och bland bondeungdomen, och jag tror att man med en särskild uppmärksamhet bör fästa sig vid detta ärende. Det kan väl icke vara annat än av stor betydelse, att dessa uppväxande generationer få vederhäftig insikt bland annat i våra komplicerade ekonomiska spörsmål, som ofta äro föremål för studiecirkelnas verksamhet, och att de lära sig att själva tänka över samhällsföreteelserna, i stället för att, som tidigare ofta varit händelsen, följa dagens modeströmmingar av det ena eller andra slaget. Att Sveriges ungdom lär sig att själv tänka, är så mycket viktigare, som den därigenom lär sig att med kritisk blick se på uppfattningar och åskådningar, som vid närmare prövning befinnas mindre hållbara. Och jag tror det är en den svenska demokratiens sak — ordet demokrati här fattat i dess bästa bemärkelse — att stödja den verksamhet, varom här är fråga.

Icke minst på den svenska landsbygden visa de unga generationerna ett stegrat intresse för denna studiecirkelverksamhet. Efter föredrag i exempelvis ekonomiska frågor förekommer det ofta timplånga samspråk, varunder åhörarna försöka komma till ytterligare insikt i de ämnen, som föreläsaren eller föreläserskan har behandlat. Och jag tror det är synnerligen angeläget att se till, att dessa strävanden, som äro så lofvärda, icke genom en alltför stark avknappning av detta anslag hämmas i sin utveckling. Jag är övertygad om, att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i stort sett gillar dessa synpunkter och att det endast är de statsfinansiella skälen, som ha förmått honom att följa den väg han beträtt. Då emellertid, såvitt jag förstår, det ringa belopp, som anslaget avser, omöjligt kan på något sätt sönderspränga den svenska statsbudgeten, som ju rör sig med belopp, oändligt mycket större än det man här har att räkna med, och denna utgift, om den av riksdagen beslutas, självfallet kan tas med största lugn, eftersom kassafonden, hurudan dess ställning eljest kan vara, säkert kan tåla denna lilla avbränning, så tror jag, herr talman, att kammaren bör visa en gärd av förståelse och intresse för de strävanden bland ungdomen, varom jag nu har talat, genom att bifalla reservationen, till vilken jag tillåter mig att yrka bifall.

Herr statsrådet Engberg: Ja, det är ju i viss mån en säregen position en ecklesiastikminister befinner sig i, då han nödgas uppträda mot erbjudna gåvor. Jag vill uppriktigt säga den siste ärade talaren, att de allmänna synpunkter, som han här har utvecklat på denna föreläsningsverksamhets betydelse, dem delar jag till fullo. Men å andra sidan måste jag ställa frågan: kan det vara välbeträkt att här på en enskild motion gå till en höjning på denna punkt eller på andra punkter, utan att sakerna ses i sitt sammanhang? Hela denna bildningsverksamhet är dock som ett brett register, där stämorna ha ett inbördes sammanhang, och där det blir störande, om jag så får uttrycka mig, ifall man på grund av enskilda motioner företar höjningar på enstaka punkter och därigenom bryter den avvägning och proportionering, som Kungl. Maj:t har avsett.

Anslag till populärvetenskapliga föreläsningar. (Forts.)

I likhet med den föregående ärade talaren är jag övertygad om, att frågan inte har någon större statsfinansiell räckvidd. För mig har frågan en principiell betydelse, nämligen att den enhetlighet, som präglar en budget, inte bör sönderbrytas, motiveringen för tillfället må vara aldrig så behjärtansvärd.

Men därtill kommer, herr talman, att jag inte riktigt förstår vad det skulle vara för omak och för nackdel med att låta denna avvägning anstå, till dess man gör upp nästa budget. Det förefaller mig, som om denna verksamhet ändå reder sig bra under ett år framåt, om Kungl. Maj:ts förslag går igenom. Jag kan därför inte annat än finna, att första kammaren, som ju brukar bevaka kontinuiteten och sammanhanget och representera det lugna av- och övervägandet, även i detta stycke borde kunna ge prov på dessa sina högförnämliga egenskaper.

Herr Hansson, Sigfrid: Herr talman! Det förefaller mig, som om herr Bergqvist vore betänksam mot den här föreslagna ökningen närmast därför, att det inte förebragts tillräckligt material till stöd för den framställning, som gjorts i motionen och som nu kommit fram i form av en reservation, och dessutom för att det skulle saknas planmässighet i folkbildningsrörelsen. Jag tillåter mig med anledning därav göra ett par erinringar och lämna några uppgifter, som måhända ha något värde.

I motionen ha vi redan erinrat om, att denna studiecirkelverksamhet är mycket omfattande, och jag tror man utan överdrift kan säga, att just denna verksamhet kanske är den för närvarande allra värdefullaste inom vår folkbildningsrörelse. Under verksamhetsåret 1933/1934 fungerade inom de sju statsunderstödda riksförbunden för sådan verksamhet inte mindre än 9,873 studiecirklar med tillsammans över 130,000 medlemmar. För att belysa den verksamhet som bedrivs inom Arbetarnas bildningsförbund, vars värde jag här inte närmare behöver framhålla, vill jag nämna, att medan förbundet 1931 hade 3,430 studiecirklar med 47,774 medlemmar, så hade det 1934 5,826 cirklar med 80,391 medlemmar. Ökningen är alltså nära nog hundra procentig, och den har skett under en tid, då statsanslaget så väsentligt minskats, som fallet är för ABF:s del, nämligen från 26,000 kronor till 13,300 kronor. Jag tror, i motsats till vad herr statsrådet framhöll, att det är av mycket stor vikt att just nu lämna ett kraftigt handtag åt studiecirkelverksamheten. Det är denna, som är mest populär, och erfarenheten har också enligt min uppfattning givit vid handen, att den ger bästa utbytet.

För närvarande är det speciellt en fråga, som vi hoppas skall fånga ett mycket stort intresse i studiecirkelarna, nämligen befolkningsfrågan. Om vi överhuvud taget skola kunna få till stånd ett vederhäftigt upplysningsarbete i den frågan inom studiecirkelarna, är det, såvitt jag förstår, av mycket stor vikt, att man möjliggör för cirkelarna att komplettera sin verksamhet med föreläsningar, för vilket ändamål ett ökat statsanslag är önskvärt och nödvändigt.

Jag tror, herr talman, att alla, som ha någon verklig inblick i detta folkbildningsarbete, vilka sätta värde på vad som hittills är utfört och som ställa förhoppningar på de utvecklingsmöjligheter, som där finnas, skola kunna övervinna de betänkligheter, som ha framförts av herr statsrådet, och ansluta sig till den reservation, som är avgiven i statsutskottet och till vilken jag nu ber att få yrka bifall.

Herr Pauli: Jag hyser givetvis den största respekt för de synpunkter, som dikterat fastställandet av budgetens olika belopp, inte minst den här före-

Anslag till populärvetenskapliga föreläsningar. (Forts.)

liggande kulturbudgetens. Men det är dock så, att de olika departementscheferna vid uppgörandet av sina speciella budgeter ofta torde vara underkastade en ganska infam påpassning av honom, som enligt en skämtteckning i en tidning för någon tid sedan »står bakom med rakkniven», med andra ord finansministern. Finansministern brukar nog vid uppgörandet av det hela gå fram med en ur statsfinansiell synpunkt hälsosam beslutsamhet, som dock kanske mera tar hänsyn till vad som i det stora statsfinansiella sammanhanget synes lämpligt än till vad som ur de speciella saksynpunkterna kan anses önskvärt. Och det är just sådana speciella saksynpunkter som motionärer och andra enskilda fribytare inom riksdagen ofta finna sig böra slå vakt om. Det har nog mer än en gång hänt, att man på en eller annan mindre punkt har ökat på en huvudtitel, utan att sådant har ansetts alldeles ovälkommet av vederbörande departementschef. Det har man sett mer än ett exempel på. I själva verket vågar jag fortfarande tro, att en liten påökning här inte skulle vara ovälkommen för den högste vårdaren av vårt lands bildningsväsen, vari såsom en viktig del också folkbildningen ingår.

Jag är rädd, att jag inte kan dela den förhoppningsfulla synpunkt, som tog sig uttryck i orden, att rörelsen »reder sig nog bra» under nästa år, även om den inte får detta lilla tillskott. Jag kan hänvisa till det referat av folkbildningsorganisationernas uttalande, som finns i motionen och varav det framgår, att efter den starka nedskärningen av anslaget 1933 har rått en allmän förbättring inom de organisationer, som uppbära denna verksamhet, och att man fått göra de allvarligaste ansträngningar, för att inte obotlig skada skulle drabba hela verksamheten. Jag tror med andra ord, att man där arbetar under mycket ansträngda förhållanden, och att just studiecirkelarna, om vilka herr Sigfrid Hansson talade, med stor tillfredsställelse och lättnad skulle hälsa denna hjälp.

När herr statsrådet slutade sitt anförande med en något underfundig vädjan till första kammarens sinne för kontinuitet, skall jag be att få svara, att första kammaren bäst skulle tillgodose kontinuitetens intresse, om den såge till att kontinuiteten i denna värdefulla folkbildningsverksamhet hålles uppe genom skänkandet av det blygsamma anslag, som reservanterna ha anhållit om.

Herr von Heland: Herr talman! Jag vill endast meddela, att trots att jag inte står bland reservanterna, så röstade jag för reservationen i utskottet. Jag var dock rädd för att vi skulle gapa över för mycket, om vi på de två punkterna 177 och 178 komme med alltför stora krav på ökning av budgeten. Sedan vi nu ha fått reservationen i hamn vid punkt 177, får jag meddela, att jag känner mig inte så rädd för att gapa även över nästa stycke, och jag kommer följaktligen, om det blir votering, att rösta för reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Anslag till populärvetenskapliga föreläsningar. (Forts.)

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 178, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Oscar*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 38.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 179—183.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 184.

*Anslag till
orkester-
föreningar.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att såsom Bidrag till föreningar, som anordna god orkestermusik för allmänheten, m. m. för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 56,500 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, såsom Bidrag till föreningar, som anordna god orkestermusik för allmänheten, m. m. för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 38,000 kronor.

Herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Här föreligger ett enhälligt utskottsutlåtande på denna punkt. Jag måste emellertid förutsätta, att när statsutskottet har kommit till denna enhällighet, så har det berott på, att utskottet inte varit tillräckligt informerat om förutsättningarna för sitt beslut. Det är nämligen på det sättet, att därest riksdagen skulle följa det förslag, som utskottet har framlagt, så skulle det skapas förhållanden, som innebure den allra största orättvisa, för att inte säga den allra största brist på humanitet gentemot orkesterverksamheten. Jag ber därför, herr talman, att med några ord få beröra själva bakgrunden för det hela.

Ända sedan 1919 har det på budgeten utgått ett understöd på 18,500 kronor till orkesterföreningarna i nordvästra Skåne, i Norrköping och i Gävle. Det har för övrigt under det senaste året varit förenat med ett inspektörsarvode på 1,000 kronor. Emellertid befanns det snart nog — och det började märkas först i Skåne — att dessa medel inte räckte till att hålla verksamheten uppe. Framför allt ledde det till, att man fick rent proletära, för att inte säga underproletära löner för orkestrarnas yrkesmusiker, och från Nordvästra Skånes orkesterförening gjorde man en framställning om lotterimedel för att kunna reda sig. Den 31 december 1933 beviljade också Kungl. Maj:t 30,000

Anslag till orkesterföreningar. (Forts.)

kronor i lotterimedel till denna orkesterförening. Emellertid hade det genom de utredningar, som verkställdes i samband med beviljandet av dessa lotterimedel, blivit fullständigt klart, att de ekonomiska förhållanden, varunder dessa föreningar arbetade, voro minst sagt odrägliga, och Kungl. Maj:t vidtog därför den åtgärden, att sedan Nordvästra Skånes orkesterförening hade fått sina 30,000 i lotterimedel, de 18,500, som den skulle ha haft på budgeten, fördelades lika mellan orkesterföreningarna i Norrköping och Gävle. Dessa fingo alltså 9,250 kronor vardera utöver de 18,500 de skulle ha i anslag i övrigt, vilket betydde, att de kommo upp till ett bidrag av 27,750 kronor. Där stod alltså Nordvästra Skånes orkesterförening med bidrag av lotterimedel på 30,000 kronor, där stodo föreningarna i Norrköping och Gävle med 27,750 kronor vardera, och det visade sig vara den ram, inom vilken de nödtorftigt kunde reda sig.

Vad har nu statsutskottet gjort? Jo, statsutskottet har helt enkelt, med hänvisning till att lotterimedel givits till Nordvästra Skånes orkesterförening, plockat bort 18,500 kronor. Det betyder, att Norrköping och Gävle fortfarande skulle stå vid 18,500 kronor, och Nordvästra Skånes orkesterförening skulle ha 30,000 kronor av lotterimedel. Redan denna disproportion i fördelningen av medlen mellan de tre föreningarna skulle enligt min tanke vara orimlig, och jag vill fästa uppmärksamheten på, att skulle detta gå igenom, så skulle Kungl. Maj:t nödgas att ta under omprövning en sänkning av lotterianslaget till Nordvästra Skånes orkesterförening för att skipa rättvisa mellan de tre. Det bleve väl den närmaste åtgärd, som vi finge vidta.

Vidare ber jag att få fästa herrarnas uppmärksamhet på följande. Det är en grupp yrkesmusiker det här gäller, det är inte amatörer, som ha en annan sysselsättning, utan dessa herrar ha detta helt och hållet till yrke. Jag kan meddela under vilka löneförhållanden de ha fått leva. Det framgår av handlingarna, att i Gävleborgs läns orkesterförening hade första och andra stämman år 1934 en avlöning av 270, resp. 243 kronor under var och en av sju arbetsmånader. Det gör 160, resp. 140 kronor per månad under hela året. Ty lägg märke till, mina herrar, att detta är den enda inkomst de praktiskt taget ha! Förr i världen kunde de ha extra inkomster på biografer och dylikt. Herrarna veta, hur det har gått med våra biografer. Där ha orkestrarna praktiskt taget försvunnit — man har tonfilm och andra anordningar — och detta har gjort, att dessa stackars människor äro hänvisade till att existera på denna inkomst.

Om vi vidare betänka, att de måste hålla sig med snygga kläder — de få uppträda i frack och dylikt — så förstår man, att det inte är små utgifter de ha, och det finns ingen möjlighet för dem att anständigt dra sig fram på denna betalning.

Nu menar jag, att när riksdagen på sin tid gick in för anslag till dessa orkesterföreningar, så var det i den riktiga och sunda känslan, att man inte bara skulle tänka på rikets huvudstad, när det gällde musiken, utan att även landsorten, landsbygden som får vara med och betala fiolerna, borde ha rätt till en motprestation i form av musik. Orkesterföreningarna ha också i det stycket fyllt en stor uppgift, och jag tror det råder bara en mening därom, att den insats de gjort i landets musikkultur har varit och är sådan, att deras verksamhet förtjänar att på allt sätt främjas. Jag måste då emellertid säga mig, att den väg, som statsutskottet har valt, leder till katastrofala förhållanden.

Jag kan inte se annat än att man därmed riskerar, att både Gävleborgs och Norrköpings orkesterverksamhet kanske får avvecklas, indragas, och jag kan inte finna, att det må hava varit riksdagens mening när riksdagen gick in för

Anslag till orkesterföreningar. (Forts.)

anslag till orkesterverksamheten, att denna skulle bedrivas under odrägliga, olidliga ekonomiska förhållanden. Jag tillät mig att i andra kammaren rikta uppmärksamheten på dessa fakta, med det resultat att andra kammaren beslöt att till statsutskottet återremittera ärendet. Det är min förhoppning, herr talman, att första kammaren fattar ett liknande beslut. Jag är nämligen övertygad om att statsutskottet, ifall det får tillgång till fullständiga uppgifter och får reda på förutsättningarna för sitt beslut, kan komma till ett helt annat resultat, och det är ur den synpunkten, herr talman, som jag väddar till kammaren att gå på samma linje, som medkammaren redan utan vovtering har gjort.

Herr Norling: Herr talman! I anslutning till vad som nyss yttrades från statsrådsbanken anhåller jag att få vitsorda, att statsutskottets föreliggande förslag på denna punkt har väckt allvarliga bekymmer inom kulturintresserade kretsar och alldeles speciellt inom de orter, som närmast beröras av de tre statsunderstödda orkesterföreningarnas betydelsefulla verksamhet. Jag säger med avsikt »de tre föreningarnas», ty det är väl otvivelaktigt, att jämväl Hälsingborgsföreningen får anses vara i intressehänseende solidarisk med de båda andra föreningarna, när det gäller denna sak, eftersom man ju inte vet för hur lång tid anordningen med lotterimedel till denna orkesterförening kan komma att äga bestånd.

Det torde vara allmänt bekant, att dessa föreningar alltifrån sin tillkomst ha haft att kämpa mot stora ekonomiska svårigheter, och under långa perioder har det varit möjligt att upprätthålla deras verksamhet endast tack vare understöd från enskilda och kommuner. Vad kommunerna beträffar, så ikläda de sig ju alltjämt betydande plikter i detta avseende. De lämna alltjämt ganska stora anslag till verksamheten, men däremot har det visat sig allt svårare att erhålla bidrag från enskilt håll. Man tyckte sig skönja en viss ljusning i denna situation, när Kungl. Maj:t år 1934 beslöt att tillgodose Nordvästra Skånes orkesterförening i Hälsingborg med ett anslag av lotterimedel, varigenom ju möjlighet skapades att tillgodose de andra båda orkesterföreningarna med något förhöjda anslag av statsmedel, på sätt som herr statsrådet och chefen för eklelesiastikdepartementet nyss har redogjort för. Man beklagar, att statsutskottet redan nu vill grusa dessa förhoppningar om att orkesterföreningarna sent omsider skola kunna få det något bättre ställt i ekonomiskt avseende, nämligen genom att nu föreslå en sänkning av anslaget, och jag anser mig böra framhålla, att ett sådant tillvägagångssätt gentemot orkesterföreningarna skulle vara desto mera beklagligt, som det väl inte lär kunna bestridas, att dessa på sin tid tillkommo på grund av ett initiativ från statsmakternas egen sida. Och det ställdes redan på den tiden i utsikt, att anslagen till denna betydelsefulla verksamhet med all säkerhet så småningom skulle komma att höjas. Det har ju inte infriats i någon nämnvärd omfattning. Tvärtom är det nu fråga om att sänka anslaget med en tredjedel.

Genom vad herr statsrådet nyss yttrat får det anses ådagalagt och bestyrkt, att åtminstone för de båda orkesterföreningarna i Norrköping och Gävle skulle en sannskyldig ekonomisk misär komma att inträda, därest riksdagen skulle ansluta sig till statsutskottets föreliggande förslag. Det får väl också anses klarlagt, att utskottets förslag åtminstone i någon mån torde grunda sig på i vissa hänseenden bristfälliga informationer, och att sålunda skäl finnes att på nytt överväga frågan.

Herr talman! Det har redan blivit upplyst, att andra kammaren har beslutat återremittera denna punkt till utskottet, och jag ber få hemställa, att denna kammare måtte fatta enahanda beslut.

Anslag till orkesterföreningar. (Forts.)

Herr förste vice talmannen: Inom den avdelning av statsutskottet, som haft att behandla den åttonde huvudtiteln, har det i den här punkten legat så till, att vi varit ett par stycken, som in i det sista hållit på det anslag, som Kungl. Maj:t föreslagit, men på grund av vissa informationer har det fallit sönder för oss. De informationerna ha varit, att man vid sidan om åttonde huvudtiteln budget också har en annan, som i hög grad sysselsätter sig med de kulturella tingen, nämligen en lotteribudget. Det skulle vara synnerligen önskvärt att, för den händelse denna lotteribudget i någon annan punkt tangerar kulturbudgeten, man bleve informerad om hur det ligger till. Jag tror, att därest det skall gå till på det viset, att lotteribudgeten övertager det ena kulturella anslaget efter det andra eller åtminstone supplerar det ena kulturanslaget efter det andra, så måste statsutskottet ha reda på vad det är för ärenden, som på detta alldeles särskilda sätt favoriseras. Och om denna punkt skall gå på återremiss, någonting som jag tycker är riktigt, då tycker jag också, att den skall åtföljas av den kulturella lotteribudget, som man för närvarande har lagt upp.

Herr statsrådet Engberg: När herr förste vice talmannen sade, att den statsutskottsavdelning, som sysslat med denna fråga, skulle ha saknat kännedom om den s. k. andra budgeten, lotteribudgeten, i det sammanhanget, så måste det bero på ett minnesfel om vad som står i propositionen. Jag nödgas därför läsa upp ordagrant den upplysning, som lämnas i själva propositionen på sid. 749, där det står: »Sedan riksdagen för budgetåret 1934/1935 beviljat anslag för ändamålet med oförändrat belopp, 56,500 kronor, tilldelade Kungl. Maj:t — som den 31 december 1933 beviljat stiftelsen Hälsingborgs konserthus bidrag av lotterimedel å 30,000 kronor för att genom Nordvästra Skånes orkesterförening bedriva orkesterverksamhet — med anledning av en av musikaliska akademien gjord framställning genom beslut den 4 maj 1934 vardera av Gävleborgs läns och Norrköpings orkesterföreningar för budgetåret 1934/1935 dels ett understöd på sedvanliga villkor av 18,500 kronor och dels därutöver ett tillfälligt bidrag av 9,250 kronor.»

Det är alltså fullt korrekt upplyst i propositionen hur sig med saken förhöll.

Herr Pauli: Herr talman! Sedan andra kammaren har beslutat att återremittera detta ärende till statsutskottet och sedan yrkande i samma riktning framställts här, tänker jag inte motsätta mig den saken. Det har ju påståtts, att det skulle finnas en hel del omständigheter, som statsutskottet inte skulle haft kännedom om vid behandlingen av denna sak, och jag medgiver gärna, att t. ex. vad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet här har nämnt om löner åt musikerna inom dessa orkesterföreningar inte har varit bekant för oss. Men å andra sidan ber jag få påpeka, att om kammaren skulle få det intrycket, att statsutskottet, och närmast vederbörande avdelning, härvidlag skulle ha handlat alltför brådstörtat och utan hänsynstagande till föreliggande akter i målet, så är den framställning i statsverkspropositionen, ur vilken herr statsrådet nyss gjorde ett citat, så kortfattad och föga upplysande, att det sannerligen är i högsta grad förlåtligt, om statsutskottet intagit den ställning det har gjort.

Vad är det nämligen, som har skett, mina herrar? Här talas om, att om statsutskottets ståndpunkt skulle vidblivas av riksdagen, så skulle det inträda rent katastrofala förhållanden. Det skulle uppstå en ekonomisk misär, för att citera herr Norling nu senast. Men dessa katastrofala förhållanden och denna ekonomiska misär äro i så fall ingenting annat än vad som för de två ifrå-

Anslag till orkesterföreningar. (Forts.)

gavarande orkesterföreningarna existerade ända fram till år 1934, då de fortfarande uppburo det av statsmakterna beviljade anslaget av 18,500 kronor. Under alla de år, varunder de fingo detta anslag, skulle det alltså ha rätt sådana katastrofala och miserabla förhållanden, utan att vi i riksdagen fått höra ett ord om den saken. Jag måste säga, att jag känner mig ganska tvivlande på, att så verkligen kan ha varit fallet. Däremot medger jag gärna, att det måste ha varit ett välkommet tillskott för dessa två orkesterföreningar, när de nämnda år, 1934, fingo dela den summa av 18,500 kronor av budgetmedel, som blev över, sedan Hälsingborgs orkesterförening finansierats med lotterimedel. Och jag förstår mer än väl, att det skall kännas tråkigt att, sedan man en tid åtnjutit detta tilläggsanslag, som för vardera orkesterföreningen belöper sig till 9,250 kronor — alltså en hel tredjedel utöver det förutvarande anslag, som de haft — bliva berövad denna tillfälliga inkomst. Men det är fullkomligt vilseledande när herr Norling står här i kammaren och säger, att här har man gått och hoppats på att orkesterföreningarnas anslag av statsmedel skulle höjas, och så kommer statsutskottet nu i stället och »föreslår en sänkning». Det är icke någon sänkning. Statsutskottet har föreslagit, att dessa orkesterföreningar skulle få precis vad de under många år förut ha fått, men att den *tillfälliga* ökningen med 9,250 kronor skulle bortgå. Om herrarna studera statsverkspropositionen i denna punkt, så skola ni själva finna, att det står, att Kungl. Maj:t genom beslut den 4 maj 1934 givit Gävleborgs och Norrköpings orkesterföreningar utöver det vanliga anslaget av 18,500 »ett tillfälligt bidrag» av 9,250 kronor. Kan man verkligen komma och säga, att då statsmakterna taga tillbaka ett tillfälligt bidrag, detta är en sänkning av det ordinarie anslaget? Jag måste verkligen uppmana min vän herr Norling att förfara litet sparsammare med sina retoriska resurser än han har gjort i detta fall.

Vad sedan beträffar den disposition, som under det nu ifrågavarande budgetåret skulle göras av dessa medel, så får man av statsverkspropositionen ingen annan upplysning än följande: »Vad angår anslagets fördelning till olika orkesterföreningar, torde Kungl. Maj:t, efter närmare utredning, få fatta beslut därom.» Vi ha alltså ingalunda fått veta, att Kungl. Maj:ts mening var att detta anslag fortfarande skulle klyvas upp på dessa två orkesterföreningar. Ännu mindre ha vi fått veta, att om så icke sker, så skulle dessa två orkesterföreningar drabbas av misär.

Jag har nödgats här i någon mån uppträda till försvar för statsutskottets anseende, ty det ligger nära till hands att menige man i kamrarna måste resonera så, att här måste man ta och återremittera ett ärende till statsutskottet, emedan statsutskottet har behandlat det bristfälligt. Statsutskottet har icke behandlat detta ärende bristfälligt, men det har däremot fått otillräckliga upplysningar. Är det så, att vi inom utskottet komma att få tillräckliga upplysningar för en modifikation av den först intagna ståndpunkten, så har jag naturligtvis ingenting att invända däremot. Men med de upplysningar, som förelagat, anser jag, att statsutskottet varit väl försvarat med att här försöka göra en besparing. Annars ha vi ju i dag fått mottaga vissa välvilliga varningar från statsrådsbanken mot att höja budgeten genom att bifalla olika motionärers hugskott. Här ha vi verkligen för en gångs skull velat spara på en punkt, där vi ansågo, att det kunde förefinnas goda och näraliggande skäl för detta. Visar det sig, att denna besparing inte kan göras utan att medföra verkligen svåra följder, så skola vi naturligtvis inte göra den, men jag kan givetvis inte på förhand veta, hur det ytterligare material kommer att se ut, som eventuellt kommer att föreligga, när statsutskottet på nytt behandlar ärendet. Under dagens debatt har man ännu inte kunnat ge tillräckliga upp-

Anslag till orkesterföreningar. (Forts.)

lysningar därom. Men jag har, som jag redan sagt, ingenting att invända mot en återremiss.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Ja, det är verkligen så, att om bristfälliga informationer förelagat för utskottet, så föreligga de fortfarande ganska bristfälliga för denna kammare trots att jag nog kan gå in på att både ecklesiastikministern och herr Norling lämnat korrekta upplysningar så långt de givit några upplysningar.

Efter herr Paulis anförande är det inte så mycket, som behöver tilläggas eller kompletteras, men vad först och främst angår herr Norlings upplysning, att det var statsmakterna 1919, som togo initiativet och då ställde i utsikt höjning, så ber jag att få upplysa om, att utsikten till höjning berodde därpå, att statsmakterna tydligen hade den tanken, att man skulle föra orkesterföreningarna ut på landsbygden i vidare utsträckning, och att detta var bara första etappen. Hälsingborg, Gävle och Norrköping kommo således i första etappen, och så var avsikten att få orkesterföreningarna spridda även till andra landskap. Det var riksdagens mening då, men riksdagen har sedan sagt ifrån, att den har ångrat detta. När sade riksdagen det? Det sade riksdagen år 1927. Riksdagen har således haft uppe frågan om förhöjning till orkesterföreningarna 1927. Något annat har aldrig varit riksdagens mening — ehuru Kungl. Maj:t naturligtvis har haft formell rätt att göra som Kungl. Maj:t gjort — än att varje orkesterförening skall ha 18,500 kronor. Det sade riksdagen ifrån 1927, när det var förslag om höjning av anslaget. Redan då talade man om hur illa dessa musici voro avlönade, och det tyckte jag, att man gjorde rätt i. Jag tyckte, att de voro illa avlönade, och därför förvånar det mig inte, att Kungl. Maj:t 1934 med den utväg Kungl. Maj:t fick genom lotterimedel, företog så att säga en löneroglering på detta sätt för de behövande musikerna i de tre städerna. Jag är alltid ganska pigg på att hjälpa till med lönerogleringar åt nödställda, men jag vill gärna, att riksdagen skall ha sitt ord med i laget, när det göres. Det är, som herr Pauli sade, så, att den här lönerogleringen skedde på Kungl. Maj:ts föranstaltande 1934, och jag brydde mig inte så mycket om den, när jag läste papperen, ty då det stod, att den var en tillfällig åtgärd, trodde jag, att Kungl. Maj:t menade, att det var en tillfällig åtgärd. Nu har jag fått höra, att det var inte meningen, utan att det är meningen, att anslagen till dessa orkesterföreningar också för framtiden och för allesammans skola ökas med 50 procent, med 9,250 kronor utöver de 18,500 kronorna. Det är ju tämligen naturligt, att om Kungl. Maj:t önskar, att utskottet skall titta på saken än en gång, statsutskottet vill göra det, men jag ville ändå, innan remissbeslutet fattades, ha uppgifterna till kammaren inte precis så bristfälliga, som kammaren hade dem även efter de upplysningar, som lämnats av departementschefen och herr Norling.

Herr statsrådet Engberg: Ja, herr talman, jag vill endast till herr Pauli, när han efterlyser varför det här kommer först nu, då det väl har rätt katastrofala förhållanden hela tiden, svara att han med denna sin anmärkning visar, att han inte hörde på vad jag upplyste om, nämligen att läget försämrats för dessa musici undan för undan, tack vare att möjligheterna till extra inkomster minskats för dem genom utvecklingen på biografernas område.

Vad herr Oscar Olssons inlägg beträffar så skulle jag med en terminologi, som han kanske förlåter mig, vilja säga, att om den extra tilldelning, som Kungl. Maj:t givit de här orkesterföreningarna, hade varit av karaktär att på något sätt konstitutionellt ledas vare sig statsutskottet eller riksdagen,

Anslag till orkesterföreningar. (Forts.)
så borde därom erinran ha gjorts, men så har icke skett. Statsutskottet har icke ett ord att säga därom.

Herr Bergqvist: Herr talman! Det kan ju vara ganska onödigt, att jag yttrar mig efter allt som talats i frågan, men jag vill dock något förklara hur statsutskottet, d. v. s. dess andra avdelning, har sett på saken. Det var ju så, att 1934 beviljades till orkesterföreningarna ett belopp av 56,500 kronor, och de föreningar, som enligt vad riksdagen hade sig bekant skulle komma i åtnjutande av detta belopp, voro Gävleborgs läns, Nordvästra Skånes och Norrköpings orkesterföreningar. Men sedan kommer Kungl. Maj:t och ger en av dessa föreningar av lotterimedel 30,000 kronor, varigenom denna avkopplas från riksdagens anslag. Detta må nu vara hänt. Men så kommer det andra stadiet: Kungl. Maj:t ger av det av riksdagen beviljade anslaget 9,250 kronor till var och en av de föreningar, som stå kvar, och som inte ha fått några lotterimedel. Alltså skjutes där in en anslagsförhöjning utan att riksdagen har beslutat något därom. Detta tyckte statsutskottet icke var alldeles riktigt. Det står emellertid i propositionen, att det var fråga om endast ett tillfälligt bidrag. Utskottet hade därför anledning förmoda, att Kungl. Maj:t hade gjort detta av någon tillfällig anledning. Men nu framgår det av statsrådets yttrande här, att det är meningen, att föreningarna även för framtiden skola få de där 9,250 kronorna i förhöjning. Det här har kommit in så där litet på sidovägar, och det var för att förebygga detta i fortsättningen, som statsutskottet ansåg sig böra sätta en spärr häremot.

Nu är återremiss till utskottet begärd. Jag vill inte motsätta mig det, men kan inte absolut säkert lova, att utskottet kommer igen med ett förslag, som fullt tillfredsställer vad som här är förutsatt, att orkesterföreningarna skulle få.

Herr Berling: Efter herr ecklesiastikministerns anförande och efter upplysningen om att andra kammaren har beslutat återremiss till statsutskottet kan jag inte tänka mig annat än att första kammarens beslut skall bli enahanda. Jag hade annars tänkt att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, sådant det föreligger.

Orkesterföreningarnas ekonomiska trångmål är inte av i går. Jag vill erinra om att musikaliska akademien under en följd av år gjort framställningar till regeringen om höjning av anslaget till de statsunderstödda orkesterföreningarna, men hittills utan framgång. Detta har gjort, att de tre orkesterföreningarnas ekonomi har försämrats år efter år. Man har balanserat med skulder från det ena året till det andra, och till sist har ställningen blivit hart när ohållbar. Nordvästra Skånes orkesterförening, som jag närmare känner till, var i den situationen hösten 1933, att den stod i begrepp att nedlägga sin verksamhet. Hälsingborgs stad lämnar ett anslag på 30,000 kronor årligen varjämte extra anslag givits vid flera tillfällen. Staden ansåg sig därför icke kunna sträcka sig längre i fråga om anslag till orkesterföreningen. Genom den anordning, som då av regeringen träffades, nämligen att Hälsingborgs orkesterförening erhöll anslag av lotterimedel, blev inte endast denna orkesterförening hjälpt för tillfället, utan även de tvenne andra orkesterföreningarna ha kunnat fortsätta sin verksamhet enligt den uppgjorda planen. Man hade hoppats att det för framtiden skulle kunna ordnas på det sätt, att det anslag, som tidigare har utgått till de tre orkestrarna, nu skall kunna fördelas på två. Det är detta, som Kungl. Maj:t föreslagit i sin proposition. Nu har statsutskottet velat draga ett brett streck över denna plan genom sitt yrkande om avslag, men jag vill hoppas, att när denna fråga kommer tillbaka till utskottet, detta skall taga närmare reda på hur förhållandena äro, och då kan

Anslag till orkesterföreningar. (Forts.)

frågan, när kammaren ånyo går att behandla densamma, endast lösas på ett sätt, nämligen genom bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Det är ett uttalande i utskottets utlåtande, som jag inte kan underlåta att säga några ord om. Det är nämligen litet otydligt. Det står så: »Då utredning icke föreligger därutinnan, att någon annan orkesterförening skulle kunna komma i fråga till erhållande av statsbidrag, finner utskottet sig i anslutning till sin sålunda intagna ståndpunkt böra föreslå» etc. Av denna formulering skulle man väl nästan kunna få den uppfattningen, att statsutskottet inte skulle ha någonting emot att förorda det högre anslaget under förutsättning, att det hade blivit en tredje orkesterförening, som kommit i åtnjutande av densamma. Om man får tolka uttalandet så, skulle jag för min del vilja varna för att plöttra bort anslaget på för många orkestrar. Följden kan bara bli en, nämligen att alla komma att dragas med ekonomiska svårigheter och kanske till sist inte kunna fortsätta sin verksamhet. Det är bättre att giva ett ordentligt handtag åt de två orkestrar, som det här är fråga om, än att giva ytterligare anslag till andra. Den saken bör komma upp vid den tidpunkt, då statsmakterna anse sig kunna lämna rikligare anslag till musikkulturens främjande i detta land.

Herr talman, i den föreliggande situationen instämmer jag i återremissyrkandet.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Det citat, som anfördes från regeringsbanken, tangerade inte mig, dels därför att vi bruka läsa dessa saker och vrida och vända på dem i avdelningen, dels därför att vad som stod här inte på något sätt intresserade mig, eftersom jag höll på de 56,500 kronorna hela tiden under ärendets behandling på avdelningen. Mitt krav på information gällde någonting helt annat. Jag blev i högsta grad förvånad, när jag fick höra, hur lotteribudgeten grep omkring sig och övertog det ena efter det andra. När det är ställt på det sättet, kan man ju tänka sig en ytterligare expansion, och om denna expansion skulle gå in på andra områden än musikområdet, områden, som andra avdelningen också är intresserad av, så skulle jag vilja ha dessa vidare informationer.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler:** Herr talman! Då detta ärende, efter vad jag vågar tro, kommer att återgå till statsutskottet, skulle jag vilja uttala den förhoppningen, att statsutskottet vid den förnyade prövningen av ärendet måtte se mindre till de formella synpunkter, som tyckas ha bestämt avdelningens och därmed statsutskottets uppfattning nu, än till de sakliga skäl, som kunna finnas för och emot Kungl. Maj:ts ståndpunkt. Jag menar, att om Kungl. Maj:t här har gjort en god sak på — såsom en utskottets talesman uttryckte sig — »sidovägar», så bör statsutskottet undersöka, huruvida det fanns tillräckliga skäl för Kungl. Maj:t att fatta det beslut, som Kungl. Maj:t har fattat, även om det har överraskat statsutskottet. Jag har haft särskild anledning att intressera mig för detta ärendes handläggning. Jag var fullständigt övertygad vid den tidpunkt, då Kungl. Maj:t fattade sitt beslut, att utan ett ingripande ifrån regeringens sida hade vi i detta ögonblick haft verksamheten nedlagd i Hälsingborg, efter all sannolikhet även i Norrköping, och vad Gävle beträffar, så vågar jag visserligen hoppas, att verksamheten där skulle ha fortgått, men under ytterligt försvårade förhållanden.

Jag skulle kunna förstå, om statsutskottet här ville driva den principen, att då det finns ett budgetanslag, får det överhuvud taget inte kompletteras av Kungl. Maj:t med några lotterimedel. Då ärendet nu väl går tillbaka till statsutskottet, skulle jag vilja hemställa, att man verkligen tänker ordentligt

Anslag till orkesterföreningar. (Forts.)

igenom det problemet, innan man till den förnyade behandlingen av denna sak knyter några förhastade uttalanden rörande dispositionen av lotterimedel.

Hur pass litet genomtänkt denna sak ändå måste vara från statsutskottets sida, framgår av följande omständighet. I detta fall reagerar man på något sätt instinktivt emot att Kungl. Maj:t här har gått och plockat med lotterimedel för att göra det möjligt för dessa orkesterföreningar att existera. I nästa punkt, som kammaren går att handlägga, finner jag, att statsutskottet beträffande musikskolan i Arvika uttrycker den förhoppningen, att det skall visa sig möjligt för Kungl. Maj:t att, till dess riksdagen ånyo får besluta i frågan, med tillgängliga medel sörja för att skolan uppehåller sin verksamhet. Om jag förstår att läsa statsutskottets tankar rätt, så torde detta betyda en avi till handelsministern att tänka på Arvikaskolan, då det gäller tilldelning av lotterimedel. I den ena punkten reagerar man alltså emot att Kungl. Maj:t lägger lotterimedel till ett budgetanslag, i påföljande punkt ger man Kungl. Maj:t en anvisning att av tillgängliga medel lägga på ett fyllnadsanslag, som statsutskottet icke har ansett sig kunna tillstyrka.

Här har det nu sagts, att det väl inte inträtt någon ändring i situationen. Om det råder misär, så är det ju samma misär som har rått tidigare! Och man säger: Om det här är ett tillfälligt bidrag, kan man då klaga över att ett tillfälligt bidrag försvinner? Ja, men kan man inte tänka sig in i den situationen, att en institution likaväl som en människa kämpar för livet intill ett visst ögonblick, och sedan får den ge tappt! Mina herrar, om en människa har ramlat i vattnet, så simmar hon först i tio minuter, sedan tjugo minuter, och därpå i trettio minuter, och så ger hon tappt. Då säger herr Pauli, som inte tycker, att det finns någon anledning att draga upp människan ur vattnet: Ja, men hon befinner sig ju i samma misär under de sista tio minuterna som tidigare. Och om det kommer någon emellan och vill ge ett handtag, då kommer herr Pauli och talar om »tillfällig hjälp» och menar, att den där, som ligger i vattnet, väl inte kan beklaga sig.

Nej, mina herrar, det är väl ändå i realiteten så, att till en viss punkt kan man klara sig med uppjudande av alla ansträngningar. Här ha enskilda ansträngt sig, här ha kommunerna uttömt sina möjligheter. Då det kom till den punkten, att Kungl. Maj:ts regering var övertygad om att man här stod inför ett nedläggande av verksamheten, fattades beslutet om anslag av lotterimedel och det därmed sammanhängande beslutet att fördela tillgängliga medel på de två andra orkesterföreningarna.

Slutligen bara en reflexion. Då det här talas om att det förekommit så bristfälliga informationer, vill jag uttala en undran, om det verkligen är så med förbindelserna emellan riksdagens statsutskott och ett Kungl. Maj:ts departement, att det finns vattentäta skott emellan institutionerna. Jag tycker, att man borde ha kunnat klara informationsfrågan på ett enklare sätt än genom denna behandling i kammaren.

Herr Pauli erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Hans excellens herr utrikesministern har gjort sig besvär med att vara spirituell på min bekostnad. Jag ber emellertid att få säga honom, att han borde vara litet försiktigare med sin spiritualitet. Det är naturligtvis riktigt, att statsutskottet bör utsättas för kritik, om det ser en människa eller rent av en hel orkesterförening ligga och kämpa för livet i vattnet och tar ifrån vederbörande den tillfälliga livboj, som en välvillig regering med en musikintresserad utrikesminister kastat ut till dess hjälp. Men för att överhuvud taget ha rätt att måla upp denna lilla genrebild av ett kallhjärtat statsutskott bör Kungl. Maj:t först ha ställt om, att det finns den allra minsta lilla antydning om en

Anslag till orkesterföreningar. (Forts.)

dylik livsfarlig situation i Kungl. Maj:ts statsverksproposition. Jag trotsar vem som helst, som läser igenom den knappa sida, vilken ägnats denna sak i statsverkspropositionen, att ur den kunna få fram den allra minsta lilla antydning om det dramatiska läge, som herr utrikesministern nyss uppmålade. Och när han undrar angående de där vattentäta skotten, så har åtminstone jag aldrig erkänt tillvaron av några sådana mellan statsutskottet och Kungl. Maj:t. Men för att man överhuvud taget skall söka genombryta väggen mellan riksdagshuset och kanslihuset, bör man ju först ha fått veta, att man verkligen har någon anledning att göra det.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag har inte det ringaste att anmärka mot de allmänna sentenser, som utrikesministern använde för hävdande av sin och regeringens ståndpunkt. Dem kan jag till fullo instämma i. Men det är inte precis den saken, det här gäller.

När utrikesministern gjorde gällande, att statsutskottet gör än si och än så — förfar på ett annat sätt i nästa punkt än i denna — så vill jag fästa uppmärksamheten på att jag inte tror — jag är inte säker på det — att det är någon, som har opponerat sig emot att lotterimedel användas i detta fall. Den opposition, som har förekommit, är rent saklig. Denna fråga skall inte behandlas formellt, ifall statsutskottet tar upp den igen. Visst skall den behandlas sakligt. Men vad vi ha reagerat emot är det, som kommit fram enligt mina upplysningar, att riksdagen alltid har avsett, att en viss summa skulle gå till varje orkesterförening, och Kungl. Maj:t har passat på — utan att ens underrätta riksdagen om att några speciella omständigheter förelegat — att ordna upp det på annat sätt.

Ecklesiastikministern var så glad åt sitt spirituella uttryck om den extra tilldelningen, att han glömde att höra på vad jag sade. Han kom med det svaret på min anmärkning, att om riksdagen känt sig konstitutionellt läderad, borde anmälan ha gjorts. Ja, men snälla ecklesiastikministern, jag sade verkligen ifrån, att jag inte kunde finna, att departementschefen hade burit sig inkonstitutionellt åt. Jag sade, att jag mycket väl kunde tänka mig, att det rent formellt var korrekt. Men det är så, att när jag skall vara med om nägonting, vill jag gärna ha reda på vad jag är med om. Det var på den grunden jag ville, att informationerna skulle vara fullständiga.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den under behandling varande punkten annat yrkande ej förekommit, än att densamma skulle visas åter till utskottet.

På gjord proposition bifölls detta yrkande.

Punkten 185.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att såsom Bidrag till folkliga musikskolan i Arvika för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 6,000 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *J. Bergman* (I: 239) och den andra inom andra kammaren av herr *H. Hallén* m. fl. (II: 406), vari hemställts, att riksdagen ville höja anslaget för budgetåret 1935/1936 till folkliga musikskolan i Inggesund från av Kungl. Maj:t föreslagna 6,000 till 10,000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag

*Anslag till
folkliga
musikskolan
i Arvika.*

Anslag till folkliga musikskolan i Arvika. (Forts.)

å herr Bergmans och herr Halléns m. fl. berörda motioner (I: 239 och II: 406), i vad desamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, såsom Bidrag till folkliga musikskolan i Arvika för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 6.000 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Reservation hade avgivits av herrar *Oscar Olsson* och *Pauli*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till herr Bergmans och herr Halléns m. fl. motioner (I: 239 och II: 406), såsom Bidrag till folkliga musikskolan i Arvika för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 10,000 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Herr **Pauli**: Herr talman! Jag är rädd, att kammaren vid det här laget är så utledsen på musikaliska frågor, att den ogärna åhör en diskussion om musikskolan i Arvika. Men jag kan likväl inte bespara kammaren denna kalk, inte så mycket därför att jag är reservant som därför att jag anser, att denna fråga har råkat i ett läge som verkligen behöver rättas till.

Utrikesministern förebrädde nyss statsutskottet, att det skulle tala med dubbeltunga. Det skulle i den föregående punkten ha reagerat mot att Kungl. Maj:t använt lotterimedel åt en orkesterförening, och i den här punkten skulle det sedan kommit och sagt: Vi hoppas varmt och hjärtligt, att Kungl. Maj:t måtte använda lotterimedel för att fylla ut vad som fattas i Arvikaskolans behov. Det är emellertid alls inte så, ers excellens, att vi ha tagit Kungl. Maj:t för huvudet, därför att Kungl. Maj:t har använt lotterimedel till orkesterföreningen i Hälsingborg. Men vi skola inte återuppliva denna diskussion. Jag har endast velat korrigera den ärade talarens uppfattning på den punkten. Däremot är det riktigt, att utskottets majoritet har uttalat den förhoppning, som hans excellens talade om. Jag har emellertid liksom övriga reservanter inte vågat dela denna förhoppning, därför att jag känt mig ganska misströstande om villigheten inom Kungl. Maj:ts regering att bevilja lotterimedel till Arvikaskolan. Jag har ansett, att det vore riktigast och renhårigast, att man, eftersom det föreligger ett tydligt ådagalagt behov av minst 10,000 kronor för skolans fortsatta drift, bifölle den här föreliggande motionen, som föreslår att anslaget höjes till detta belopp.

Det är ju ingalunda så, att denna summa är högt tilltagen. Tvärtom har en företagen utredning visat, att skolan för sin verksamhet normalt skulle behöva 20.000 kronor om året, vilket lär vara ungefär vad man kan betrakta som genomsnittet för en folkhögskolas behov för dylik verksamhet. Emellertid har skolan förut hankat sig fram på lägre belopp, vari huvudparten utgjorts av 10,000 kronor om året, som Kungl. Maj:t har gett den av lotterimedel. Överhuvud taget har hela denna skola kommit till på lotteriguldets litet romantiskt äventyrliga väg. Den har byggts för lotterimedel, och under de första åren av sin existens har den arbetat på huvudsakligen samma basis. Nu har emellertid av någon anledning denna strömmande källa av lotterimedel täppt till i regeringen. Jag vet inte, hur det hänger ihop. I varje fall se vi, att departementschefen säkert mycket mot sin verkliga önskan nödgats begränsa anslaget till 6,000 kronor. Det måste då ha förelegat någon sedermera gäckad förhoppning att få beloppet utfyllt av lotterimedel. Jag har också inhämtat, att Kungl. Maj:t har visat sitt intresse för skolans verksamhet genom att utöver det i budgeten upptagna anslaget även av tillgängliga medel ge 2.000 kronor. Därigenom kommer man upp i 8,000 kronor.

Emellertid räcker inte detta, och det kan inte vara riktigt handlat från statsmakternas sida att först ställa om, att denna skola upprättas och får

Anslag till folkliga musikskolan i Arvika. (Forts.)

sin byggnad, att se till, att den kommer i gång, att konstatera, som många gånger har skett, att den fyller en viktig uppgift, en folklig uppgift, att den utgör en nyttig motvikt i denna tid, då hela vår musikkultur håller på att förflockas av jazzmelodier och schlager och allt vad det heter — och att sedan inte ge tillräckliga anslag för dess fortsatta existens. Arvikaskolan håller det folkliga svenska musiklivet levande. Vill man göra det, så skall man inte bara ge anslag till framgrävande av gamla låtar, utan också se till, att det fostras folk, som kan spela dessa gamla låtar och som fortsätta den folkliga musiktraditionen genom att själva komponera sådana. Jag talar här som lekman och har inte förmånen att som hans excellens utrikesministern vara sakförständig och utövande musicus, men jag hoppas, att det leknannaintresse, jag har för denna sak, motsvaras av ett tillräckligt starkt intresse även hos kammarens övriga ledamöter, så att de inse, att här måste göras något. Vi ha kommit in i en återvändsgränd. Skolan befinner sig i en situation som man verkligen kan kalla misär och ett katastrofalt läge, och det är statsmakternas skyldighet att ingripa. Denna motion kommer icke med överdrivna anspråk, då den begär, att anslagssumman skall fyllas ut till 10,000 kronor, alltså att man höjer det i propositionen begärda anslaget med 4,000 kronor.

Jag ber kammaren att utan att tröttnas av denna långa diskussion om musikfrågor allvarligt behjärta detta spörsmål och bestämma detta anslag i enlighet med reservationen.

Herr Bergqvist: Hans excellens utrikesministern tycktes i sitt anförande rörande den förra punkten vilja antyda, att statsutskottet motsäger sig självt i avseende å lotterimedel i den föregående och denna punkt, i det att man i det ena fallet skulle reagerat mot att regeringen använt lotterimedel men i det andra fallet återigen rekommenderade denna utväg. Ja, jag förmodar, att herr excellensen hade fäst sig så mycket vid vad förste vice talmannen sade, att han kom att stå som en representant för hela statsutskottet. Utskottet har inte fällt något omdöme i punkten nr 184 om lotterimedlens användande, utan givit det sitt gillande.

Jag vill också säga, att det väl var en orättvisa mot statsutskottet, som hans excellens utrikesministern gjorde sig skyldig till, när hans excellens ifrån den där förmenta iakttagelsen om motsägelse drog den slutsatsen, att statsutskottet icke hade ägnat denna fråga någon grundlig omprövning. Jag vill verkligen säga, att utskottet ägnat den lika ingående och lika grundlig omprövning som andra frågor, de flesta av oss kanske grundligare. Men det var verkligen inte så lätt att komma till något annat resultat med de premisser, vi hade i statsverkspropositionen på denna punkt.

För att sedan yttra mig om den föreliggande punkten, nr 185, vill jag säga, att Arvika musikskola utan tvivel är förtjänt av det största möjliga anslag för bedrivande av sin verksamhet, men det framgår av handlingarna, att en kommitté har haft i uppdrag att verkställa utredning angående de ekonomiska förhållandena vid skolan, och denna kommitté har kommit till den slutsatsen, att skolan behöver ett årligt bidrag av staten på 20,000 kr. Alltså skulle de begärda 10,000 kronorna motsvara allenast hälften av det behov av statsbidrag till skolan, som föreligger.

Under sådana förhållanden, och då en ökning av det av Kungl. Maj:t begärda anslaget icke skulle hjälpa skolan, så har utskottet ansett det lämpligast, att det som fattas ges i sin helhet av lotterimedel. Det är en förhoppning härom, som utskottet har uttalat. Skolan har ju förut haft bidrag av lotterimedel, och det finns ingen anledning att antaga, att den skulle ha förverkat

Anslag till folkliga musikskolan i Arvika. (Forts.)

sin värdighet att också i fortsättningen få mottaga anslag av dessa medel. Det är därför som utskottet har stannat vid att beträffande rena anslagsmedel endast föreslå det belopp, som Kungl. Maj:t har hemställt om.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergman: Det är icke min mening, herr talman, att vid denna tidpunkt på dagen ingå på någon närmare utredning av innehållet i min motion i nu föreliggande fråga. Det framgår ju ganska tydligt av utskottets utlåtande, att det i alla fall har behjärtat saken och att det försökt anvisa någon utväg på annat sätt. Men jag har begärt ordet närmast för att för kammarens ledamöter framhålla, att detta ej är någon speciellt provinsiell fråga, som icke skulle ha så synnerligen stor betydelse för landet i dess helhet, vilket man möjligen kunde vara frestad att tro. Skolan är ju förlagd i Värmland, vid Arvika, och det är givet, att Värmlands representanter även därför särskilt intressera sig för den, men det är dock en skola, som i sitt slag är fullkomligt enastående i hela riket. Det finns icke annorstädes någon motsvarighet till den, och det stora flertalet av dess ganska talrika elever kommer från andra trakter än Värmland. Det är ett riksintresse, som den representerar, och det kan icke med fog råda delade meningar om dess allmänna betydelse.

Då det anslag, som begäres, är så litet — det gäller endast en höjning med 4,000 kronor, det är inte alls fråga om sådana stora belopp som det har varit tal om nyss förut i annat sammanhang — tycker jag verkligen, att det vore egendomligt, om kammaren ej skulle behjarta det obestriddliga nödläge, som här föreligger. Det finns, som alla erkänt, inte det ringaste tvivel om behovet. Den föregående ärade talaren förklarade ju själv att skolan behövde 20,000 kronor, men han drog därav den märklige slutsatsen, att då borde man inte ens bevilja 10,000, utan endast 6,000.

Jag ber, herr talman, att i likhet med reservanten få yrka bifall till motionen.

Herr förste vice talmannen: Jag skall mycket kort, herr talman, ange skälen till att jag har stannat för utskottets förslag. Jag har hittills alltid talat för den folkliga musikskolan i Arvika och tänkte att gå som reservant, om så skulle behövas, också denna gång. Men när man i statsutskottet från två — som det föreföll mig — mycket initierade håll förklarade, att det för skolan vore bättre, därest man biföll Kungl. Maj:ts förslag, så lät jag rätta mig och gick på detta senare.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 186—196.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 197.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *E. Björnsson* m. fl. (I:146) och den andra inom andra kammaren av herr *B. Holmgren* och herr *J. Olofsson* i Digernäs (II:190), hade hemställts, att riksdagen måtte bevilja aktiebolaget Zanders mediko-mekaniska gymnastik

*Anslag till
aktiebolaget
Zanders
mediko-mekani-
ska gym-
nastik.*

Anslag till aktiebolaget Zanders mediko-mekaniska gymnastik. (Forts.)
för budgetåret 1935/1936 ett anslag av 8,000 kronor mot villkor att mindre bemedlade patienter i bolagets institut på villkor, som Kungl. Maj:t finge bestämma, erhöles behandling kostnadsfritt eller till nedsatt pris i den omfattning, som i motionerna angivits.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att herr Björnssons m. fl. samt herrar Holmgrens och Olofssons i Dignernäs berörda motioner (I: 146 och II: 190) icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Nylander* och *Holmgren*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr Björnsson: Herr talman! Under förevarande punkt har statsutskottet hemställt om avslag på en motion, som är väckt i båda kamrarna, och där jag bland andra finnes som undertecknare. Det faller mig inte in att mot ett relativt enhälligt statsutskott söka få ett beslut i denna kammare att gå i annan riktning än den statsutskottet förordat, men det är närmast statsutskottets motivering, som gör, att jag känner mig uppkallad att säga ett par ord i frågan.

Det gäller här ett anslag för ett eller högst två år för att bereda Zanders mediko-mekaniska gymnastikinstitut tillfälle att fortsätta sin enligt min mening gagnande verksamhet. Då jag undertecknade motionen, som väcktes i denna kammare, hade jag mycket klart för mig, att statsutskottets majoritet skulle ställa sig avvisande. Jag var naturligtvis inte obekant med det förhållandet, att Kungl. Maj:t hade prövat frågan om direkt statsanslag och kommit till det resultatet, att en regeringsproposition icke kunde framläggas. Men det förefaller mig ändock, som om statsutskottets motivering är, jag vill inte säga motsatsen till välvillig men alltför neutral, alltför passiv. Särskilt är det en punkt i motiveringen, som jag inte utan vidare kan gå förbi. Man säger nämligen, att man befarar, att det kan uppstå betänkliga konsekvenser av ett bifall till en motion sådan som denna. Man befarar, att andra liknande institut skola resa krav av ungefär samma slag.

Det institut, som det här gäller, är efter min uppfattning unikt i vårt land. Det är stiftat av en läkare, doktor Zander, som genom ett antal mycket siurrika maskiner gjort det möjligt att bereda därav behövande massage till ett vida billigare pris än det, som får betalas vid anlitan av manuell kraft. Detta är en gärning, som efter min uppfattning erbjuder möjligheter att göra sjukgymnastikmassagen tillgänglig för ett mycket större antal därav behövande sjuka människor än man eljest skulle kunna nå. Det som gör att jag överhuvud taget intresserar mig för frågan är den personliga tacksamhets-skuld jag står i till detta institut, som jag under en följd av år varit nödsakad att anlita. Detta kunde naturligtvis icke vara tillräcklig anledning för mig att väcka någon motion, utan det har endast stimulerat mitt intresse att undersöka institutets värde. Jag har funnit, att de svårigheter, i vilka institutet för närvarande befinner sig, visserligen till någon del betingas av att vanförevården tagits om hand av staten på sätt som tidigare icke varit fallet, men det är framför allt den ekonomiska krisen, som orsakar dem. Det skulle vara lätt för mig att här föredraga en mängd intyg av läkare, som anse, att institutet fortfarande har en viktig uppgift att fylla i sjukvårdens tjänst, men det skall jag icke trötta kammaren med på denna dag, då så mycket har talats om åttonde huvudtiteln.

För att i någon mån belysa den uppskattning man på läkarhåll skänker detta institut vill jag nämna, att stiftarens, doktor Zander, hundraåriga fö-

Anslag till aktiebolaget Zanders mediko-mekaniska gymnastik. (Forts.)
delsedag kommer att firas under den närmaste tiden. I övermorgon är det jämnt hundra år sedan han föddes, och svenska läkaresällskapet ägnar ett högtidssammanträde åt att fira hans minne. Detta institut är moderinstitut för ett mycket stort antal sådana, spridda överallt i världen, och det skulle enligt min uppfattning vara en nationell förödmjukelse, om ett institut sådant som detta icke längre skulle kunna existera i vårt land, när det visat sig, att man överallt i främmande länder kunnat finna nyttig verksamhet för det. Jag kan ju också erinra om, att det här icke är fråga om att utan vidare skänka 8,000 kronor till institutet, utan det gäller endast att anslå detta belopp för att ge sådana klienter, vilkas vård staten i alla fall skall bekosta, tillfälle att för detta belopp utnyttja institutet, alltså att bereda institutet ett under denna kristid välbehövt tillskott till dess klientel.

Herr talman! Jag tycker att det borde varit möjligt för statsutskottet att med en litet mera välvillig motivering, än den som här har lämnats, ge Kungl. Maj:t besked om att man icke är blind för institutets värde. Jag vill också säga, att sedan Kungl. Maj:t hade att taga ståndpunkt till anslagsfrågan, har det inträffat en del saker, och om Kungl. Maj:t skulle ha provat frågan nu och haft att grunda sitt bedömande i högre eller mindre grad på uttalanden från medicinalstyrelsen, tror jag, att det skulle ha framkommit en del fakta, om vilka man, då frågan senast var aktuell, icke hade någon kännedom — bl. a. en sådan sak som att en av Sveriges skickligaste kirurger nu har ställt sig som inspektor för institutet, annat att förtiga.

Jag har, som sagt, intet yrkande, herr talman, men jag har velat begagna tillfället att vädja till vederbörande statsråd att ha institutet i benägen hägkomst om och när det närmast kommer att göras framställning om stöd under kristiden. Jag skulle väl närmast vända mig till chefen för ecklesiastikdepartementet, eftersom motionen har behandlats i samband med åttonde huvudtiteln, men det vore lika befogat att vädja till chefen för socialdepartementet, eftersom det här icke bara är fråga om att bereda våra blivande sjukgymnaster en utbildningsmöjlighet, som de icke utan stora kostnader kunna få på annat håll, utan framför allt gäller en sjukvårdsfråga. I förhoppning om att dessa båda statsråd skola finna möjlighet till en samverkan med gott resultat för detta institut, herr talman, slutar jag utan att göra något yrkande.

I herr Björnssons yttrande instämde herr *Nylander* och herr *Tamm, Gustaf*.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förvarande punkt hemställt.

Punkterna 198—207.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 208.

Lades till handlingarna.

Punkterna 209—215.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 216.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till bestridande av kostnaderna för det fjortonde nordiska skolmötet i Stockholm år 1935 för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 10,000 kronor.

Anslag till fjortonde nordiska skolmötet i Stockholm. (Forts.)

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *R. Wagnsson* (I: 147) och den andra inom andra kammaren av herr *O. Holmdahl* (II: 182), vari hemställdt, att riksdagen såsom Bidrag för bestridandet av kostnaderna för det fjortonde nordiska skolmötet i Stockholm i augusti år 1935 ville anslå ett belopp av 20,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till herr Wagnssons och herr Holmdahls berörda motioner (I: 147 och II: 182), till Bidrag till bestridande av kostnaderna för det fjortonde nordiska skolmötet i Stockholm år 1935 för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 20,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herr *Oscar Olsson* ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Herr **Olsson, Oscar**: Herr talman! Det har ju varit många och långa diskussioner i dag, och i samtliga diskussioner har det mycket starkt understrukits, att det statsfinansiella läget är sådant, att man måste spara på alla håll och kanter. Det är ett par saker, som ha behandlats här i dag och som varena en av kammarens ledamöter — åtminstone de som yttrat sig — ha funnit synnerligen behjärtansvärda. Jag vill fästa uppmärksamheten på anslaget å 25,000 kronor till föreläsningsverksamheten, där vi tycktes vara så rörande eniga, fastän det var en sådan hop av kammarledamöter, som kom in vid röstningen utan att ha hört debatten, att vi förlorade i voteringen. Men hela tiden har man varit ytterst angelägen att betona, att här icke får offras någonting — hur behjärtansvärt ändamålet än kan vara — om det ej är absolut och ofrånkomligen nödvändigt.

Nu har Kungl. Maj:t ansett, att det kunde räcka med ett representationsanslag på 10,000 kronor för nordiska skolmötet. Kungl. Maj:t har provat, om det behövs 20,000 kronor, men Kungl. Maj:t anser, att det går med 10,000 kronor. En av motionärerna skakar på huvudet och menar väl, att Kungl. Maj:t inte provat, om det behövs mer än 10,000 kronor. Nå, Kungl. Maj:t har emellertid provat saken och stannat vid att 10,000 kronor kunna räcka. Nu ha motioner väckts i kamrarna, och man har pekats på att det ändå egentligen skulle vara bra att få 20,000 kronor. Varför det? Jo, därför att Köpenhamn och Oslo aldrig ha beviljat så litet som 10,000 kronor i representationspengar vid dylika möten. Ja, det är ett skäl, men icke ett sådant, som jag kan godtaga under bekymmersamma ekonomiska förhållanden. Se vi på den budget, som är uppställd, ha motionärerna själva sagt, att vid alla de skolmöten, som vi ha haft, har antalet deltagare uppgått till 5,000 å 7,000, men de ha beräknat inträdesavgifterna efter 4,000 deltagare, vilket bara gör 40,000 kronor. Hade de beräknats till minst 5,000, så hade det blivit 50,000 kronor. Där finnas ju de 10,000 kronor, som begäras extra! Nå, då skulle det tryckas flera berättelser över mötet. Ja, det är visserligen sant, men kostnaden är beräknad så högt som 4 eller 5 kronor per exemplar vid en så stor upplaga som 4,000, och då borde det icke bli så mycket extra för en tilläggsupplaga på 1,000 exemplar.

Jag tycker, herr talman, att Kungl. Maj:t ur sakligt ekonomiska synpunkter har rätt, men jag förstår ju, att i denna storslagna nation, som jag har äran tillhöra, göra sig icke sakligt ekonomiska synpunkter gällande vid ett sådant tillfälle. Dock anser jag mig verkligen skyldig, herr talman, att vidhålla min reservation och yrka bifall till densamma.

Anslag till fjortonde nordiska skolmötet i Stockholm. (Forts.)

Herr **Bergqvist**: Herr talman! Det är ju något överraskande, att herr Oscar Olsson, som dock är en representant för lärarekåren i Sverige, inte vill ge sin anslutning till det förslag, som här föreligger om ett någorlunda rimligt belopp såsom statsbidrag till anordnande av det nordiska skolmötet här i staden i år. Sverige är dock det största av de skandinaviska länderna, och när vi se, att man i Danmark år 1931 hade 30,000 kronor och i Norge år 1920 35,000 kronor i statsbidrag för enahanda ändamål, så förefaller det mig inte orimligt, att Sverige åtminstone ger 20,000 kronor.

Nu framhöll herr Oscar Olsson, att statsutskottet i andra fall är så försiktigt, även när det gäller anslag till mycket behjärtansvärda ändamål. Om motionärer komma med framställningar, så gör man sig i alla fall hård mot dessa, hur behjärtansvärda de än äro. Men det gäller här blott ett engångsanslag. Det är inte så som med andra anslag, att de komma igen år efter år, utan detta är ett engångsanslag, som skulle beviljas för ett större möte. Och det vore ju i alla fall Sverige värdigt, om de lärare, som komma hit utifrån, kunde på ett någorlunda representativt sätt mottagas.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan, såvitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 217 och 218.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 219.

Lades till handlingarna.

Punkten 220.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner angående utredning om rätten att idka hantverk, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om lagstiftning rörande kringföringshandel.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner om lagstiftning rörande kringföringshandel.

Första lagutskottet hade förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen motionerna nr 23 i första kammaren av herr *Ehrnberg* och nr 27 i andra kammaren av herrar *Hagberg* i Malmö och *Holmström*, nr 335 i andra kammaren av herr *Andersson* i Grimbo m. fl. samt motionerna nr 13 i första kammaren av herr *von Heland* m. fl. och nr 28 i andra kammaren av herr *Andersson* i Dunker m. fl.

I motionerna I: 23 och II: 27 hade yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla dels om skyndsamt återupptagande av utredningen om lagstiftningen angående kringföringshandeln, med beaktande därvid av de

Om lagstiftning rörande kringföringshandel. (Forts.)

synpunkter, som i motionerna anförts, dels ock om framläggande snarast möjligt inför riksdagen av förslag till bestämmelser i ämnet.

I motionen II: 335 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ambulerande handel med av säljaren inköpta lantmanna- och trädgårdsprodukter icke finge äga rum utan tillstånd av länsstyrelsen i det län och vederbörande myndighet i det samhälle där försäljningen skedde, att tillstånd till sådan handel icke borde givas då ortens bofasta odlare och affärsmän ansåges kunna tillfredsställa det lokala behovet samt att försäljning i kommission skulle jämföras med försäljning av inköpta varor.

I motionerna I: 13 och II: 28 hade yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl Maj:t anhålla om utfärdandet av kontrollbestämmelser angående ambulerande handel med kött och köttvaror i huvudsaklig överensstämmelse med ett av medicinalstyrelsen avgivet förslag, med nödiga kompletteringar.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Ehrnberg: Herr talman! Första lagutskottet har i sitt förevarande utlåtande samtidigt behandlat från olika håll inom båda kamrarna väckta motioner, alla syftande till en omändring av nu gällande bestämmelser i näringsfrihetsförordningen, och som vi hörde, har utskottet på grunder, särskilt angivna för de olika motionerna, hemställt, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Vid sådant förhållande föreligger måhända icke stor anledning för mig att försöka få kammarens ledamöter att lyssna till de skäl, som föranlett mig att till riksdagens förnyade omprövning bära fram ett icke endast hos landets köpmanskår utan även hos den köpande allmänheten förefintligt krav på nya bestämmelser rörande kringföringshandeln, och än mindre finns det kanske anledning för mig att söka övertyga kammarens ledamöter om att de i den förevarande frågan hellre böra följa motionärerna än lagutskottet. Emellertid må det vara mig tillåtet att i några få ord yttra mig mera allmänt i saken.

Första lagutskottets helt och hållet avvisande inställning i denna fråga har jag för min del så mycket svårare att förstå, som utskottet icke ställt sig så avvisande, då det gällt tidigare till utskottets behandling föreliggande motioner med enahanda syftemål. Den kungl. proposition, som 1932 framlades, avstyrkte visserligen lagutskottet, men detta huvudsakligast därför att en del av de i det då framlagda förslaget intagna bestämmelserna sades innebära betydande olägenheter, och för den skull en ändring av förslaget i särskilt angivna delar ändå finge anses vara nödvändig. Av en sådan motivering torde man äga rätt att draga den slutsatsen, att utskottet principiellt ej ställt sig avvisande till den uppfattningen, att ett verkligt behov föreligger att erhålla en ny lagstiftning rörande kringföringshandeln. Till lagutskottets avstyrkande förslag voro det året fogade två reservationer. Den ena anfördes av herr Anderson i Hägelåkra m. fl., som visserligen också anslöto sig till avslagsyrkandet, detta på grund av den principiella invändningen, att det ansågs olämpligt, att bestämmelserna om kringföringshandeln och tillfällighetsförsäljningen utbrötes ur näringsfrihetsförordningen, men även på grund av vissa angivna brister i förslaget, såsom t. ex. icke-förekomsten av några bestämmelser rörande torghandeln, och att den lagliga handeln, den fasta handelns intressen icke tillräckligt tillgodosetts. Det förelåg också en reservation av herr Larson i Lerdala jämte flera andra, vilka reservanter ansågo att bärande skäl icke hade anförts för utskottets beslut att avstyrka propositionen, varför de också till-

Om lagstiftning rörande kringföringshandel. (Forts.)

styrkte propositionens antagande med vissa närmare angivna mindre jämkningar. Ingenta av kamrarna följde det året utskottet. Första kammaren biföll herr Andersons reservation, medan andra kammaren biföll herr Larsons reservation, d. v. s. att andra kammaren redan 1932 ansåg, att behov förelåg av nya lagbestämmelser om gårdfarihandeln och kringföringshandeln.

Kravet på lagändring härutinnan har ingalunda förbleknat utan tvärtom för varje år vuxit sig starkare och nu till slut i december i fjol tagit sig uttryck däri, att från Sveriges köpmannaförbund direkt till Kungl. Maj:t inlämnats en framställning med begäran om lagändring. Denna framställning har av utskottet endast i all korthet omnämnts i utlåtandet, men huruvida utskottet på densamma grundat sitt avstyrkande av motionerna, har jag mig icke bekant. Jag skulle dock gärna för min del önska ett uttalande från lagutskottet om huruvida denna framställning har påverkat dess ställningstagande. Skulle så vara förhållandet, måste jag ju medge, att utskottets bestämda avståndstagande i någon mån kan anses vara mildrat. Under alla förhållanden tror jag nog, att jag vågar säga, att kravet på denna ifrågasatta lagändring kommer att åter resas inom riksdagen, och jag vågar hänge mig åt den förhoppningen, att den fullständiga omkastning i tänkesättet hos första lagutskottet, som vi ha sett bevis på i det ärende, som alldeles nyss avgjordes, även småningom skall arbeta sig fram i detta ärende.

Jag har, herr talman, icke något yrkande att särskilt framställa, men jag vore tacksam för att i det avseende, jag nyss nämnde, få ett uttalande från lagutskottet.

Herr Åkerman: Herr talman! Då den föregående talaren icke gjorde något yrkande, är det ingen anledning att taga upp någon debatt i ämnet, men då han till mig framställde en direkt förfrågan, huruvida lagutskottets utlåtande i år i någon mån är påverkat av den framställning från Sveriges köpmannaförbund, som ligger hos Kungl. Maj:t, vill jag icke undandraga mig att svara honom. Men jag hoppas han ursäktar, om jag säger, att jag har ganska svårt att göra ett bestämt uttalande i det avseendet. Det är ju icke så lätt att granska hjärtan och njurar i ett utskott på 16 personer, och vad som där varit tänkt vågar jag icke närmare gå in på. Jag håller dock icke för otroligt, att åtminstone vissa ledamöter inom utskottet kunna ha fäst ett visst avseende vid den framställning, som gjorts. Närmare vågar jag icke gå in på detta.

Jag märkte av anförandet från den ärade talaren, att han tyckte, att utskottet i år varit snävare på något sätt i sitt svar än i fjol, men då ber jag, eftersom jag nu har ordet, att få erinra om att alla de svar, som under årens lopp äro lämnade från utskottet, ju äro relaterade i reciten, och där kan han själv läsa dem. Det är klart, att en del detaljer icke äro upptagna i svaret i år, men de stå ju förut till den kraft och verkan/det hava kan. Vi ha bemödat oss att icke vara vidlyftiga, men huruvida vi skola anses vara frånare i år än i förflutna år, tycker jag är en diskutabel fråga. Jag vill dock icke neka till att utskottets svar alla åren varit icke vidare entusiastiska för motionärernas framställningar. Så mycket kan man säga.

Nu är det icke mycket lönt att vidare resonera om detta. Frågan är fallen i andra kammaren, och det kan icke bli någon annan utgång i år.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckt motion angående utredning rörande katalog- och postorderaffärerna och reglering av den därmed sammanhängande agentverksamheten och kringföringshandeln.

Om utredning ang. de s. k. katalog- och postorderaffärerna.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 250, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Holmström* m. fl. anhållit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande katalog- och postorderaffärerna och reglering av den därmed sammanhängande agentverksamheten och kringföringshandeln.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Nylander: Herr talman! Det kanske icke vore så mycket att säga om detta utlåtande, då ju utskottet ej har ansett, att den föreliggande motionen skall föranleda någon riksdagens åtgärd, men jag kan icke underlåta att såsom representant för den ort, som särskilt blivit utpekad av motionärerna, säga ett par ord.

Jag har icke kunnat läsa denna motion utan att få den känslan, att motionärerna vilja misstänkliggöra en hel kategori av allvarligt arbetande affärsmän och framställa dessa såsom mindervärdiga företagare. Det talas om hur deras kataloger kunde föranleda, att »de ofta rikt påkostade illustrationerna giva en uppfattning om varan, som icke alltid motsvaras av dess verkliga kvalitet». Jag skulle tro, att det stora flertalet av dem, som arbeta i Borås-orten inom denna bransch, äro synnerligen angelägna om att deras varor i allt väsentligt så exakt som möjligt skola motsvara just de illustrationer och beskrivningar, man givit av varan. Jag kan nämna, att dessa fabrikanter och företagare själva ha så stränga stipulationer sinsemellan angående hur denna rörelse skall bedrivas, att man nog kan vara ganska förvissad om att de firmor, som tillhöra denna gemensamma organisation, på ett strikt och ordentligt sätt fullgöra sina förpliktelser. Jag vill dock stryka under, att skulle det visa sig, att någon av dessa saluför varor som icke överensstämmer med vad man har lovat, så har utskottet pekat på att det kan utgå straff enligt lagen den 29 maj 1931 angående illojal konkurrens, och det skulle väl vara lämpligt, att man konstaterade sådana verkliga fall, innan man fäller ett omdöme, som får svälla ut över ett stort antal firmor.

Jag har velat säga detta för att något rätta till en del av de uppenbara överdrifter, som innehållas i den framförda motionen.

Häri instämde herr *Björck*, *John*, och herr *Lindgren*.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckt motion med förslag om visst tillägg till 18 § näringsfrihetsförordningen; samt

nr 31, i anledning av väckt motion angående åtgärder mot användande av automatapparater för handel med sötsaker och dylikt.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Om ändringar
i lagen om
arbetstidens
begränsning.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i lagen om arbetstidens begränsning.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 337, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Karlsson* i Grängesberg m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte anhålla, att regeringen ville utarbета och till 1936 års riksdag inkomma med förslag dels till sådana ändringar av lagen om arbetstidens begränsning, att arbetstiden för arbetare inom industrien i allmänhet förkortades till 40 timmar i veckan och för arbetare i särskilt tungt och hälsofarligt arbete samt för arbetare under 18 år till högst 36 timmar i veckan, med iakttagande av att lönekompen-sation borde lämnas, dels till sådana ändringar, att lagens tillämpningsområde utvidgades att omfatta vissa arbetargrupper, som nu icke vore inbegripna under lagens tillämpning, dels ock till sådan skärpning av bestämmelserna angående övertidsarbete, att dylikt endast medgäves då särskilt tvingande omständigheter föreläge, exempelvis då genom natur- eller olyckshändelse eller genom annan omständighet, som ej kunnat förutses, fara föreläge för liv, hälsa eller egendom.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion, II: 337, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herr *Nerman*: Jag ber att få yrka bifall till motionen med motionens motivering.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet endast yrkats, av herr *Nerman*, att kammaren skulle bifalla den i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare enligt herr *Nermans* yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Om reglering
av löneför-
hållandena
m. m. för
ungdom i icke-
industriellt
arbete.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion angående reglering av löne- och arbetstidsförhållanden för ungdom i icke-industriellt arbete.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 336, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Henrikson* m. fl. hemställt,

1) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta undersöka och utreda möjligheterna för en lagstiftning syftande till bestämmelser om minimilön samt till effektivisering av redan befintliga bestämmelser angående maximalarbetsdag och semester för ungdom i icke-industriellt arbete, samt

2) att, i händelse riksdagen funne skäligen bifalla en annan av samma motionärer väckt motion (nr 337) om arbetstidens reglering, vid arbetstidslagens utformning måtte tillses, att i nu förevarande motion avsedda grupper icke komme »utan dess verkningskraft».

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

a) att det under punkt 1) i motionen II: 336 framställda yrkandet icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

Om reglering av löneförhållandena m. m. för ungdom i icke-industriellt arbete. (Forts.)

b) att det under punkt 2) i samma motion framställda yrkandet icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herr **Nerman**: Jag ber att få yrka bifall till motionens första punkt med motionens motivering.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare, enligt herr *Nermans* yrkande, på bifall till punkten 1 i den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion angående viss ändring i gällande bestämmelser för den obligatoriska statliga olycksfallsförsäkringen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av väckta motioner om skärpning av straffet för förseelse mot lagen om hingstbesiktningstvång;

nr 46, i anledning av kamrarnas återförvisningsbeslut beträffande punkten 175 i utskottets utlåtande nr 1; samt

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr talmannen hemställde nu, att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan måtte få uppskjutas till ett annat sammanträde samt att de anslag, som utfärdats till det pågående sammanträdet fortsättande på aftonen, måtte få nedtagas.

Vad herr talmannen sålunda hemställt bifölls.

Föredrogs och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 222.

Herr *Rahmn* avlämnade en av honom och herr *Bagge* undertecknad motion, nr 312, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet m. m.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Anmäldes och bordlades bankoutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts två särskilda propositioner angående tilläggs pension åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer;

nr 29, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om pension åt riksbyggnadernas arkitekt Aron Johansson;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i lärarinnornas pensionsanstalt för vissa övningslärarinnor vid kommunala flickskolor; samt

nr 31, i anledning av väckt motion angående utredning om en betryggande reglering i lag av firmateckning för sparbank.

Herr **Velander** erhöll på begäran ordet och yttrade: Med hänsyn till den synnerliga omfattningen av det med Kungl. Maj:ts proposition nr 221 avsedda ärendet tillåter jag mig anhålla, att kammaren måtte medge utsträckning av motionstiden i anledning av sagda proposition till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionens avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.37 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Torsdagen den 28 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 117, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av samrealskolan i Haparanda till ett högre allmänt läroverk jämte en i ämnet väckt motion.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sänkning av pensionsåldern för distriktsveterinär med delaktighet i statens pensionsanstalt;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätten för vissa f. d. rektorer vid allmänna läroverk m. fl. undervisningsanstalter; samt

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för pension till vissa tjänstemän, som i samband med statens övertagande av enskilda järnvägar eller bandelar övergått i statens järnvägars tjänst.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 127, till Konungen i anledning av väckta motioner angående utredning om rätten att idka hantverk.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 222, angående inrättande av en lånefond för lantarbetarbostäder.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herrar *Rahmn* och *Bagge* väckta motionen, nr 312, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet m. m.

Föredrogs, men bordlades änyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtanden nr 28—31.

Herr *Tamm, Gustaf*, avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Anmäldes och bordlades bevillningsutskottets betänkanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 219, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m.; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om omsättningsskatt å inhemskt vin ävensom en i ämnet väckt motion.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.05 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Fredagen den 29 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inredningsarbeten m. m. för universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utarrendering av kronan tillhörig andel i Jössefors vattenfall;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kontorsbyggnad för statens vattenfallsverks räkning i kvarteret Björnen i Stockholm; samt

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående inrättande av statens allmänna fastighetsfond samt med förslag till inkomst- och utgiftsstat för fonden för budgetåret 1935/1936.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Tamm, Gustaf*, m. fl. väckta motionen, nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 29 och 30.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag ber att få hemställa, herr talman, att kammaren måtte besluta, att bevillningsutskottets båda betänkanden nr 29 och 30 sättas först bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Anmäldes och bordlades

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående skatt å vissa för drivande av automobil använda brännoljor; och nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till dels förordning om ändrad lydelse av 7 § tulltaxeförordningen, dels ock förordning om ändrad lydelse av 8 § 1 mom. samma förordning;

första lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.; samt

andra lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner angående beredande av skydd för pensionsfonder inom enskilda företag m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.04 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.